BH

810,9 Finnur Magnússon

Forsög til Forklaring over nogle Steder af Ossians Digte

1814

HÁSKÓLI ÍSLANDS

819.09
Fin

819,09

FORSÖG TIL FORKLARING

OVER

NOGLE STEDER AF *OSSIANS* DIGTE,

MEST VEDKOMMENDE

SKANDINAVIENS HEDENOLD,

VED

FINN MAGNUSEN,

ORDENTLIG MEDLEM AF DET KONGL. ISLANDSKE LITTERATUR-SELSKAB OG DET SCANDINAVISKE LITTERATUR-SELSKAB, SAMT CORRESPONDERENDE MEDLEM AF DET KONGL. SELSKAB FOR NORGES VEL.

KIÖBENHAVN.

TRYKT HOS ANDREAS SEIDELIN,

1814.

DERES MAJESTÆT

KONG FREDERIK DEN SJETTE

HVIS FADERLIGE OMHU FOR VIDENSKABERNE

I DANNERIGETS MÖRKESTE TRÆNGSELSTID

VIL PAASKJÖNNES OG HÆDRES

AF DEN TAKNEMMELIGE EFTERSLÆGT

HELLIGES

DENNE SKJERV TIL KUNDSKABS UDBREDELSE

ALLERUNDERDANIGST

AF

FORFATTEREN.

Hveden er Aarenes Ström, hvorhen monne de bortrinde? Hvor have de skiult i Mulm deres mangefarvede Sider? Jeg skuer i Oldtiden ind, men den er dunkel for Ossians Öjne, lig Gienskin af Maanens Straaler fjærnt paa den natlige Sö. Du Skjoldenes Grande som vækker den slumrende Sjæl, stig ned fra din Vægo Conas Harpe! med dine Stemmer tre, med den som gjenbringer den henfarne Tid, Oldtids Skygger skalt du gjenkalde, udi deres egne mörkbrune Aar. CATHLODA, fordansket af Blicher.

Den ældgamle Caledoniske Barde *Ossians* af *Macpherson* fra Skotsk-Celtisk (eller Galisk) i

oversatte Digte ere blevne noksom bekjendte i den lærde og læsende Verden, dels formedelst deres store æsthetiske Værd, saa og det Lys de (deres Authentie og angivne Ælde *a*) forudsatte) syntes at udbrede over Historien om den Tidsalder da de omsjungne Begivenheder skete, og dels formedelst de vidtlöftige Stridigheder der opstode over Digtenes Ægthed, som af nogle paatvivledes.

Flerheden blandt de Brittiske Lærde er nu (ligesom og blandt vore den udödelige *Suhm* var), saavidt jeg veed af den Mening, at disse Digte ere af ældgammel Oprindelse, og ved mundtlig Overlevering blandt Skotlands Höjlande opbevarede, indtil de i det attende Aarhundrede, paa ommeldte Maade kom for Lyset *b*). Virkelig synes de at bære Alderdommens og Homerisk Genies ærværdige Præg. Efter hvad jeg har læst og dröftet de forommeldte Stridigheder vedkommende, er jeg bragt paa den faste Tro, at Oldtidens historiske *facta* have ligget til Grund for disse Caledoniske Rhapsodier, og at Fremstillingen af dem i Originalerne er temmelig nöje udtrykt i Oversættelsen, undtagen der hvor

Macpherson udtrykkelig har tilkjendegivet at have fraveget sin Text, eller udeladt af samme.

I en Undersögelse, angaaende Scandernes omtvistede Udvandringer til Caledonien i hin lidet bekjendte Oldtid, gjennemgik jeg Macphersons Ossian c) nöje, og syntes da at blive var, at nogle Steder vedkommende vort Nordens gamle Mythologie og Historie hidindtil ere enten blevne misforstaaete, eller og ikke saa nöje forklarede som skee burde, samt at Digteren virkelig oplyser vort og sit eget Fædrelands mörkeste Oldtid, men at derimod hans Værkers Ægthed tildeels bevises af Nordiske Sagn og Sange, som vist nok ej have været Macpherson bekiendte. Resultatet af denne Dröftning vover jeg herved at underkaste skarpsindige Læseres Omdömme.

Anmærkninger.

a) Fra det tredje Aarhundrede efter Christi Födsel — til hvilket Tidsrum de omhandlede Begivenheder i Scandinavien, ogsaa efter min Mening, hvis Grunde siden skulle fremstilles, sandsynlig kunne henföres.

b) De Aarsager, som afholdt Macpherson fra at udgive Original-Digtene i Grundsproget ere ud-

viklede i *John Clarks Enqviry into the Authenticity of the poëms adscribedto Ossian, Edinburg* 1781 *†).

Senere Anmærkning.

*†) Elleve Aars Ophold i Island, denne Afkrog af Kloden, fra October 1801 af, udelukkede mig næsten ganske fra Kundskab om den lærde Verdens Frembringelser i dette Tidsrum. Efter min Ankomst hertil i November 1812 erfarer jeg at den mellem Danmark og Engelland 1807 udbrudte Krig har næsten fuldkommen hindret al litterær Forbindelse mellem disse Riger. Derfor har jeg ej fra Kjöbenhavns offentlige Bogsamlinger kunnet bekomme de vigtige Værker som til Ossians Digtes Publication i Grundsproget ere udkomne i Stor-Britannien. Hr. Etatsraad og Geheime-Archivarius *Thorkelin*, Ridder af Dannebroge, har bevist mig den Godhed at laane mig til Afbenyttelse *Sir John Sinclair's Dissertation on the Authenticity of the poëms of Ossian, London* 1806 — hvilken Hr. Etatsraaden fik tilsendt fra Forfatteren faa Uger för Krigens Udbrud, men denne ulykkelige Begivenhed har hindret ham fra at bekomme den Galiske Original-Udgave af Digtene, hvortil ommeldte Dissertation er egentlig en Forberedelse. Denne Afhand-

ling har ellers overbevist mig fuldkommen om de Osianske Sanges Authentie.

Fra det store Kongelige Bibliothek har jeg erholdt en Tydsk Oversættelse under Titel: *"Die Gedichte Oisians. Aus dem Gaelischem, in Sylbenmaasse des Originals, von Christian Wilhelm Ahlwardt*, 1r und 2r Theil. *Leipzig* 1811." Disse to Dele, som siges at være de eneste udkomne, indeholde: *Fingal* (*Fionnghal*). *Cathloda* (*Cathloduinn*) *Conlath* (*Conlaocch*) og *Cuthona*, *Oina Morsul* (*Oignham-Morshul*) *Colnadona* (*Gaolmandaoine*), *Cromia*, *Calthon* og *Colmal*, (*Calthom* und *Caolmhala*). I denne Oversættelse, som vist nok er af megen æsthetisk Værd, bogstaveres Navnene efter den Galiske Retskrivningsmaade. Nogle korte Anmærkninger ere tilföjede, forskjellige fra Macphersons, men hans ere dog for somme af dem lagte til Grund. De i Digtene forekommende Nordiske Sager oplyse de vist ikke synderlig. Saaledes anmærkes f. Ex ved Carulls Opfordring til Svaran, som efter Macpherson lyder saaledes:

Rise from the skins of thy chace

men hos Alhwardt:

Auf von den Haüten der Eber —

fölgende: "Die alten Scandinaven ruhten "auf den Fellen wilder Schweine, wie die "alten Deutschen auf der Bärenhaut." Da

det dog er bekjendt, og af mange Steder i de gamle Sagaer öjensynligt, at netop Oldtidens Nordmæud (til hvilke Svaran hörte) plejede at ligge paa Björnehuder (*Bjarnarfeldir*) hvorimod jeg ikke mindes at have seet saadant berettet om Orne- eller Vildgalteskind, som desuden neppe vilde give noget varmt eller beqvemt Leje. *Ahlwardts* Oversættelse af Fingals 1ste Bog har jeg ellers jævnfört med Præsten Hr. *Ross's* Engelske, indrykt, samt med megen Ros omtalt i förmeldte Sir Sinclairs Dissertation, og findes imellem dem en stor Forskjel. Saaledes lyder f. Ex. *Ahlwardts* Fortolkning af Versene 533 — 40 saaledes:

Der Barde Carull ging
"er rief mit sanfter Stimm':
"auf von den Haüten der Eher
"Auf, auf Suaran König der Höhn!
"Die Freude der Muscheln des Festmahls
"kreist um Erins Herrscher rings.
"Dumpf antwortet er gleich dem Getös
"auf Cromla, erwachet der Sturm."

Men *Ross's* derimod:

"The mildspeaking Carull went
"he called the chief of the darkbrown shields:
"From the skins of great boars arise,
"let Swaran King of mountains arise,

"the shell of the joy of the feasts
"is round the blueyed Chief of Erin-
"He answered sullen and slow
"like the rising storm on Cromla „

Hr. *Blicher* har fordansket Verset 535: "Stat op fra din Björnehud,„ som jeg troer er temmelig rigtigt, og at Originalen ved "*great boars*„ mener Björne. Enten have Ossians samtidige Landsmænd anseet disse det nordlige Fastlands Dyr for etslags store Orner eller Vildgalte, hvilke de i Skabning og Glubskhed lignede, eller deres Efterkommere, som vistnok i adskillige Aarhundrede ingen indfödte Björne have havt i Landet, ved at fremsige Digtene af Hukommelsen, forvexlet Digterens dem ubekjendte Björne med de mere berygtede Vildgalte. Jeg troer derfor at Macpherson og Blicher i Oversættelse af hint Vers have truffet Meningen bedre end Ahlwardt, ligesom det og forekommer mig at han, ved den Tvang han har paalagt sig nöje at fölge Originalens ubestemte og særdeles varierende Versemaal, er bragt til vigtigere Afvigelser fra dens rette Mening. Saaledes kalder han som oftest Macphersons *Spirit of Loda* og *Cruth-Loda* med et Ord, snart *Loda* snart *Loduinn* (som bör udtales Lodun) og forklarer, at dette Navn synes at betyde Scandinavernes Gud *Odin* eller

Wodan. Denne Forklaring har han dog, tvungen af Originalen, aldeles tilsidesat i Cath-Lodas 1te Sang, hvor han synger:

"Ein kecher, den Starno *aus* Loduinn
"zu sich rief, lud Fionnghal zum Mahl."

Vi see af flere Steder i Ossian at hos Skotlands gamle Beboere Barderne (maaskee som Druiderne forhen) og hos Nordboerne Gudernes Præster, bleve brugte som Gesandtere til *Fremmede* og Fjender, eftersom deres Personer ansaaes for hellige. Den heromtalte Udsending var altsaa en saadan, udkaldt fra Helligdommen, ikke, som det ellers efter Ahlwardts Forklaring skulde forstaaes, ud af Odins Bug. Af samme Grund udgiver Starno, som sniger sig til Corman, for at myrde ham, sig for en Præst, under Foregivende at være udsendt i Anledning af Kong Annirs Död, at bede hans Datter Fiona (bortfört af Corman) om en Haarlok til at lægges i hendes Faders Grav. Stedet (i *Cathlodas* 3die Sang) lyder hos Ahlwardt saaledes:

"Sieglos fiel der König im Streit
"und Starno erhebt ihm das Grab,
"Mich sendt er von Loduinn hieher
"Zur Schneehand langsames Auges
"zu bitten um eine der Locken."
"die ruh' in der Erde mit ihm."

Meningen af det 99de Vers kan, selv efter denne Oversættelse, ikke forklares anderledes end saa: "Mig sender han hid fra Helligdommen;" og vilde Starno dermed tilkjendegive at han var en Præst eller hellig Person som ei maatte fjendtlig behandles. Macphersons Oversættelse af Verset udtrykker ogsaa den samme Mening:

"Me a son of Loda he sends."

De flere Anmærkninger der, ligesom denne af anförte Aarsager först ere tillagte, efterat selve Afhandlingen, som allene havde Hensyn til Macphersons Oversættelse, var forfattet, har jeg, for större Tydeligheds Skyld bemærket med Tegnet *†).

c) De under Ossians Navn af *Young* og v. *Harold* senere udgivne Digte kunne neppe have hin Skotske Barde til Forfatter, og nogle af dem især, (der omhandle Begivenheder skete i det 9de eller 10de Aarhundrede efter Chr. F.) aldeles ikke.

I.

Den nordiske Guddom som oftest forekommer hos Ossian, er Aanden af Loda eller

Loda's Aand (*Spirit of Loda*). Macpherson anmærker at ved denne Aand forstaaes Scandinaviens Gnd Odin, og ved Loda hans derværende Tilbedelses-Sted *a*). Levninger af slige, omsatte med Stenkredse, vare indtil vore Dage, efter hans af *Blair* bekræftede Beretning, at see paa Shetlands Öerne og Örkenöerne, og kaldtes der Loda eller Loden *b*). Denne Benævnelses Oprindelse skal jeg siden söge at vise. Jeg kan ej andet end mene at vor store *Suhm c*) aldeles har misforstaaet Navnet Loda, som han ligefrem forklarer at være *Odin*, sætten de Aanden Loda, isteden for Ossians förste Oversætters Spirit of Loda. Dette sees tydeligst af *Suhms* Oversættelse af Aandens og Fingals Samtale i *Carric-Thura*, hvor f. Ex. Helten saaledes tiltaler hin: "Naar jeg möder dig med Spyd i Skyen du onde Aand Loda,„ isteden for at Machperson udtrykker de sidste Ord saaledes: "*Spirit of dismal Loda*„ (Aand af det gruelige Loda) *d*), saa og deraf, at tre Guder kaldes Lodas Indvaanere m. m. Macpherson har vel selv undertiden, men sjelden, glemt sin anförte rette Mening om Ordet Loda, og ogsaa forklaret det at betyde Odin, men ikke destomindre troer jeg, med Hensyn til Digtets Ord-

föjning i hele hans Oversættelse og hans hossatte Anmærkninger, at Loda betyder ikke Odin, men ethvert oldnordisk Tilbedelses og Offersted. Mine Grunde derfor ere:

Levniuger af hedenske Offerpladse paa Hetland og Örkenöerne kaldtes indtil vore Dage Loda eller Loden, som vistnok ej er andet end Ossians *Loda* (efter Macpherson) eller *Loduinn* (udtalt *Lodun*) efter den af Ahlwardt fulgte Galiske Skrivemaade) og de gamle Scandinavers hlód, hlad eller hladir — thi:

1. *Hlód* (efter Nydansk Udtale *Lood e*) med Artikel hlódinn, betydede i det gamle Scandiske Sprog efter Gudmund Andresens Lexicon: *Ara, focus, fornax* (altsaa de Danske: Alter, Arne, Skorsten). I denne Forklaring er Justitsraad Thorlacius enig *f*) Denne store Lærde bemærker at Ilden selv kaldtes i Oldtiden af de Nordiske Folkeslag der ogsaa virkelig dyrkede den som en en Guddom, *Lód* eller *Hlod*, ligesom endnu det islandkke *Glód*, det Danske *Glöd*, det celtiske (eller Cumriske) *Lludw* (hvortil og kan lægges Tydskernes *Gluht*) sande denne Benævnelse. Af samme Oprindelse anmærker han at være: Theothiscernes *Lioth* og

Angelsaxernes *Leoth g*). Det gamle scandiske Verbum *at lóa* eller *hlóa* betyder at være varm eller lunken, ligesom det at *flóa* i det nærværende islandske og norske at varme ved Ild; begge ere muelig fra Oprindelsen det samme Ord; thi paa selvsamme Maade siges *fnióskr* i steden for *hnióskr* o. s. v. Thors i Edda saa tit forekommende Navn *Hlórridi* (*Hlódridi*) *h*) bör vistnok deriveres enten fra *Lód* Ild eller *hlód* Alter, og betyder Ildfarer eller Alteromsvæver.

Dersom Ordet *hlód* Alter igjen bör udlades af *Lód* Ild, har det maaskee i Begyndelsen været *há-lód* ɔ: den höje Ild eller Flamme *i*), formedelst Alternes ophöjede Stilling, hvilket Ord siden, sammendraget, er blevet til *hlód k*). Ligeledes kan *Glód* tænkes at have været kaldt *Godlód* ɔ: Gudernes Ild *l*). Som bekjendt brændte en evig Ild paa, eller rettere ved *Thors* Alter *m*), og netop Benævnelsen *Glód* tillægges den i visse Maader evige Ild, som endnu findes paa næsten enhver Islænders Arnested. De slukke nemlig Ilden aldrig, men dække hver Aften omhyggelig Glöder med Lyng, Törv, Stene o. s. v., hvoraf de

optænde Ilden igjen den næste Dag *†). Paa samme Maade have Oldtidens nordiske Præster forvaret den hellige Ild paa Offerstederne, tildeels under Alternes flade Helder, thi at tænke sig den som en i fri Luft stedse luende Flamme vilde være urimeligt. Til sligt Brug troer jeg at Hulen under *Gunderslev* Skovs store Alter *n*) har været bestemt. Hos de ældste Perser forvartes den hellige Ild saaledes, indtil Zoroaster eller Zerdutsch lærte dem at opföre de saakaldte *Pyræa* til Ildens Bevarelse.

Den rette Benævnelse paa de hedenske Scanders Altre, förend tækkede Afgudstempler hos dem kom i Brug, var uden Tvivl *hlód*; thi Ildsteder i Husene kaldte de egentlig *Arin o*) (endnu til Overs i det Danske *Arne*); dette Ord er nu aldeles kommet af Brug i Island, hvorimod *hlód* betyder Ildstedet i et Islandsk Bondehus; sædvanlig er det dobbelt, saa at enhver af de to Afdelinger bestaaer af tre Kampestene, saaledes lagte ┌─┐, hvilende paa Helder, hvorunder er en Grube hvori Asken nedfalder. Enhver af de tre Stene især kaldes *Hlóda-Steinn p*).

2) *Hlad q*) kaldes indtil denne Dag en Plads som overalt findes foran enhver Gaards Vaaningshuse i Island, og som tildels endnu er, men sandsynlig i forrige Tider helt igjeunem har været brolagt med Stene. Dengang har den og, ligesom endnu undertiden er Tilfældet, været indhegnet paa alle Sider *r*). Verbum *at hlada* (*sternere struere*) betyder at nedlægge, brolægge, opföre Vægge og Forhöjninger af Jord og Sten, ja endog (i vort ældste Sprog) at dræbe (ɔ: fælde) Mennesker og Dyr *s*); — deraf kommer Benævnelsen *Hlad*, hvilken maa have været tillagt Offerpladsen indenfor Kredsstenene, og virkeligen see vi endnu, at denne ofte var kunstig forhöjet med Sten og Jord, ja undertiden egentlig brolagt. Historikeren *Schiöning* har ved Finnsæt i Norge fundet store Offerhöje opförte af Jord, men ovenpaa flade, og besatte med tæt sammenpakkede Stene; *t*) ved Egge, i Værdalen og paa flere Steder store ganske flade Offerkredse, hver omsat med henved 133 store Stene, tæt brolagte; samt endelig runde Kredse og firkantede Flader dannede af yderst tæt og fast Brolægning. Paa de

fleste af disse Alderdomslevninger fandtes Spor til Ild, Kul og brændte Stene. *Schiöning* anseer dem for Joternes ældste Offerpladse *†). Lignende Brolægning er bemærket ved nogle af de Danske Offersteder *u*), især det i Gunderslev Skov som rimelig er mest ubeskadiget af alle de endnu kjendelige. Dets Kreds fremviser fuldkommen et *Hlad* efter den gamle Sprogbrug. Mange de övrige Offersteders Brolægning er vistnok enten nedsjunken eller forstyrret af Menneskehænder.

3) *Hladir v*) have de store Stensætninger, som omgave Offerstederne, gjerne kunnet kaldes efter det gamle Scandiske Sprogs Natur. *Hladir* (nu *Lade*) kaldtes Kong Harald Haarfagers Hovedgaard med et berömt Afgudstempel, og Jarlerne, som siden boede der, *Hlada jarlar*. Offersteder laae vel nær ved alle Kongesæder i den Tid. *Hledra x*) er det ældste bekjendte Navn paa *Leire* (nu *Lethraborg*) Danmarks ældste Hovedstad. En af Nordens dybsindigste Oldgrandskere, Justitzraad *Skule Thorlacius* mener *y*), at *Hledra* har erholdt sit Navn af Guden "*Hladr* eller *Hlödr* som

"i den ældste nordiske Mythologie udfyl-
"der, endog i Navnet, den Grædske Gud
"for Spaadom, Poesie og Veltalenhed.
"Apollons Plads." Var *Hlödr* (*Hlaudr* eller
Hladr) Gud for Spaadom — og dette synes
rimeligt deraf at Ordene *hlaut* Offerblod,
sangvis sortile — *gus* hvoraf Præsterne spaa-
ede, og *hlutr* (Lod, *sors*) der brugtes ved
de hedenske Offringer, kunne vel derive-
res fra hans, Blodets Givers *z*) Navn — er
det og mueligt, at Stederne, hvor Offrin-
ger *æ*) og hellige Spaadoms Forretninger
skete, fik af ham Benævnelserne *Hledra*
og *Hladir*.

Efter at jeg saaledes har vist at *hlöd* (eller
lod) *hlodlnn*, var et almindeligt Navn for de
ældste Scanders Altere; at de brolagte Offer-
pladse neppe kunde kaldes andet end *Hlad*, li-
gesom og selve de dem omringende Stensæt-
ninger *Hladir* (hvilke Navne tillige muelig af
andre Aarsager vare passende til Orakel- og
Offersteder) — saa haaber jeg at Læseren ej
misbilliger den min Mening, at ved Ossians
Loda eller *Loduinn* (ligesom Orcadenserne
Loda eller *Loden*, Engelsmændenes *Lad* og
Cumbrernes *Lhann* forstaaes ej andet end et

af Scandernes eller deres Troesforvandteres Offerpladse eller hellige Steder. At ved *Lodas Kreds*, som saa ofte omsynges af Ossian, stedse er ment Odins Kreds eller Dyrkelsessted, er urimeligt at tænke, naar man veed at *Thor* her i Norden var den paa de almindelige Offersteder dyrkede överste Guddom.

Det er bekjendt at vore hedenske Forfædre, ligesom deres Naboer og Troesforvandtere Saxerne, i de ældste Tider ingen tækkede Templer havde *†), men at de tilbade og offrede til Guderne under aaben Himmel, paa visse dertil, saaledes som för er meldt, indrettede Pladse. Senere opbygtes Templer (*Hof*) efter sydligere Folkeslags Vis; dog bibeholdtes de gamle Offersteder til Brug ved Rets- og Folke-Forsamlinger, samt tildels ved Offringer. Deraf kaldtes de da *Þing ö*), men deres gamle Navne glemtes — Först længe efter at selve *Hofinn* eller Afgudstemplerne vare nedbrudte og afskaffede, ja enhver Levning af Hedenskabet saavidt mueligt udryddet, begyndte vore Sagaskrivere deres Arbeider; ingen Under var det altsaa at Ordene *hlód*, *hlad*, *hladir's* forhen hellige Betydning var udslettet af Erindringen. Paa *Örkenöerne* og *Hetland* har

Benævnelsen længer kunnet vedligeholdes, fordi der formodentlig ingen store *Hof* eller tækkede Afgudstempler vare, thi jeg finder dem der ingensteds i vore gamle Historier ommeldte, selv ej i Olaf Tryggvesöns store *Saga* (hvor slige ellers ere saa meget omtalte) i Beretningen om Kristendommens Indförelse paa Örkenöerne *aa*).

Ossian kunde saa meget heller give Scandernes Præster som Særkjender de Navne: *sons of Loda, dwellers of Loda* o. s. v., som Morvenerne i Fingals Tid selv ingen Templer eller Offerstæder brugte.

a) See især Macphersons Anmærkninger til Carric-Thura, Cuchullins Död og til Temoras 5te Bog — saa og Text og Anmerkninger i Fingals 1te Bog.

b) Captein John Macdonald, som angaaende Ossians Digtes Authentie har aflagt edelig Forklaring inden Retten i Thurso, Caithnesshire, den 25de September 1805, (som *in extenso* er indfört i Sir J. Sinclairs ommeldte Dissertation S. CCIII. o. f.) siger sig have ofte hört fortælle om Aanden af Lodin eller Loda. "The "contest between Fingal and the spirit of Lo-

"din or Loda he has often heard repeated in the manner of a tale,„ heder det i Tingsvidnet.

c) I hans Skrift *om Odin og den hedenske Gudelære i Norden* S. 19 og 20. Siden har denne Danmarks störste Historiker dog været nærved at komme paa den rigtige Mening, i Anledning af hvad han selv i samme Skrift havde anfört af Finnlappernes ældgamle Gudelære, sammenholdt med Ossians Skildring af Loda's Aand, men allene Ordene Lodas, Odins og Wodans Lighed holdt ham ulykkeligvis tilbage.

d) Ingen af Ossians Danske Oversættere synes paa dette Sted at have fulgt Textens Ord ret nöje. *Alstrup (i Ossians Digte 2den Del. Kiöbenhavn 1791)* udtrykker sig saaledes:

"Möder jeg dig med et Spyd paa din Sky
lede Aand af Loda„

og *Blicher* i hans skjönne, men ej allevegne ordrette Oversættelse (1ste Bind Kiöbenh. 1807).

"Möder jeg dig med et Spyd paa din Sky
gyselige Lodas Aand!„

Den sidste Forklaring er den beste, og aldeles rigtig, naar Epithetet tillægges Loda, men ikke Aanden selv.

e) Declineres saaledes:

Nom. *hlód* med Artikel *hlódinn*
Gen. *hlóda* — — *hlódanna*
Dat. *hlódum* — — *hlódunum*
Acc. som Nom. og Abl. som Dat.

f) I hans sindrige Afhandling *de Hludena Germanorum gentilium Dea,* (*Antt. boreal. Observ. misc. Spec.* 3 *Havn.* 1782).

g) Dertil kunne lægges Frankernes *Lioth*, Moesogothernes *Liuhat*, Tydskernes *Licht*, Engelsmændenes *Light*, Islændernes *Liós* og *Log*, Cumrernes *Llug* og *leuer*, Höjskotternes *Leos* og *Glus*, Grækernes λυχη og Latinernes *Lux*, som alt betyder det Danske *Ljus* eller *Lys Logi* (maaskee rettere *Lógi* den fortærende) Angelsaxernes *Lig*, *Lyg* m. m. Dan. *Lue*, Flamme. Mærkelig er den af nogle Archæologer fremförte Paastand, at det Latinske Ord *lucus* har sin Oprindelse deraf, at Ild eller Lue (*Lux*) bestandig brændte i de ældste Italers Offerlunde.

h) Ved en lignende Bogstavomsættelse er *hærri* forvandlet til *ædri* o. s. v. *Hornridi* kaldes endnu i Island Vinde som blæse fra visse Verdens Kanter; *Aurridi* (en Örret eller Forelle) kaldes den Fisk, fordi den svömmer eller farer omkring i Dynd eller Mudder o. s. v. Af slige Bemærkninger i sammensatte Ord synes Verbum *rida* (at ride) hos os oprindelig have havt samme Betydnıng som det cumriske *rhedeg* at löbe, fare frem som en Elv m. v.

i) Af Ordet *Lód* ere endnu Levninger i det Tydske *Lodern* at blusse, *Loderasche* gloende Aske m. fl. Om flere hermed beslægtede Ord *at lóda* (lodde) o. s. v. See Thorlacius l. c.

k) lignende Sammendrag synes at have fundet Sted ved fölgende Ord: *Hljód* (*háljód*) höj Lyd hvilken Betydning aldeles er modsat den af Ordet *hljód* Taushed (hvoraf igjen *hliódr* taus), f. Ex. *Hann rak upp hljód* ɔ: Han gav et höjt Skrig frà sig; *hlíd* (*Hálíd*) en höj Bjerg-Lie (af *Líd* kommer *lídandi*, aldrig *hlídandi*) m. fl.

l) De anförte Sammendrag ere ej urimeligere end mange hvilke vi vist vide at være skete i senere Tider, f. Ex. *Norge* for *Nordvegur* eller *Norvegur*, *Helgeland* for *Hálogaland* o. s. v. Det er ellers mærkeligt at en af Helgelands ældste Konger hed *Logi*, (kaldet *Hálogi* ɔ: den höje Flamme,) og havde en Dronning som hed *Glód*; begge Navne vare vistnok hellige i den Tid. Navnet paa den tydske Stad *Hohenlohe* har samme Betydning som *Hálogi.*

m) Saavel hos de ældste Scandinaviske Gother, som Finner og Russer brændte denne evige Ild i Tordengudens Helligdom. Som bekjendt maatte Perserness hellige Ild aldrig udslukkes, hvorimod enhver Husfader skulde tænde sin egen Ild af den, engang om Aaret, hvilken Skik de skal have havt til fælles med Druiderne efter *Borlase* i *Antiquities of Cornwall* &c. (*London* 1769). S. d. Afh. 7 Afsn.

*†) Siden har jeg læst at de persiske Ilddyrkere endnu forvare deres Hus-Ild, hvilken de ansee for hellig, paa samme Maade,

og drage störste Omsorg for, at den ikke fuldkommen udslukkes. Salmon und Goch genwärtiger Staat von Persien. Altona 1759. Da Scanderne bygte Templer, bleve Thors Altre beklædte med Jern til Ildens Bevaring (*Kjalnes S. C. 2*).

n) See derom Secretair *Molbechs Beskrivelse over Offerstedet i Gunderslevskov*, — i et Brev til Prof *Nyerup* indrykt i *Kjöbenhavns Skilderie for* 1808. — I Sverrige findes endnu Hedenolds Altere som bestaae af fire opreiste flade Helder, tækkede med en stor Overligger, saaledes at de samtlige danne et firkantet Klippehus med en Aabning, hvorigiennem man kan gaae ind og ud. Under disse Alterhuse findes Kul og brændte Ben, hvoraf man kan slutte at Ilden har været forvaret i dem paa ovenmeldte Maade. Omkring de opreiste Helder ere temmelig tykke Lag af Jord og Sand nedentil. *Ödmann* (*i Bahuslehns Beskrifning S.* 244) ommelder ni slige Altere, som i hans Tid vare til i Bahuslehn. De *Dyrhuse* eller gamle Kapeller af lignende Bygningsmaade som han beskriver (S. 292) ere særdeles mærkelige Alderdoms Levninger. Maaskee have de ogsaa, især om Vinteren, været brugte til den hellige Ilds Forvaring. Det paa Ryksgård er opfört af meget store Helder og Stene, udvendig omgivet med en Jordvold, er $7\frac{1}{2}$ Al.

langt, 4½ Al. bredt, saa höjt at en fuldvoxen Mand kan gaae opreist der inde. 2 eller 3 andre slige Bygninger findes i bemeldte Lehn. Disse Svenske Monumenter ligne meget nogle som findes i Danmark, og tildeels de Brittiske saakaldte *Crom-Lechs.*

o) I Galisk betyde: *Aras* eller *Aros* et Vaaningshuus; *Arasach* en Indvaaner, *arasaim* at beboe o. s. v.

p) En anden Benævnelse paa de fordum hellige, nu i Engelsk saakaldte *Rocking-stones* (hvilke jeg siden skal nærmere omtale) er *Logan-Stene.* Oprindelsen til dette Ord vides ikke for vist, men jeg troer at det svarer til vort *löda-steinn* eller *loga-steinn* (med Art. *Logans steinn*) ɔ: Ildens Sten. Det er bekjendt at Ilden blev fortrinlig dyrket af de gamle Celter og Germaner, saavel som af Scanderne, der kaldte dens Guddom *Logi* (gen. *Loga*, med Art. *Logans* — Acc. *Loga* eller *Logan*) maaskee tildels under et med Tordenguden; Ildens Benævnelses Lighed i samtlige disse Folkeslags Sprog er forhen vist. Det er ellers mærkeligt, at Arnesteder, fuldkommen af Dannelse som de islandske *hlód*, findes i gamle Danske Stensætninger, f. Ex. midt i en i Slagelse St. Peders Sogn (*Ant. Annaler 2. Binds 1ste H. S. 57. Jfr. S. 60*). De tre Stene synes at være tilhugne paa den Side som vender ind

ad; saaledes ere og virkelig de islandske Hlodastene, naar ellers deres indvendige Kanter ej af Naturen ere dannede jævne.

q) Declineres saaledes Nom. hlad, med Art. hladid, Gen. hlads, hladsins; Dat. hladi, hladinu, Acc. som Nom., Abl. som Dat., i Plur. N. Hlöd (eller hlaud) hlödinn gên. hlada, hladanna Dat. hlödum, hlödunum, Acc. som Nom. Abl. som Dativus.

r) See den sidste Vignet i *Saga of Gunnlaugi Ormstungu* (*Havn.* 1775) som forestiller en Islandsk Gaard, hvor *Hladet* afbildes rundt og indhegnet. *Cæsar* underretter os om, at de Brittiske saakaldte Byer i hans Tid vare omgivne med Volde i en Runding. Gamle Brittiske, Saxiske eller Danske Kasteller i England, sees og at have været indhegnede med cirkelrunde Mure eller Jordvolde. See *Archæolog. Brit.* T. 5. S. 86. I Norge vare Vaaningerne i fordum Tid stundum omringede af et stærkt Plankværk som kaldtes *Skidgardr*.

s) Denne Bemærkning (som og at skjære og bevæge) har Verbum *lladd* endnu i Cumrisk (og *lad* eller *lahda* i Cornwalsk) deraf *Lladdfa* Drab, *Lladdfr* en Valplads o. s. v. *Llann* eller *Lan* kaldes nu en Kirke i samme Sprog, men har för betydet en indhegnet Plads, og bruges om slige endnu i mange sammensatte Ord. Sandsynlig har det altsaa först betegnet

de hedenske Templer som kun vare saadanne Pladse. Af denne Mening er Dr. Gibson i hans Anmærkninger til Camdens berömte Værk. Det er bekjendt at i vort ældste nordiske Sprog foraudredes *d* eller þ ofte til *Nn*, som *Gudr* til *gunnr*, *fidr* til *Finnr* o. s. v. og omvendt. Efter Oldscandisk Sprogbrug kunde altsaa *lad* (*hlad*) og *lann* være samme Ord. I Mr. *Watsons* Afhandling om Druidiske Levninger i og nær ved Halifax (*Arch. Brit.* T. 2) ommeldes to saakaldte *Lad-Stene* som i hedenske Tider menes have været i stor Anseelse, og at staae paa gamle Offer- eller Ting-steder. Mærkeligt er det, at Bedehuse anlagte i en Halvsirkel med et stort Træ i Midten paa Öen Pulo Condor i Ostindien, kaldes *Tlan*, og Stedet *Tour* (eller Herre) efter Dampier og Gaubil anfört i *allg. Weltgesch.* 24 Th. §. 135. De levende orientalske Sprogs forunderlige Overensstemmelse med de nordiske begynder först nu ret at oplyses. Höjskotterne have kaldet Tempelkredsene *Caër*, der vistnok er samme Ord som det Cumriske *Caer*, *Gaër* (eller *Garth*) Scandernes *Gardr*, det Danske *Gaard*og *Gjærde* o. s. v.) som oprindelig betyder en Vold, Gjærde, ogsaa en Gaard, indheguet Plads, hvilke sidste Bemærkninger ordet *Hlad* (ligesaavel som Gardr) endnu beholder i det islandske. De Skotske Tempelkredse ere for det meste omgivne af

en Jordvold, hvorpaa store Stene ere opreiste — og ligne tildeels fuldkommen somme af vore Scandinaviske. I Wales bruges nu Ordet *Gaer* mest om Levninger af gamle Befæstningsvolde. Nogle mene at det kommer af det hebraiske *Gader*, Gjærde, Mur, og at *Car* har i phoenicisk betydet en Stad, f. Ex. i Carthago eller Cartheja.

t) Schiönings Reise i Norge, 2 Hefte S. 86. om Finnsæt. De övrige hertilhörende Beskrivelser og Tegninger findes i de utrykte Hæfter af Værket som forvares paa det herværende *store Kongelige Bibliothek*.

*†) Munken *Ruysbroeck* (eller *Rubruqvis*) der reiste som Gesandt til Mangu-Chan, for Kong Ludvig den 9de 1253 fandt slige runde og firkantede tæt brolagte Pladse — med store Hjörnestene mod Verdens fire Kanter, blandt de kaucasiske Bjerge. *Klaproth caucas. Reise 1r Th.* 1812. *S.* 264.

u) S. Prof. *Thorlacius's Bemærkninger over de i Danmark endnu tilværende Hedenoldshöje og Stensætninger i det Scand. Litt. Selsk. Skr.* 1809, og Secr. *Molbechs* för paaberaabte Brev.

v) Declineres saaledes:
N. *hladir* Gen. *hladirnar*
G. *hlada, hladanna*
D. *hlödum, hlödunum*

Acc. som Nom.
Abl. som Dat.

x) Saaledes er Substantivet (*hledsla strictura*) dannet af verbum *at hlada.*

y) I Afhandlingen *om Thor og Tordenstene* m. m. i *Scand. Museum for* 1802 5te *Hefte.*

z) *Voluspá* om Menneskets Skabelse

La'gaf Laudr	Laudr gav Blod
og *litu góda*	og faver Farve

I det ved Hr. Adjunct *Scheving* (i hans ellers lærde og velskrevne Afhandling om *Völuspá* indrykt i det Scand. Selsk. Skrifter) fremsatte Forslag til en forandret Læsemaade af dette Sted, kan jeg ej være enig, da ingen Codex giver Anledning til at antage den.

æ) Thi *at hladu* betydede og at dræbe, som för er anmærket.

*†) Ahlwardts Beskrivelse over et Scandinavisk Offersted og Odins Billedstötte i dets Allerhelligste, — i hans Anmærkning til *Cathloduinn* 1ste Sang — er efter min Mening hverken passende til de Nordiske Religions-Indretningers Beskaffenhed i Ossians Tidsalder, eller Digterens paaberaabte Beskrivelse, som egentlig er en skjön poetisk Skildring af *Valhall* efter hans Begreb. Tækkede Templer opbygtes, og Afgudsbilleder tilbades först af Romerne ;

Celternes Lande. Det er fuldkommen bekjendt at de ældste Perser, Scyther, Celter og Scander ansaae det for uanstændigt at indskrænke det höjeste Væsens Dyrkelse til Hytter eller Huse, og at forestille det ved udhugne Billeder.

ö) F. Ex. *Þórness-Þing i Island;* Vore Thing kaldte Angelsaxerne *Mote's*, (som svarte til det Oldscandiske *Mót*, Möde, Folkeforsamling) og saaledes, eller *Moat* kaldes endnu visse konstige Forhöjninger af Jord som findes i Storbritanien. Andre slige, som ere anlagte af Scander (eller maaskee Pieter) beholde endnu Levninger af deres gamle Benævnelse *Þingvöllr* (Thingvold, Thingets Slette) f. Ex. *Tingwall* paa Shetlandsöerne, *Dingwall* i Rossshire, *Tynwald* paa Man, og (ej usandsynlig) *Tynwald* i Dum friesshire. *Þingvöllr* eller *Þingvellir* heder det Sted, hvor Islands almindelige Ting (*AlÞing*) holdtes indtil Aaret 1800, da det afskaffedes. Flere Steder i Norge kaldes endnu *Tingvold.* Ogsaa i Tydskland (hvor vort Þing för udtryktes ved *ding*, findes endnu Steder med Navne af den Oprindelse f. Ex *Dingsted* i Hertugdömmet Oldenburg, hvor en prægtig Stenkreds bestaaende af 151 Stykker med en uhyre Klippe i Midten endnu sees. Slige Klipper kaldtes i Island *Lögberg* (Lovens Klippe) og Forsamlingsstedet *Lögrétta*, hvormed den

skotske Benævnelse af gamle Tingsteder i Picternes forrige Rige, *Law* eller *Laws* er beslægtet.

aa) See især dens *Edit. Skalholt.* Cap, 182, jævnfört med *Snorre Sturlesen* i samme Konges Historie, Cap. 52.

II.

Hernæst bliver at overveje hvem af vore Forfædres Guder Digteren mener, ved den af ham som deres mest tilbedte Guddom omtalte *Spirit of Loda* eller Loda's Aand.

Længe ansaaes *Odin* af de kristne i nyere Tider for at have været de ældste Scanders ypperste Guddom, til hvilken Mening misforstaaete Steder af den saakaldte *Snorres Edda* maaskee tildels have givet Anledning *a*). At ikke ham, men *Thor* virkelig af dem blev tillagt saadan Dyrkelse, er derimod tydelig lagt for Dagen af vore berömte Antiqvarer, Justitzraad *Thorlacius* i Skriftet om Thor o. s. v., og afg. Capt. *Abrahamson* i Skriftet om Thor og Odin (i Scandinavisk Museum for 1802) *†). Mange flere Beviser og Sand-

synligheds Grunde kunne dog fremföres for denne Sætning end hidtil er sket, hvorfor Læserne vilde undskylde at jeg her indförer nogle dertil hörende Strötanker.

För den Odinske Religions Indförelse her i Norden, mener jeg at den Finniske eller Finlappiske (som synes at have havt meget tilfælles med andre Nord- og Vest-Europæiske Folkeslags ɔ: Slavers, Sarmaters, Gothers og Celters) har, mere eller mindre blandet med andre, hersket i disse trende Riger. Grundene for denne Mening tillader nærværende Afhandlings Bestemmelse ej paa dette Sted at udvikle.

Jeg nærer den dunkle Formening at *Ass* eller *As* (som dels betyder den eneste, dels, endog i det nuværende islandske, en stor Stötte; en svær Bjelke; en ophöjet Stenbakke; det överste af en Fjeldryg og endelig en Eddisk eller hedensk Gud) har, för Odins-Troens Införelse i Norden betydet Indbyggernes överste Gud, Verdens Stötte eller Vedligeholder *b*). Om denne *As* har været den samme eller anden end *Thor* (der dog upaatvivlelig dengang blev dyrket af Nordboerne) vover jeg ej at bestemme, men jeg

troer, i Overensstemmelse med Justitzraad Thorlacius's Bemærkninger, at begge Navne ere de samme som *Esus c)* og *Taranis* (eller *Taramis*) hos Celterne. Man seer af Ossian (Fingals 1ste Bog) at det old-celtiske Ord *Torman*, *Taran* eller *Toran* (Torden) er personificeret, og en Helt kaldet dens Sön. Efter Macphersons Anmærkning bör Oprindelsen til de gamles *Jupiter Taramis* söges deri. Jeg vil og tro at Tordenguden virkelig har været en af Druidernes Guddomme, thi at de ikke dyrkede flere end en, kan jeg ej forestille mig, skjöndt enkelte af de Romerske Forfattere (modsagte af mange andre) have paastaaet det, men rimeligvis ere de forförte dertil deraf at Druiderne (ligesaalidet som de ældste Saxer og Scandinaver) ingen Afgudsbilleder havde. Dog troede de vel paa en överste Gud, enten han saa kaldtes *Esus* eller *As*, *Jov*, *Tor* eller *Taran d)*, men de övrige have sandsynlig været Naturguder, ligesom de af vore Forfædre dyrkede. Under den sidste Forudsætning kan disses Edsform fortolkes som skjön og betydningsfuld. Den löd saaledes: "*Hjálpi mér sva Freir ok Njordr ok hinn almáttki Ás.*" *Freir* var Gud for Jor-

dens Gröde og maaskee alslags Frugtbarhed *e*). *Niord* var Havets, og *den almægtige As* eller *Thor* var Himmelens og Tordenens Gud *f*). Muelig have Asa-Odin og hans Fölge, som enten för deres Ankomst hertil Norden bleve kaldte *Aser* eller tillagde sig siden dette Navn, benyttet sig af Ordets her gjeldende höje Betydning, og saaledes udgivet sig for virkelige Guder eller Gudernes Afkom.

Fra Finnlapper og Finner nedstammer maaske en stor Del af Scandinaverne, og deres Religion er uden Tvivl ældre end nogen af vore Eddiske Sange. Finlapperne have fra Arildstid tilbedet et höjeste Væsen, den ypperste af de saakaldte *Veroldiske Guder* (Verdens Guder Isl. *Veraldargudir*) under Navn af *Aieke* (efter Jessens Fortolkning Alfader) og *Radien Ahtzie* (*Magtens Udspring* efter *Jessen*, men *den mægtige Fader* efter *Leem*) *g*) *Kildal h*) siger at Lapperne kalde ham *Veralden-Rad* ɔ: Verdens Raad, eller Verdens Mand. I Islandsk vilde *Veraldar-rádr* betyde Verdens Behersker, men *rád* Raad. For denne Guddom opreiste Lapperne et stort Træ, hvormed han skulde understötte Verden, og tilbade ham under dette Symbol. Med denne Guddom for-

vexlede de ofte Tordenens Gud *Thor*, *Thoraturos*, *Ahziegadze* eller *Horagalles*, hvem de tillægge en stor Hammer hvormed han dræber Uhyrer og Trolde, sige sig have ham alt at takke, og gjöre de fleste Offringer til ham. Kildal kalder ham *Thoragalles* eller *Pajam Ol-Mai*, og fortæller, at Lapperne offre til ham Rensdyr, og indlægge i Bjergklöfterne en stor smuk udskaaren Træhammer paa det han ej skal gjöre Skade paa Mennesker og Fæe, men forfölge Troldene i Skoven *h*).

De hedenske Finners överste Gud kaldtes efter de Beretninger og Folkesagn som endnu haves blandt deres Efterkommere *Ukko-Taran* eller *Tjermes* i) saa og *Isainen* og *Ukkonen Vahnamies* for at betegne hans faderlige Omsorg og Almagt. Han var Gud, for alt, i Særdeleshed Torden, (hvorfor den kaldes endnu endnu hos Finnerne *Ukko*, *Ukkoisen ilma*, m. m.) gav især Styrke, hjalp i Krig o. s. v. Hans Mindebæger betegnedes med en Hammer, hvilket Redskab ogsaa i Hedenold skal have været Finlands Vaaben og modsat Ruslands Kors. Baade Finner og Finlapper have lige indtil vore Tider tillagt Torsdagen særdeles Hellighed. Hos Finnerne maatte om Ef-

termiddagen ej spindes. Om denne Dags Helligholdelse af Almuen i Norge og Sverrig m. v. kommer jeg siden til at melde.

Af det anförte synes det, at være klart, at *Thor* var begge de sidstmeldte Folks överste Afgud i de ældste, os nogenledes bekjendte Tider *k*) ligesom han og endnu saaledes dyrkes af flere Asiatiske Folkeslag, mest af Finsk Oprindelse *l*). Selv Navnene *Aieke Thor* og *Ukko Taran* vise efter min Mening Oprindelsen til vore Forfædres *Ako-* eller *Öko-þór* *†), der vist nok har været för dyrket af dem end Kjæmpen *Asa-þór*, som selv et Menneske anmassede sig en stor Del af Gudens Dyrkelse understöttet af Navnelighed, Odins Bedragerier og Overmagt, Nordboernes Tro paa Sjælevandringen, samt sin egen overordentlige Styrke *m*).

Det er meget mærkværdigt at hverken hos Finner eller Finlapper ej heller, saavidt jeg veed hos de gamle Galler eller Britter, findes Spor til *Odins* Dyrkelse. Med en hans Navn lignende Benævnelse har formodentlig den överste Gud været kaldt i de Egne, hvor han kom eller stammede fra. Af fremmede Forfattere kaldes han ofte *Godan*, hvilket Ord har

en paafaldende Lighed med Persernes *Choda* eller *Ghuda*, Tracernos *Cot* eller *Cotis* samt Moesogothernes, Tydskernes og Scandernes *God*, *Gud*, *Goth* eller *Gott n)*. Selv bærende et her fremmed Navn af den överste Gud, har han sögt at tilvinde sig en Alfader tilkommende Dyrkelse, men disse Bestræbelser lykkedes ej paa det beste. Odin var Ophavsmand for den Asernes mærkelige Raadslagning som berettes i Slutningen af den haandskrevne *Gylfaginning*. Hans egne Krigere og deres hedenske Efterkommere tilbade ham vel (dels paa Skrömt dels for Ålvor) som Gud for Kamp, Tryllekunster, og for faldne Krigere i Valhal, ja endog som etslags Husfader for de der forsamlede *Aser* og *Einherjer*, men meget tvivler jeg paa at de nogensinde have anseet ham for Verdens Skaber eller Styrer. Endmindre har han nydt slig almindelig Dyrkelse af de undertvungne nordiske Nationer, hadende ham længe af Hjertens Grund som deres Undertrykker og onde Hexekunsters Beskytter. Ligesom han og hans Fölge kaldtes *Aser* eller Guder tillagde han nogle af sine Hövdinger visse Gude-Navne, för kjendte og tilbedte af Nordboerne, og derved især lykkedes det ham at

tilvinde dem guddommelig Dyrkelse paa nogle af de forrige Naturguders Bekostning, men mange af de undertvungne, som denne nye Menneskedyrkelse paanödtes, have uden Tvivl af Hjertet hyldet allene deres ældre Guder f. Ex. *Ako-þór* istedetfor *Asa-þór* o. s. v. Adskillige Exempler paa de gamle Nordboers Had til de Odinske Aser, og Foragt for deres Anmasselse af guddommelig Hæder, kunne tydeligen fremlægges af visse Sange i Sæmunds *Edda o*). Den ældgamle nordiske Religion blev vel i Tidens Længde meget forfalsket og blandet med den af Odin indförte, men aldrig opnaaede han almindelig Tilbedelse som det höjeste Væsen, hvorimod den bestandig som för ydedes Thor, af nogle kaldet *Ako-þór*, af andre *Asa-þór*, og mange have paa Sidstningen ingen Forskjel vidst at gjöre mellem disse i Grunden aldeles forskjellige Guddomme *p*).

Saxo taler i sin Histories 2den Bog om en Dansk Helt som ene frygtede Guden Thor, hvis mægtige Styrke ingen blandt Guder eller Mennesker kunde modstaae. I adskillige endnu tilværende Eddiske Digte omtales Thor som den ypperste af Guderne, f. Ex. i Voluspá

(Strophe 55 i Resens Udgave) efter at Odin og Freir ere nævnte:

þá kémr hinn meiri	Da kommer hin större
mögr Hlódynar	Hlodyns Sön

I *Hyndluljod* Str. 39, heder det — uden Tvivl om Thor:

Vard einn borin	En blev födt
öllum meiri,	större end alle,
seá var aukin burr	Sönnen blev givet
Jardar magni,	Jordens Kraft,
þann qveþa stilli	Den Konge siges
stóraußgaztan,	langt rigere (vældigere)
Sif sifiaþan,	Sifs Ægtemage, *q*)
sjólum gjörvöllum.	end andre Fyrster alle.

Paa flere Steder i *Sæmunds Edda*, en af de ypperste Kilder til Snorres yngre, men, som det synes, af dennes Forfattere undertiden misforstaaet — tillægges Thor Navne som tilkjendegive hans ypperste Rang blandt Guderne, f. Ex. i *Skirnisfór* 33. *Asabragr*, oversat af *Magnæus Deorum præstantissimus* ɔ: den ypperste af Guderne; *Harbarþz Ljód* 8, *Þrúþvalldr goþa* (efter Magnæus *Severus Dynastes Deorum* ɔ: Gudernes strænge Herre (burde efter min Mening rettere oversættes paa Dansk: Gudernes

Styrkes eller Gudernes stærke Behersker) r) i *Hymisqviþa* 22, *sá er ölldom bergr* ɔ: Folkenes eller Verdens Frelser. Desuden kaldes han i Brudstykket af *þórsdrápa* 14. *Hofstjóri*, hvilken Benævnelse saaledes af Justitzraad Thorlacius forklares: "*Sacelli præses est Thorus, princeps nempe borealium ethnicorum Numen*,„ (Thor er Templets Forstander som de nordiske Hedningers ypperste Guddom) og i *Haustlaung* (om *Hrungnir* Str. 2) *Hof-regin* (*templi princeps v. Numen*, Templets Fyrste eller Guddom) o. s. v. Selv i *Snorres Edda* (Fab. 19) siges han at være *Asanna framastr* og *sterkastr allra Goda* ɔ: Den ypperste af Aserne og stærkest af alle Guder. At opregne her alle Steder i vore gamle Sagaer der vidne om hans Dyrkelse her i Norden som överste Gud s), og tilegne ham den överste Plads i Afgudstemplerne m. m., vilde foraarsage en alt forstor Vidtlöftighed. Kun vil jeg her indföre en Vise af *Egla* 58 Kap., hvormed *Egil Skallagrimssön* nedkalder Gudernes Hævn over sin Fjende Kong *Erik Blodöxe*:

Sva skylldi god gjallda
(gram reki bönd af höndom
reidr sé rögn ok Odinn)

rán míns fjár hánom; .
fólkmýgi lát flya
Freir ok Njörðr af jörðu,
(Leidiz Lofdastrídi
Landáss) þann er ve grandar.

Paa Dansk.

Gid Guderne den Konge styrte,
Ham de og *Odin* vrede være!
Saa for det Ran han övede mod mig
Han skulde straffet vorde!
o *Freir* og *Njörd*! af Jorden lader flye
Den Folketvinger som ej Helligdomme
skaaner,
Ej længer ædles Fjende gunstig vær
Du Landets Gud! *t*).

Dette Vers er særdeles mærkværdigt, saavel for den Adskillelse som deri gjöres mellem Guderne og Odin (hvis ikke *Rögn* og *Odin* her betyde Valhals eller Dödningverdenens Guder under et) som for den senere Halvdels Tendentz, der synes at sigte til den foranförte hedenske Edsform, og fremmane Landets ɔ: Norges, ypperste Guds, Thors, samt Freirs og Njörds, altsaa Himlens, Jordens og Havets Forbandelser over *þann er ve grandar*, hvilket jeg fri-

stes til at udlægge: *som bryder sin Ed* ɔ: sin hellige Kongepligt, Ret og Retfærdigheds Haandhævelse.

At Thor, men ikke Odin, er af Hedningerne bleven tillagt Navn af almægtig Gud, sees tydelig af en Rune-Indskrift paa en Sten, taget fra en Kjæmpehöj ved Gaarden *Rui* i Tellemarken, og siden flyttet til Fladdals Kirkegaard. Den findes i Lunds *Tellemarkens Beskrivelse*, (*Khavn* 1785) S. 251. Efter min Mening er dens bogstavelige Udtydning denne:

Ogmon er aj trúhzþi artag
biþr Þór almegan (eller *almákan*) *Guþ at*
ha .. take viþr sál gama er
þese stein-tak ririt.

I nu brugelig Islandsk.

Ogmun (dr) er æ treyzti (h) ardag (udi)
bidr Þór allsmegtugan (almegnan eller *almáttkan) Gud at*
han taki vidr sál guma er
þessi / *þetta* *Steintauk* / *Steintak* *rærdi* / *reisti* / *risti*

Paa Dansk.

Ogmund som stedse troede (eller lidede) *paa den stærke Gud, beder Thor, almægtig Gud, at han modtager den Mands Sjæl som bevægede* (reiste eller udhuggede) *denne opsatte* (eller löftede) *Sten u*).

Af denne Indskrift erfares ogsaa at nogle af de hedenske Nordmænd *v*) mente: at Thor skulde modtage deres Sjæl efter Döden. Kildal fortæller at Lapperne mene at de fromme Afdöde skulle, efter at have været hundrede Aar i *Jabmiaimo* eller de dödes Land, forflyttes til den överste Gud (*Veralden Rad*) som har givet dem Sjælen, til större Herlighed. Formodentlig har denne Tro været de ældste hedenske Scanders, men vist er det at de kaldte de Afdödes Boliger *Uddins Akr* (de Udödeliges Ager) eller *Glæsisvöllr* (den glimrende Slette) og at disse Steders indbildte Beskaffenhed svarede til det Begreb Lapperne endnu gjöre sig om *Saiwo Aimo x*), hvilken Benævnelse uden Tvivl er beslægtet med det islandske *sælo* (udtalt *sailo*) *heimar* eller *sálo* (udtalt *saulo*) *heimar* ɔ: Lyksalighedens eller Sjælenes Boliger *y*). De afdödes Beskjæftigelser troedes at

være der de samme som i Livet, men uden Sorger og Gjenvordigheder. Som Bevis paa denne de ældste Scandinavers Troes-Mening haves (foruden vore Historieskriveres Vidnesbyrd) det Bohave af alleslags som endnu tildels findes i deres (ligesom i Schythers og de fleste Europæiske Folkeslags) Grave, f. Ex. Skibe, Bidselringe, Drikkekar, Vaaben, Harper, ædle Metaller m. m. som bleve jordede med dem for at bruges i det andet Liv. I Brændealderen blev formodentlig alt dette, tilligemed Ligene, brændt i samme Hensigt. Ogsaa Trælle, Heste og Hunde bleve dræbte for at fölge sine Herrer til de dödes Land. Efter Romernes Skrifter beherskedes Celterne fordum af selvsamme Fordomme, og fulgte de selvsamme Skikke z).

Odin indförte först i Norden nye Meninger om de Afdödes Boliger. Valhall med al dens Mjöd, Öl og övrige Herlighed, lovede han de Krigere som faldt for hans Religions og Vældes Udbredelse æ), af samme Aarsag som Mahomed forjættede sine Muselmænd Paradis og dets *Houris*. Kun *Trælle* (maaskee de undertvungne Finner eller Jötner) tillod han at

tilhöre Thor efter Döden — eftersom *Harbard* synger i *Harbardsljód* 23.

Odin á jarla	Odin ejer Jarle (Herrer)
þá er i val falla	som i Kampen falde,
en Þór á þrælakyn	Thor ejer Trælles Slægt.

De Fejge, som skyede den ærefulde Vaabendöd, ligesom og Menedere og slige Forbrydere, truede han med *Hels* og *Niflhems* Qvaler. Til at opnaae *Valhals* Salighed udfordredes dog ej altid Död paa Valpladsen, naar man kun ellers havde været tapper (for Odins Sag) og saaret sig, för Döden, med et Sværd eller Spyd. Af alle Odinstroens særegne Sætninger synes disse at være blevne mest udbredte og antagne i Norden. Dog finde vi i troværdige Historier (især *Landnáma* og *Eyrbyggja*) at Nordmænd som bebyggede Island i Hedenskabets sidste Tider, og ivrig troede paa Thors Guddom, haabede, ligesom Lapperne endnu, at nyde et lystigt og lyksaligt Liv i visse hellige Bjerge *ö*).

I hvor stor Anseelse Thor har været hos vore hedenske Forfædre, kan sluttes af dens utrolig langvarige Levninger i Folkemeninger hos deres kristne Efterkommere. Nogle slige synes det ej overflödigt her at ommelde.

I flere Norges langt fra hinanden liggende Böjgder afholde Almuefolk sig (efter forskjellige Forfattere i den *norske topographiske Journal*) fra alt larmende Arbeide om Torsdag Aften, som endog er halv hellig. Den Nat troer man der er belejligst til at eftersöge jordgravet Gods; til Bröndkurer som ej kan foretages St. Hans Aften; til Kurer af Sygdomme paaförte ved Hexerie m. m. Sidstmeldte Overtro nedstammer aabenbare fra den Hedenolds Folkemening at Guden Thor var Giengangeres og Troldes mægtige Fjende. Efter *Wilse* (*i Edsberg Præstegjelds Beskrivelse*) ansees Torsdags Ny af Almuen der (ligesom i Örkenöerne efter *Barry*) for den rette og lykkeligste Tid til Brylluper (der paa Landet i Norge ere etslags Folkefester) hvilket Præsterne selv ej tör have imod (endskjöndt allerede Vikverjernes ældste Kirkelov forböd at holde Bryllupper om Torsdag Eftermiddag). Stenes Dyrkelse om Torsdagen der i Landet, kommer jeg siden til at ommelde.

Sjöborg skriver (*i Utkast til Blekings Historia och Beskrifning* 1*ste Del. Lund* 1792) "Det år icke långe sedan Lemningar af Heden-"dom förmårktes så i Bleking som annorstå-

"des, och det er forunderligt, at hela Seklars "Kristendom icke för hunnit fördrifva så mycket vanvett, så eländige dårskaper. Thors "Namn har våret i mycken Aktning. Thorsdagar har man, i synnerhet om Aftenen, afhållet sig från Arbete. Fruktsamma hustrur "hafva ikke om Thorsdagar vågat sig at gå ofver Kyrkogården af fruktan for Skråfall, dét "år at grafvarna skulla falla igen under dem "och båda dem ondt." Af sidstmeldte Beretning, (saavelsom af det Danske Ordsprog: "Gud tal for os, det er Torsdag over hele Verden") kan man udlede, at de ældste Nordiske Kristne (hvoraf de fleste uden Tvivl længe kun have været det af Navnet og i udvortes Ceremoniers tvungne Iagttagelse) især have frygtet deres för mest dyrkede Guds Hævn for deres Frafald fra hans ældgamle Tro. Endvidere kan man af det anförte Sted (ligesom af hine nordiske Skikke og Meninger, og af *Ödmanns* dermed overensstemmende Beretning om Torsdags Afteners Helligholdelse af Indbyggerne i Bahus Lehn *aa*) slutte, at Torsdag, i det mindste dens Eftermiddag, har af samtlige hedenske Scander (saavel som af Finner og Finnlapper) været helligholdt, rimeligvis med Of-

fermaaltider og deraf flydende Lediggang. Deres kristnede Afkom torde ej offentlig iagttage Offerskikkene; men snarere kunde de, uden Fare, afholde sig fra Arbeide *bb*) paa disse gamle Helligdage, især om Aftenen. Den förste Sommerdag efter Islændernes Tidsregning *cc*), endnu tildels helligholdt der i Landet (da Foræringer uddeles, ligesom i andre Lande paa Nytaarsdag, det beste som Huset formaaer frembæres paa Bordet, og Tjenestefolkene, hos nogle gamle Bönder fritages for Arbeide o. s. v.) indtræffer bestandig paa en Torsdag, (mellem 19de og 25de April) og samme Tilfælde synes för at have havt Sted med den ældste eller hedenske Juledag *dd*). En besynderlig Anekdote læses i *Edvardsons Beskrivelse over Skjelskjör ee*) om en Kone som tidlig i det 17de Aarhundrede blev afsindig i Barselseng, formentlig formedelst Ellekongens skadelige Efterstræbelser. Paa det at han skulde tabe sin Magt, lod hun sig lægge paa Ligstraa *ff*) i Ni Torsdages Nat af Ni unge Karle som ikke vidste af Qvinder, hvorved hun fik sin Helsen igjen. Denne Overtro nedstammede udentvivl fra hedenske Tider, thi Thor forfulgte alle skadelige Trolde (hvortil ogsaa de

sorte eller onde *Alfer*, siden kaldte Elfer og Ellefolk regnedes) og Nitallet sees ogsaa da at have været betragtet som et helligt Tal *gg*).

I *Pontoppidans Everriculum fermenti veteris* (*Havn.* 1736) findes fölgende hertil hörende Beretninger. De Norske Fjeldboer brugte i hans Tid hyppig den Eed eller Udraab: *Thore Gud*! Bonden Aanun paa Fladland i Vraadals Sogn, Christiansands Stift i Norge, döde 1733, og efterlod sig et meget gammelt Afgudsbillede af Træ, som (af Frygt for Övrighed og Naboer) var bleven hensat i et skjult Hjörne, og der af ham tilbedet, ej allene med Ord, men og med Offringer af Mad og Öl. Aldeles paa samme Maade blev Thor dyrket af Guldbrandsdölerne i Olaf den helliges Tid. At Aanun kaldte Billedet Gudmund er ej Bevis mod at det egentlig skulde forestille Thor, thi *Godmind* betyder i gammel Norsk Guds Billede, men baade *Skurdgod* (udskaaren Gud) og Afgudere kristelige Benævnelser af Idoler. *Godmanham* eller *Godmundingaham* kaldes et af de hedenske Saxers berömteste Gudsdyrkelsessteder i England *hh*). — — En gammel Kone i *Guderup* paa *Als* (i Danmark) tilbad hemmelig indtil sin Död,

som indtraf Aar 1720. —Afguden Thor hver Morgen og Aften med en vis Bön. *Aanuns* Sognepræst opbrændte af hellig Iver det efter hans Död fundne gamle Afgudsbillede, og Konens Sjelesörger, som ogsaa först efter hendes Hedenfart af hendes Datter fik Efterretning om hendes hedenske Tro, vilde ej gjöre sig skyldig i den vanhellige Daad at optegne Bönnens Indhold. Naar vore Præster i det 18de Aarhundrede vare saa hadefulde mod Hedendommens i sig selv uskyldige Levnsnger *ii)*, hvad maa da ikke de af Fanatismen drevne catholske Klerke i Middelalderen, understöttede af ligesindede verdslige Magshavere, have virket til sliges Udryddelse!

Efter at jeg saaledes troer at have gotgjort af vore Nordiske Oldtidssange, Historier og Frasagn af Thor i de hedenske Tider blev af Scandinaverne ydet almindelig Tilbedelse som den höjeste Gud, hvorfor desuden Thorlacius og Abrahamson have fremfört grundige og dybsindige Beviser — — Vil jeg söge at lægge for Dagen af Ossians Digte, at denne Barde virkelig mener *Thor* ved *Lodas Aand kk)*, eller den Guddom som han fortæller at have

været fortrinlig dyrket af sin Tidsalders scandinaviske Folkeslag.

I Digtet *Cuchullins Död* skildres Lodas Aand som den sande Tordengud: "*Lodas* "skrækkelige Aand, naar han kommer i tusinde "Stormes Brölen og spruder Krig fra sine Öjne. "Han sidder paa en Sky over *Lochlins* Hav, "hans mægtige Haand er paa hans Sværd, og "Vinden löfter hans flammende Lokker.,,

I *Carric Thura* beskrives hans Aabenbarelse paa lignende Maade, men da Ossian ej erkjendte Thors virkelige Guddom, antager han der Aandens Rædsler for Kogleri, som *Fingal* med Mod og Vaaben tilintetgjorde. Digterens Fortælling er denne:

"Et Vindstöd kom fra Bjerget *ll*) og bar "Lodas Aand paa sine Vinger. Han kom "til sit Sted i sine Forfærdelser, og svingede "sit dunkle Spyd. Hans Öjne vare som Luer "i hans mörke Aasyn, og hans Röst som "fjern Torden. Fingal gik frem med sin "Krafts Spyd og hævede höit sin Röst: Vig "tilbage Nattens Sön! kald dine Vinde og "fly! Hvi kommer du til mig med dine "skyggedannede Vaaben? Skulde jeg ræddes "for din Taageskikkelse Lodas fæle Aand!

"Svagt er dit Skjold af Skyer, krafteslöst det "Lufttegn dit Sværd. Blæsten ruller dem "sammen, og du selv forsvinder. Fly fra mig "Nattens Sön! kald dine Vinde og fly! — Vil "du trænge mig fra mit Sted? *mm*) svarede "den hule Stemme. Folket böjer sig for mig, "jeg vender Striden paa Kjæmpernes Mark *nn*). "Jeg seer til Folkeslægter, og de forsvinde. "Mine Næseborer udgyde Dödens Storm. Baa-"ren af Vindene kommer jeg; Uvæir fare frem "for mit Aasyn *oo*). Men rolig er min Bopæl "over Skyerne; yndige ere mine Hviles Mar-"ke *pp*). Bliv da i din rolige Mark, sagde "Fingal, og lad Comals Sön være glemt. Op-"stige mine Skridt fra mine Höje til dine fre-"delige Sletter? Möder jeg dig med Spyd paa "din Sky, du det forfærdelige Lodas Aand! "Hvi fnyser du da mod Fingal og svinger dit "luftige Spyd? Men du fnyser forgjæves. Al-"drig flyede jeg for vældige Mænd. Og skulde "Vindens Sönner skrække Morvens Konge? "Nej, han kjender deres Vaabens Svaghed. — "Fly til dit Land, svarede Skikkelsen, modtag "Vinden og fly *qq*). Blæsten er i min hule "Haand, Stormens Löb er mit. Kongen af "*Sora rr*) er min Sön, han böjer sig for min

"Vældes Sten. Hans Hær omringer Carric-
"Thura, og han skal sejre. Flygt til dit Land
"Comhals Sön! eller föl min blussende Vrede.

"Han löftede höjt sit Skyggespyd, og bö-
"jed forover sin frygtelige Höjde. Men Kon-
"gen, fremad gaaende, drog sit Sværd, mörk-
"brune *Lunos* Klinge. Staalets glimrende Bane
"snoer sig igjennem den mörke Aand. Form-
"lös henfaldt Skikkelsen i Dunst; lig en Rög-
"stötte, som Drengens Kjep adspreder, i det
"den stiger fra det halvslukte Ildsted.

"Lodas Aaud hvinede, da han, viklet i
"sig selv, opfoer paa Vinden ss). Inistore ryste-
"des ved Lyden. Bölgerne hörte den i Dybet;
"de standsede med Frygt i deres Löb. Fingals
"Vaabenbrödre fore sammen med et og grebe
"deres tunge Spyd. De savnede Kongen; ra-
"sende reiste de sig."

Da *Fingal* og *Frothal* sejlede tilbage fra *Inistore*, hver til sit Land, indförer Digteren Guden igjen saaledes paa Skuepladsen: "Nor-
"dens Vinde förte Fingals Snekke til *Morvens*
"skovrige Land, men Lodas Aand sad i sin
"Sky bag ved Frothals Skibe; fremad hang han
"med alle sine Vinde og udbredte de hvidskjö-
"dede Sejl. Hans Skikkelses Vunder vare ej

"glemte; endnu frygted han Kongens Haand." Dette Sted forekommer mig at udtrykke den allegoriske Naturskildring: at mörke Skyer hængte over Frothals Flaade, som sejlede mod Östen, medens Morvenerne, som holdt en anden Kaas til de Skotske Kyster havde Nordenvind, og den fölgende klart Vejr. Paa Söen herske ofte Vinde fra forskjellige Kanter i en kort Afstand. Af et sligt Tilfælde dannede Barden hin djærve Digtning: at Nordboernes Tordengud, endnu paa sit Tilbagetog, ræddedes for Fingals Styrke.

a) At Odin blandt nogle af de yngre Scander, især de fra ham nedstammende Fyrster og deres ivrige Tilhængere i senere Tider, især kort för Kristendommens Indförelse, har staaet i saadan Anseelse, vil jeg ej nægte, men Almuen overhoved erkjendte ham dog vist nok ikke for den överste Gud.

b) Det Træ, eller den Stolpe som grundfæster Jord og Himmel, kaldes i Edda *Yggdrasill.* Adskillige österlandske Nationer have underlige Meninger om slige Verdens Stötter. Den Lamaiske Troes Bekjendere antage en uhyre Stötte, som opholder alle Verdener, staaende i deres Midte, og kalde den *Sjumer Sula.*

(*Pallas Reise im Russ. Reich* 1771. 1 Th. S. 335). Deres övrige Myther om Chaos, som blev til Hav og Skum, men siden til Verdener, Mennesker og Guder, synes at hjemle denne Stötte det islandske Navn *Skúm-Súla* (*skúms-súla* eller *skúma súla*) *Súla* (Söjle, Säule) betyder endnu i det Sprog (som för i vort ældste) en Stötte, og det förste af de sammensatte Ord bruges i Dansk. En Nordmand eller Suensk vilde udtale Ordet *Sjumsula*. Magnæus i *Glossario Eddæ Sæmundinæ* oversætter *Yggdrasill humore l. pluvia irrorans* af *Ygg* (Vædske) og *Drasill* (rettere drösull) en Hest. *Yggdrasill* kan efter min Mening have samme Bemærkning som *Skúmsúla* (Skumstötte) med Hensyn til Eddisk og Lamäisk Cosmogonie. *Yggdrag* er Vædskernes (eller Havskummets) Sammendrag (hvorved Stötten blev til) og *sill* (eller *syll*) det samme som súla, Stötte, beslægtet med det endnu islandske *silla* m. m. Saaledes er *kyll* dannet af *kúla*, *fyll* (et Söfugle Navn) af *fúlr*, o. s. v.

†) Flere af vore ældre Oldforskere som *Arnkiel* (i *Cimbrische Heidenreligion*) og *Ramus* (i *Norvegia Antiqua*) have og forhen paastaaet det samme.

c) Bayer og Masch berette at *As* betyder Gud i Celtisk ligesaavel som i Gothisk. Det Ga-

liske Ord *Ais* betyder (efter *Shaws, Galic Dictionary London* 1780) ligesom *As* eller *Ass* i det islandske en Höj, saa og visse Træstykker i Taget af et Hus, samt endvidere et fast Tilflugtssted. Baade af Celter og Gother bleve *Stene*, *Bjerge* og *Træer* dyrkede som Guddomme, hvorfor de maaske have tillagt alle disse Gjenstande Navnet *As* (Gud). Den överste Verdens Gud kaldtes af Scanderne, for at adskilles fra de övrige underordnede, *den Almægtige As*, men visse Stene tilbades dog som hans Symboler. Efter Romernes Fortællinger æredes en stor Eg af Celterne som Sindbillede paa *Esus*; sandsynlig ogsaa (eller og som *Tarans* Symbol) nogle af de uhyre Klipper som endnu ere Mindesmærker om deres gamle Gudsdyrkelse. Maaske Romerne ansaae Stenene for blotte Altre, og mente at Druiderne (som holdt sine Troesmeninger hemmelige) paa dem offrede til et nærstaaende höjt Træ, der skulde forestille det höjeste Væsen. Af Ordets *As* tvende förstanförte, i galisk og islandsk (Celtisk og Scandisk) overensstemmende Betydninger, maa man slutte, at i gamle Dage kunne de og i det Celtiske have været flere. Fölgende Galiske Ord, (uddragne af bemeldte Ordbog, som ellers ikke skal være fuldstændig) synes at deriveres af vort *Ais* eller *As*:

Aisde, Aisdeath Et Digt; Skarpsindighed eller Vittighed. Denne Benævnelse erindrer om det Nordiske *Asamál* (Guders Tungemaal) Poesie; ogsaa hos Druiderne var den et helligt Sprog.

Aisceir en höj Bjergryg. *Aisdeachan* Lege, Jagt. *Aisiceach* klog, listig. *Aision* et Diadem, Krone: *Aisling, Aislingcm* en Dröm. ICumrisk betyder *Asan* en Eed, *as* sandelig; i Cornvalsk *Azroue* et Tegn, *Azrouant* en Djævel (hvorved man maa erindre hvorledes Katholikerne forvandlede Hedningernes Guddomme til onde Dæmoner, f. Ex.: Tydskernes Godan, som dog kandske betydede Alfader eller Gud selv). Muelig komme Ais og Esus af det celtisk-galiske *er*, stor, ædel der næsten betyder det samme som det tydske *hehr, hoher*, og Samcredanske *par*; *para*, vores *hár*, höj (i Gen. hárs eller háſs) med Art.: hái eller hávi (hvoraf háva-mál, den höjes, eller Gudens Sang) med hvilke Navne i de ældste Tider den överste Gud — Imen siden Odin (nemlig af ham og hans Troes Udbredere) synes at have været kaldt her i Norden; af dette Ord kan *As* ogsaa tænkes at være udsprunget, thi Aspirationen kan fra saa umindelig en Tid (hvilket vi vide er sket ved mange andre Ord) i Sprogbruget være bortfalden eller tillagt, ligesom Celternes gamle

Guddom i de forskjellige Exemplarer af Lucans Digte ſnart kaldes *Eſus* og ſnart *Heſus*. Af nogle kaldes han *Heus*, hvilket ſynes at tilkjendegive at Gallerne udtalte Ordet ſaaledes at det lignede vort *As* (udtalt *aus* eller *auſs*, för maaſke *haus*). Selv i Norge ſynes *Asreid* og *Asreidarſláttr* at være bleven til *Hesbrej* og *Hesbrejſlaatt*, med hvilke Navne, (ſaavel ſom og *Thorſlaatt* m. fl.) Tordenen kaldes (efter *Hallagers Norske Ordbog. Khavn* 1802) i Bergens Stift. Paa Svenſk kaldes Tordenen *Åska*, i viſſe kaukaſiſke Sprog *Utſchga asman, aza* o. ſ. v. *Hesychius's* Sagn er bekjendt: αισοι θεοι αρο τυρρενων (at Guderne kaldtes *Aiser*, af Tyrrhenerne eller Etruſcerne, — ligeſom forhen hos os, thi *As*, en Gud af Odins Skare, havde i Nom. plur. *Æſer* maaſke for at ſkille dem fra *Asar*, Træer og Stene Gen. *dsa* o. ſ. v.) *Svidas* forklarer Ordet αιτ for *den uſynlige*. Italiens, og endog tildels Grækenlands ælſte Beboere vare efter de fleſtes Mening Celter, ſaa at det ej er urimeligt at ſöge dette gamle Ord hos dem. Det er og derfor mærkeligt, at i Romernes Kongelige tolv Tavlers Love ſkrives *dſa* i Steden for *ara* (et Alter). En Levning af Asernes Dyrkelse i England er udentvivl den af Almuen saa kaldte *Awse hole*, som omtales af Watson, i hans Afhand-

ling om Druidiske Oldsager i og nær ved Halifax (*Archæologia Britannica Vol.* 2 *London* 1775) Han oversætter Ordet ved *Feernes Hule*, og forklarer, at saavel Saxer som Druider siges at have dyrket disse Væsener for Guder. Disse saakaldte Feer vare vist nok ikke andet end de Aander eller Guder, som mentes, baade af vore Forfædre og Druiderne, helst at opholde sig i eller nærved visse hellige Klipper og Træer, hvorfor disse Gjenstande bleve kaldte *ás* (i nom. plur. *ásar*) og ærede ved Guddommelig Dyrkelse. I Irland kaldes de Sygdomme som Almuen mener tilföjes af Feerne, eller de hedenske Guddomme, *Esane* (*Camd. Brit. S.* 1420).

I Begyndelsen ere sandsynlig hos Italienerne, ligesom hos adskillige andre Folkeslag, de Stene som i Förstningen skulde forestille Guddommen, siden blevne til dens Altere.

De som have villet forklare Ordet *áſs ás* (*esus*) af de österlandske Sprog, udledte det hidtil fra de hebraiske *hezus* stærk mægtig eller *ezer* Hjelp, hvilke Ord paa flere Steder i Bibelen brnges om Gud. Lignende Ord af samme Sprog ere og *As* eller *Os* Styrke, *Afsas* stærk, *Assim* de stærke, saa og *As* Brand, stærk Hede, som synes at være beslægtet med det Oldpersiske *Azer* Ild, hvil-

ket Element af Perserne blev ydet guddommelig Dyrkelse. I nogle Kaucasiske Sprog betyder *Assim* Styrke, som svarer til det eddaiske *Assmegin.* Vist er det, at de östlige Folkeslag tillagde deres överste Guder i de ældste Tider Navne, som endog efter de Underretninger vi nu have lignede hine nordiske Gudebenævnelser; Inderne f. Ex. *Isha, Ishvara*, Perserne *Yézan* eller *Izad*, saa og *Orom-uzd Hormazd*, hvilket levende minder om vort *Thor-àss. Choda* eller *Ghuda* saaog *Yesd* og *Thaout* skal betyde Gud i deres nyere Sprog. Nogle Efterretninger melde at Babylonierne, og tildels de gamle Perser, saavel som og Partherne, et Folk af schytisk Oprindelse, nævnte Gud *Sha, Sa* eller *Saca*, af hvem de tvende sidstnævnte Folk kaldte deres störste Fest *Sacea.* Den holdtes ved Vinter Solhverv og varede i fem Dage, (svarende til Romernes *Saturnalia* og vor ældgamle *Jul*). Solen var og begge Folks Gud under Navnèt *Mithras* (I Islandsk betyder *Mætrás*, udtalt *Maituraus*, den ypperlige Gud). Persernes *Tour* kommer jeg siden til at ommelde. Det er först i nyere Tider bleven bekjendt, hvor meget dette Folks Sprog og Religion för lignede de scandiske, og tildels de celtiske. *Borlase* har sammenlignet Magernes og Druidernes Troesskikke. Phœnicerne

dyrkede især *Asch-tareth* eller *Astarte*. En af Karthaginensernes Guder hed paa deres Sprog *Asumes*. (maaskee Persernes *Asuman*, Himmelen). De hedenske Araber havde Afguder, tildeels store Stene, under Navn af *Al-Ozza* (den Almægtige) *asaf*, *nasr*, *saad*. Scyterne, der ligesom Perserne, efter Grækernes Vidnesbyrd dyrkede hele Himmelens Udstrækning som Jupiter, kaldte denne, eftersom Herodot udtrykker Ordet, *Pappaios* eller *Pappais*, hvilket efter min Mening ej vil sige andet end *Appajs* eller det islandske *Uppás* ɔ: den överste Gud. Edda har Ordet *Upphimin* (der og med liden forandring udtrykkes af de ældste Tydske og Angelsaxiske Digtere) ɔ: *den överste Himmel*, og det bruges endnu i det islandske. Scythernes hedenske Efterkommere dyrke saaledes endnu tildels Himmelen under Navn af *Pas*, saa og *Skei* (i Udtalen det samme som det Engelske *Sky* af samme Betydning, der nedstammer fra, eller er beslægtet med det oldscandiske *Sky*) og andre paakalde Gud med Navne, vist nok i Grunden det samme som *As*, *Ais* eller *Es* f. Ex. Jeniseier-Ostiaker *Eis*, Ariner - Ostiaker *Ess*, Kutawer og Kaibaler *Esch*, Assaner *Oss* eller *Osch*.

d) Efter Shaw bruges endnu fölgende mærkelige Ord i det Galiske: *Tor* en uindskrænket

Hersker *Torin*, *Torrunn Toirneach* og *Toirneis*, Torden, *Toran Toirn* og *Torman*, et heftigt Skrald eller Larm. I Cumrisk er *Taran* og *Twrdd* (udtalt *Tordd*) Torden, *taranu* at *tordne*. I Cornvalsk *Ergyd twraf* en Tordensten, i armorisk *Dareden* Torden.

Höje med kolossalske Stene paa Spidsen kaldes endnu i England (ogsaa paa Cornwalsk) *Tor*. Disse Stene har man i Fortiden ydet Guddommelig Dyrkelse, og nogle af dem have da været nedenom indhegnede med Stensætninger, f. Ex. *graned Tor* (ellers kaldet det store Alter) i Derbyshire. (*Archæolog. Britann. T.* 12. *S.* 47). Udentvivl have de sit Navn af Guden *Thor*, hvis Symboler eller Altere de engang vare, efter som *Tur* (et Taurn) som sandsynlig kommer af *turris*, er et andet Ord i Cornwalsk, og declineres anderledes. S. Borlases Cornish-English Vocabulary. — Det er underligt nok at et helligt Sted paa Öeu Pulo-Condor ved Camboja i Ostindien, i en Dialect af Cochinchinesisk, kaldes *Tour*, hvilket Ord der, ligesom *Tor* i galisk, betyder Herre. I galisk skal *toir* betyde noget som tilhörer en Kirke, saa og en Kirkegaard.

Selv af Græske Forfattere erfares *Tour-as* eller *Thyrr-as* (som saa synderlig ligne vort *Thor-ás* eller *Tyr-ás*) at have været i Oldti-

den dyrket af Babylonier og Perser, maaskee ogsaa Scyther. Han skal (efter *Svidas*) have været en stor Helt og Konge i Orienten, og siden forvandlet til Planeten (eller Guden) *Mars*. Österlandske, især Persiske Skribentere, gjöre *Tour* til en Fyrste af Persisk Hersisk Herkomst, som beherskede næsten hele Asien uden for Persien; sige at hans Kongerige blev kaldet *Touran* eller *Turguestan* (siden *Turkestan*) og at han var Stamfader til Tyrkerne (som först boede ved det caspiske Hav, og udbredtes derfra gjennem den caucesiske Bjergstrækning). Tyrker og Tatarer derimod sige sig at nedstamme fra *Turk*, en Sön af Japhet. See Allgemeine Weltgeschichte 3 Th. S. 576. 4 Th. §. 448. Vel at mærke forböde hine Forfatteres Troes-Grundsætninger dem at omtale *Tour* eller *Turk* som Guder, om end deres Forfædre kunde have gjort det. *Herodot* bevidner at Scytherne (Tyrkernes Stamfædre) foregave at nedstamme fra Jupiter, ligesom de Asiske Helte og Scandernes Fyrster af vore ældste Skrifter siges at nedstamme fra Thor, gjennem Odin, Tyrkernes Konge. Dette er dog virkelig en underlig Overensstemmelse mellem Österlandske, Græske og Nordiske Beretninger. Efter at Gallerne havde lært af Romerne at afbilde sine Guder, forestilte de

Esus med en Straalekrone om Hovedet, en Landse i den ene og en Tordenkile i den anden Haand. Det lader altsaa til som om *Taranis* enten mentes af dem at være samme Guddom, eller at hans Dyrkelse var glemt eller ukjendt af dem som forfærdigede saadanne Billedstötter. Ellers kaldtes Tordenguden af de egentlige Galler aldrig *Jupiter*, men derimod ofte, efter de Romerske Skribenteres Beretning. *Jov*, hvilket Ord maaskee er beslægtet med det ældgamle nordiske *þor* og de latinske Böjninger *Jovi*, *Jove* o. s. v., eller og med *Jófr* Herre. De ældste Etruscer og maaskee flere Italere brugte den samme Benævnelse eller og *Jovis*, saa at nogle mene Jupiter egentlig er ei andet end Jov pater.

e) *Freir*, som af Saxo kaldes *Frö*, deriveres sandsynlig af *fræ* (udtalt *fraj*) Frö (semen) hvoraf ogsaa *fræ̈r* eller *friór*, *friófgr*, ɔ: *frugtbar* m. fl. Den bekjendte Svenske Konge var vistnok ikke den förste *Freir*, men enten opkaldt efter Guden eller sat i hans Sted, hvilket Suhm ogsaa har antaget. See hans critiske Historie af Danmark 2 D. S. 665.

f) At *Thor* især var Himmelens Gud, sees f. Ex. af *Harbardzljód* (i 1ste Del af *Sæmunds Edda*)

og *Thjodolf den hvinverskes* Digt *Haustlaung* (oversat og udgivet, for saavidt det haves af Justitsraad Thorlacius) — hvor Thor tillægges Magt at skabe nye Stjerner.

g) See *Jessens Afhandling om Lappernes hedenske Religion* og Leems *Lapponiske Lexicon.* De Navne som nogle Folkeslag blandt Venderne tillagde deres överste Gud, nemlig *Radegast* og *Hlawaradze* (det sidste oversat af Masch: *den ypperste Raadgiver*, og udledt fra *Hlawa* Hoved, samt *Radze* Raadgiver) have en besynderlig Lighed med *Radien-Ahtzie*, men disse Ords rigtige Forklaring, saavelsom og især om *Radegast* ej rettere bör deriveres fra *Rad*, Magt, Vælde, om *Radien Ahtzic* ej kan tænkes at være det Oldscandiske *Rádandi Ass* o: herskende eller bestyrende Gud? — maa jeg, som ukyndig i de Sclavoniske og Lappiske Sprog, overlade Lærde, som ere dem fuldkommen mægtige, til Afgjörelse. Navnet *Alfader* (Lappernes *Aieke*) tillagde vist nok de ældste Scander den överste Gud, og nogle af deres Efterkommere siden den forgudede Odin.

h) Det er vel snarere for at skræmme Trolde og onde Væsener. Af samme Aarsag mener Justitzraad Thorlacius, at nogle af de smaa Hamre m. m. findes i de nordiske Gravhöje.

Virkelig bekræftes denne Mening af Stene og Figurer, som ere fundne i senere Tider i de ældste Britters Grave. I en Höj i Derbyshire bleve f. Ex. fundne forskjellige spidse Flintestene, og flere runde af andre Arter hvilke sidste ej sees at kunne have været brugte til andet end Amuleter; men især var en sort Marmorsten mærkelig, som var fastkittet til en Hovedskal. *Arch. Brittan. Tom.* 12. (*London* 1796) *S.* 111. Om de paa Monumenter indhugne Hjul og Thors Hammere, kommer jeg siden (i 3die Afsnit) til at melde. Den Skik at lægge Stenvaaben i Gravene, har engang været fulgt i Normandiet, enten af Scauder eller Galler, thi i senere Tider ere der fundne paa et Sted over tyve Benrade begravne, hver med en Stenöxe under Hovedet, hvoraf nogle ere saa smaa og fine, at de neppe kunne tænkes have været brugte som Vaaben En var ypperlig sleben af en Flintesten, en anden af en Orientalsk Stenart *giadus* eller *lapis nephriticus* kaldet. See *Lyttletons* Afhandling Afhandling om Stenöxer i nysnævnte Værks 2den Del S. 119. Det vilde være for vidtlöftigt at opregne her alle bekjendte Exempler paa Stenamuleters Hensættelse i Begravelser af de gamle Nordboer, Britter, Franker o. fl.

i) See Gananders *Mythologia Fennica.* *Abo* 1789. 4to.

k) Finlapperne ansaae ham i Förstningen, og dels endnu, for at være underordnet *Radien Assje*, Verdens överste Gud. Saaledes satte maaskee, de ældste Celter Tordenguden *Taran* under den överste *Esus, Es* eller *Heus*, og de dem samtidige Nordboer Thor under den almægtige As. Men siden blandede Finlapperne sin överste *Assie* med *Thor*, Celterne *Esus* med *Taran*, *Jov* eller *Jupiter* og Scanderne sin ypperste *As* eller Alfader med *Thor*, samt siden med *Odin.* I den ældste os bekjendte Tid, Ossians Tidsalder, blev Thor af de fleste Scander unseet som den överste Gud, og vedblev af deres Efterkommere at hædres saaledes lige indtil Hedendommens Udryddelse.

l) *Voguler* (Sibiriens ældste Folk) *Tschuwascher, Thscheremisser, Tunguser, Ostiakker* og maaskee flere. *Slaverne* tilbade i de ældste Tider (efter *Procopius*) den överste Gud som Tordenens og alle Tings Skaber og Herre. Siden dyrkede de m. fl. Tordenguden især under Navnet *Peron* eller *Perun* (Vendernes *Percunust*) som synes at være beslægtet med *Taran* eller *Thor.* Samtlige disse, og næsten alle Folkeslags, Religions Historie vidner om

en i de ældste Tider antaget almindelig Tro paa Verdens Skaber og Hersker.

+†) Mongolerne af den Lamaiske Religion kalde Menneskener Skytsgud *Okkin Tangu* og dyrke ham især paa deres Nytaarsdag, da de offre ham et Lam. *Klaproth Reise in den Kaukasus und Georgien, Halle und Berlin* 1812. 1 Th. S. 207. S. 4 Afsn. Anmærk. 9.

m) Sandsynlig har Odin udgivet sig og sit Fölge for Guder (de fleste forhen af Scanderne tilbedte) som vare komne for personlig at herske over Nordboerne og gjöre dem lykkelige. Saaledes vente Jöderne endnu paa Messias som deres tilkommende Regent og hele Jordens Overvinder, men have dog flere Gange ladet sig narre til at hylde falske Guder under hans Navn. Mahomed var Arabers og Tyrkers Odin. For faa Aarhundrede siden ansaae Mexicanerne, et rigt og i mange Henseender dannet Folk, de fra Europa ankomne Spanier for Guder, formedelst deres store Skibe, Bogstavskrift og Anvendelse af Krudtets kunstige Torden, ja endog paa Grund af en gammel Spaadom; men Europæerne sögte ikke (saaledes som de med Odins Klögt og Tænkemaade kunde have gjort) at benytte sig af denne Overtro. *Saxo*

er (i 6te Bog) overensstemmende med Historikeren *Snorre* i den Beretning: "at *Odin* "og hans Troldkarle ved sit Kogleri forblin-"dede enfoldige Mennesker, og begyndte at "gjöre sig selv til Guder. De befængte især "Norge, Danmark og Sverrig med deres Be-"drågeri; besnærede Indbyggerne med Over-"tro, og bragte dem til at vise sig guddom-"melig Ære. Deres Svig havde saaledes ta-"get Overhaand af alle "(rettere de fleste)" "indbildte sig at de havde guddommelig "Magt, og dyrkede offentlig disse Troldkarle "som Guder, da de dog vare Kirkeranere" (ɔ: havde omstyrtet de gamle Guders Dyrkelse og maaskee ranet de hellige Skatte). Hans Beretninger (i 3die Bog) om Odin, som i Förstningen maatte finde sig i at staa under andre Guders Overbefaling, ja endog rent blive afsat og forjaget af dem, indtil de tog ham til Naade igjen, da han tillistede sig en langt större Vælde og Anseelse end för — vise efter min Mening hvor sildig Troen paa hans Guddom blev i de nordiske Riger ret rodfæstet.

n) Den *Godan*, *Goth* eller *Woda*, som nogle af de Tydsk-gothiske Folkeslag i fjerneste os nogenledes bekjendte Hedenoldstider tilbade, var maaskee ikke den nordiske Erobrer

Odin. Dog har rimelig dennes Dyrkelse i senere Tidsrum udbredt sig fra Norden til Saxerne og deres Naboer. Af den nævnte Tydske Guds Tilbedelse som Alfader ere maaskee mange Forfattere i ældre og nyere Tider forledte til ogsaa at ansee vor Odin for at have været almindelig dyrket paa samme Maade af Nordboerne. *Paul Vidalin*, Laugmand for Sönder- og Öster-Laugdömmet i Island först i sidstafvigte Aarhundrede, samt en af Nordens lærdeste og dybsindigste Oldgrandskere, paastaaer (i hans paa islandsk affattede og endnu utrykte Afhandling om Ordet Vika) mod Torfæus og flere at den ældste *Odin* (*Börs* Sön) ej var dyrket som Gud i Norden, förend den yngre Erobrer med hans Navn indförte her hans og sin egen Tilbedelse, hvorfor Sidstnævnte maatte i vidtlöftige Taler (siden forkyndte for de Vantroende af hans Præster og Tilhængere) undervise Kong *Gylfe* om begge Odiners guddommelige Magt og Egenskaber, som han vilde skulde ansees forenede i sin Person. Ligesaalidet vil *Vidalin* tilstaae, at Solen för Odins Ankomst tilbades af Scandinaverne under hans Navn, og anförer som Bevis for sin Mening, at Solens og Odins Ugedage vare forskjellige. I samme Afhandling omtales en *Petri Albini* Beretning (i *Nova Saxo-*

num historiæ progymnasmata) at de gamle Westphaler have kaldt Onsdag Godenstag. Jeg anseer det for tvivlsomt at Ordet *God* (Gud) var her hyppig brugt før Odins Ankomst, men at det derimod mestudtryktes ved *Ás*, hvorfor Odinianerne kaldte sig helst med den Benævnelse, og *Regin*, hvoraf Navnet *Reginleif* og *Reginhaf*, det guddommelige (store) Hav ɔ: Occeanet, hvilket Ord endnu bruges i Island. I Odins Tid kaldtes Guder og Gudernes Præster *Diar* og *Drottar*, ikke *Godar*, hvilket Navn siden blev dem tillagt, da Ordet God var kommet ret i Brug.

o) Nogle Beviser for vore Forfædres Afsky for *Odin* og slette Meninger om ham findes i Abrahamsons förommeldte Afhandling: Thor og Odin. Men mange flere kunde samles hans Sætninger til Bekræftelse. Djævelen kaldes nu omstunder *Hoen* (Odin) af den Norske Almue.

p) Etsteds har jeg seet anmærket som Bevis paa Thors tidlige og fortrinlige Dyrkelse i Scandinavien, at saa mange Steder i disse Riger opkaldes efter ham, men kun yderst faa efter Odin. "Dog„ tillagdes i Skriftet "kunne maaskee nogle af disse være opkaldte efter Mennesker som *Thorir*, *Thora* o. fl„ Dette kan vel og være rigtigt, men mig synes det

dobbelt mærkværdigt, at netop saa mange oldnordiske Menneskenavne deriveres af Thors, men kun meget faa af *Odins*, thi *Audur*, som Snorre udleder derfra, *Audulfr*, *Audun*, *Audr* nedstamme sandsynligere fra *Audr* Rigdom, af hvilket Ord maaskee den Odins Benævnelse *Audun*, som aldeles svarer til de hans Græsk-romerske Collegers i de Afdödes Beværtning: Πλουτων og *Dis*, snarest bör udledes. Sidstmeldte Nordens Erobrer har vist nok, som sagt, i Grunden været forhadt og maaskee foragtet, af hans nye Dynasties underirykte Folk, uagtet de af Frygt for Herskerne ej have tordet lægge deres Fölelser for Dagen; derimod have de under Tilbedelsen af *Asa-Thor* beqvemt kunnet skjule den virkelig mente af *Öko-Thor*. Heraf de mange efter Thor, men faa eller ingen efter Odin opkaldte Navne. Selv hos *Ossián* forekomme mange, mest Scandiske, Steds- og Menneskenavne, sandsynlig opkaldte efter Thor, hvoraf nogle endnu bruges, f. Ex. *Torkul*, *Thormoth*, *Torlath*, *Torman*, *Tora*, *Turthors og Tormuls* Elve, *Crum-Thormod* m. fl. Ogsaa seer man af Oldbrittiske Forfattere og Monumenter, at de gamle Britanner (ej at omtale Saxer eller Danske i deres Land) have brugt Navne som synes at have samme Oprindelse, f. Ex. *Torric*, *Arthur* (vort

Arthor eller *Arnthor* nu i Island *Arnor*) *Eledour* (*Althor*, *Hallþor* eller *Haldor*) *Peredour* (*Herthor*) *Tendur* (*Shcinthor*, *Stendor*) o. s. v.

I Anmærkningerne til *Thortsen Vikingsos Saga* (*Upsala* 1680) anföres et mærkværdigt Sted af *Hauksbok* (et sjeldent islandsk Oldskrift) som underretter os om at de gamle Nordboer lode sig opkalde efter visse Guder, mest Thor- og forene deres Navne med sit, fordi de vare af den Tanke, at Forbandelser, eller Trylleri, da ikke skulde virke noget mod dem. De fleste have altsaa anseet Thor for den mægtigste Gud. I og nær ved Jötnernes Tider findes flere end siden, opkaldte efter de övrige för i Norden dyrkede Naturguder, nemlig: efter Ildens, *Logi*, *Eldjárn*, *Glód*, *Eimyria* og maaskee *Brandr* m. fl. — Vindens, *Kár*, *Kári*, *Snjár*, *Drifa* m. fl. Havets *Hlér*, *Hlébardr*, *Hlédis*, *Unnr*, *Sœunn*, og *Marr* eller *Mar* i Sammensætninger, som *Josur-mar*, *Frad-mar*, *Mar þengill*, Af Freir *Freisteinn*, *Freidis*, *Freibjörn*, *Freigard* o. fl. Af Solen *Sólrun*, *Solmundr*, *Sunnifa* o. s. v. Samme Overtro har fra Arildstid hersket hos Hinduerne eller Inderne, hos hvilke man endnu finder Menneskers Navne tagne af Guderne, f. Ex. *Govinda*, *Parvadi*, *Ishvari*, *Shri*- som i Lyd og Betydning svare til de oldnordiske *Godmundur Bjargdis* (eller *Biargadis*)

Asvör Sigrid (Siri) m. fl. Ogsaa ere meget mange Steder i Indien opkaldte efter Landets Guder, f Ex. *Ramabúram* paa Islandsk Ord for Ord *Ramaborg* ɔ: den stærkes Borg eller Stad.

q) Gudmund Magnæus oversætter de fire sidste Linier saaledes:

Eum prædicant Regem
longe opulentissimum
cognationis vinculo junctum
Dynastis universis.

Her vil han af *Sif fiffaþr* danne et Ord, som ellers ikke vides at være til, og skrives ej heller saaledes i noget bekjendt Exemplar. Derimod betyde begge Ordene, ligefrem udlagte: *nöje forenet med Sif* ɔ: hendes Ægtemage — hvilken Fortolkning bringer den *Magnæus's* Gisning til Vished at det er Thor, der menes i dette Vers. Hos Inderne er *Sida*, Jorden, *Shri-Ramas*, den stærke Guds Jætternes Overvinders Kone *Stóraupgaztr gjörvöllum sjólum* sat, for Velklangen, isteden for *stóraupgari* eller *stóraupgastr (af) gjörvöllum sjólum*, er en saare tilgivelig Digterfrihed.

r) *Þrúd* eller *Þrúdr*, troer jeg betyder Styrke eller Kraft, hvoraf Þór kaldes *Þrúdugr Ass*

o: den kraftfulde Gud. I *Glossario Eddæ Sæmundinæ* Part. 1. oversættes *Þrúdr validus, fortis, firmus.* Denne Fortolkning forekommer mig unaturlig naar den sammenholdes med *Þrúdr*, en Valkyrjes, Thors Datters Navn, som neppe kan betyde den stærke Mand, men meget sandsynligen Styrke. Thors Hammer kaldtes *Þrúdhamar* (Styrkens Hammer) ligesom hans Belte *Megingjardir* (Kraftens Belte) hans Bolig *Þrúdheimar* (Styrkens Hjem) Hans Sön *Magni* (den kraftfulde) af *Magn* eller *Megin* (Kraft, Styrke, Storhed) som muelig er beslægtet med *Maën* eller *Men*, der i det cumriske betyder en Sten. Saaledes bemærkede *robur* hos Latinerne oprindeligen haard Eeg, men siden Styrke, I allegorisk Forstand kunde ogsaa en Sten siges at være Tordengudens Sön, efter de Forestillinger som de fleste have gjort sig om hans Tordenkiler. Det endnu brugelige *Þróttr* Styrke er sandsynlig samme Ord som *Þrúþr*. U og O forvexles tit i vore gamle Skrifter, ligesom og Þ lettelig i Tidens Længde kunde forvandles til dobbelt *t*. Den i næstforegaaende Anmærkning nævnte indiske stærke Gud *Shri-rama* var egentlig den himmelske Gud *Vishnu* (Vinderen, maaskee den Eddiske

Vingnir, *Ving-Þór* eller *Thor*) som havde paataget sig menneskelig Skjkkelse for at udrydde Jætterne. Denne Vishnu dyrkes af en stor Sekt hos Inderne som den överste Gud; en anden Sect, dyrker ham under et, med *Shiva* Himlens, Ildens og Tordenens Guddom, som ellers kaldes *Maha-Deva* (Lat. *Magnus Deus* oldscand. *Megin-Tivi* 3: den store Gud). See 3die Afsnit sidst i Anm. c, og 7de Afsnit Anm. g.

s) Mange fremmede Oldtids Skribentere ere deri enige med vore, f. Ex. *Adam af Bremen* som siger: " at Thor (*Deorum potentissimus*) blev mest hædret af Guderne i Upsala;" *Dudo*, som udtrykker sig saaledes: *Dani venerantes Tur Dominum suum* o. fl. Samme Mening og Beretninger til dens Bekræftelse findes især hos flere Svenske Forfattere indtil det 17de Aarhundrede, hvorom Scheffers *Upsalia* kan eftersees.

t) Heraf og af flere vore Sagaers Beretninger sees, at Thor især var Norges udkaarne Skytsgud eller överste *Landvættr*. Til disse Scandernes Guddomme svarede visse *Genii* hos Romerne, f. Ex.: *Genius Romæ*, *G. terræ brittannicæ* o. s. v., undertiden benævnte efter de forskjellige erobrede Lande; og som oftest för af disses Indvaanere tilbedte. Uden

Hensyn til det anförte Vers har Ramus meget rigtig kaldet Thor Norges gamle Skytsgud, og saaledes beskrevet hans Dyrkelse af de Norske, i sit *Norvegia antiqva et ethnica* (*Christiania* 1689) S. 4. "Thor dyrkedes mest "af de Norske. Odin var vel berömt hos "dem, men de viste dog Thor den störste "Hæder som deres Skytsgud og ældste Gud-"dom."

u) Hvad der i disse Læsemaader og Oversættelse kunde være Tvivl underkastet, formedelst Indskriftens Ufuldstændighed eller Utydelighed, troer jeg min Pligt at anmærke. Det förste Tegn (ej sjeldent paa Runnestene) betyder maaskee Thors Hammer, eller det er et kristeligt Kors, tilsat senere end Indskriften efter Klerkernes Maade for at vie eller hellige Stenen, og borttage de hedenske Runers indbildte Skadelighed. Navnet *Ogmon* er sandsynlig afkortet fra *Ogmundr*, men svarer ellers fuldkommen til den ældste Skrivemaade hvor *o* ofte sattes for *u*. Ordene *er Ai trühzþi* ere meget tydelige hvorimod foran *Artag* synes at mangle et Bogstav, og *udi* mener jeg at være udslettet eller (maaskee forsætlig) udeladt. I gamle Runer findes ellers ofte *t* for *d*, som manglede i deres Alphabet. *Hardi Gud* nævnes i andre Rune-

indskrifter, og troer jeg at ved ham forstaaes Thor (den stærke Gud, *þrúdugr Áss hinn máttugi Gud;* S. *Saga Olafs Tryggvas.* 2 Part S. 75) men ikke Odin, hvem sidstmeldte Benævnelser ej gives. De paafølgende og vigtigste Ord ere fuldkommen tydelige (paa *ha* nær som vist nok mangler Bogstavet *n* eller en det udgjörende liden Streg) indtil *tak*, som egentlig efter Afridsningen bör læses *tik*, men jeg anseer den lille Streg som hörer til det runiske *a* at være udslettet fra Figuren I. Det sidste Ord *ririt* eller *riril* er uforstaaeligt, og dets tre anförte Udtydninger blotte Gisninger. *N* i *Ogmon* og *Stein* ligner alt for meget *l*, og ligeledes *t* paa to Steder. Stenhuggeren synes ej ret at have forstaaet Runeskrift *†).

*†) Först da jeg, efter den i *Lunds Beskrivelse over Tellemarken* indeholdte Tegning af den omhandlede Runeskrift, havde affattet ovenstaaende Forsög til dens Forklaring, er jeg bleven gjort opmærksom paa en anden Afridsning af samme Indskrift som findes i *Willes Beskrivelse over Sillejords Præstegjeld i Övre Tellemarken. (Kjöbenhavn* 1786). Forskjellen paa nogle Bogstaver i begge Tegninger er virkelig stor; altsaa maa en af disse være urigtig. Hos

Lund seer man Rune-Figurerne i fire Afdelinger, grovt trykte, men hos *Wille* (S. 51) en Afbildning i Træsnit af hele Stenen med Runerne i mindre Skrift og tvende Afdelinger. Korsene foran ere af ganske forskjellig Dannelse. Hos *Lund* ere Ordene adskilte, hos *Wille* derimod næsten slet ikke. Hos *Wille* kan man ej læse *Artag*, men enten *Artug*; *Artuk*, *Artim*, *Artum*, formedelst Binderunernes Tvetydighed; ej heller sees uudfyldte Rum för eller efter dette Ord, til hvilken Formodning *Lunds* Tegning gav mig Anledning. Derimod kunne Ordene i *Willes* Tegning: *biþr þór almákán* (eller *almegan*) *Guþ at han taki viþr*, ikke, saavidt jeg skjönner, læses anderledes. Dog er *o* i *þór* dannet paa en anden Maade end hos *Lund*, og *n* i *har*, som ej sees hos denne, findes hos *Wille*. Det mellemste Bogstav i Ordet *sál* er hos sidstnævnte ulæseligt og ligner et latinsk *s* men ogsaa et halvt runisk *a*. *n* i *Stein* ligner og mere et *l* end hos *Lund*. *Wille* tilstaaer i Rettelserne til sin Bog at Stenens der aftrykte Tegning er i visse Maader urigtig. Det var meget at önske at en ny paalidelig Tegning erholdes af denne Ru-

nesten. Indtil dette skeer, maa jeg, i Betragtning af *Willes* Tegning, frafalde min förhavte Mening om Ordets *Artag* Ufuldstændighed og deraf følgende Gisning om dets rette Forklaring, hvilken jeg for Tiden virkelig ej seer mig i Stand til at fremsætte. De i begge Tegninger overensstemmende læselige Ord tilkjendegive dog Runemesterens Bön til Thor om at modtage den Afdöde, efter hvem Mindestenen reistes. *Wille* beretter at Stenen forhen har staaet paa en Kjempehöj Glomshaugen kaldet, tilligemed en anden uden Skrift, som endnu 1786 var tilbage. Om hin mærkværdige Stens senere Skjebne taler han ikke. Ellers er det mærkeligt, at paa begge hine Tegninger sees, omtrent midt i Skriften, Figuren af et Hjul, der (efter hvad jeg siden kommer til at anmærke) sees som Tordengudeus Attribut paa hedenske Gravminder i de nordlige Lande.

v) Af Indskriftens Indhold og Skrivemaade kan man slutte, at dens Forfatter har oplevet Kristendommens förste Indförelse i Norge, men dog har holdt fast ved sin gamle Tro. Runernes fortrinlige Brug til slige hedenske Gravskrifter har tildels foraarsaget deres heftige Forfölgelse af de kristne Klerke.

x) Deres *Mùbbenaimo* eller Helvede er sandsynlig det Eddiske *Niflheim*.

y) Det Gothiske *Savalu* og det Angelsaxiske *savel* ligne meget Lappernes *Saivo* I Grunden er maaskee *Sála* (Sjæl) og *Sæla* (Salighed) det samme Ord.

z) Lucan (*Pharsal L.* 1. *v.* 454 *sq.*) beskriver Druidernes Lære om et andet Liv efter Döden, overensstemmende med de ældste Scanders Mening, i folgende bekjendte Vers:

Vobis auctoribus umbræ
non tacitas Erebi sedes Ditisqve profundi
pallida regna petunt; regit idem spiritus artus
orbe alio; longæ (canitis si cognita) vitæ
mors media est. Certe populi qvos despicit Arctos
felices errore suo.

ɔ: I lære: Skygger ikke tvungne vige
til dyben Orcus, Plutos blege Rige;
af samme Aand besjæles Kroppen i
en anden Kreds, hvis sandt I synge, thi
det lange Liv skal Döden kun betrygge.—
Lyksalige de Folk i Nord som bygge
ved slig Vildfarelse maa föle sig.

æ) De gamle Perser og Parther, hvis Religion og Sprog menes at have havt stor Lighed med vore Forfædres, troede og at de som faldt i Kamp vare evig lykkelige. Scyther

og Celter havde samme Tro. Den var vistnok derfor ej aldeles ny her i Norden ved Odins Ankomst, men han har vel givet den en ny og især for sig selv fordelagtig Skikkelse.

ö) See f. Ex. *Eyrbyggjasaga* (udgivet af Etatsraad Thorkelin) om *Helgafell* eller det *hellige Bjerg*, som endnu har sit Navn fra hin hedenske Overtro. I den catholske Tidsalder vilde Munkene at det skulde bære sit Navn med Rente og stiftede der et berömt Kloster. Grækers og Inders Meninger om visse Bjerges Hellighed ere mere bekjendte.

aa) I *Bahus Lehns Beskrifning* (*Stockholm* 1746) S. 75. Indbyggerne i denne Provinz ansee derimod Söndagen i visse Maader for en ulykkelig Dag, og troe, at Börn som födes paa den, sjelden leve længe.

bb) Torsdagens Helligholdelse paa denne Maade har dog, saavidt jeg veed, ej været paabuden ved Lov blandt Hedningerne; i det mindste have Trællene, hvoraf de fleste vare Udlændinge af andre Religioner, f. Ex. Irlændere, Skotlændere, Vender o. s. v. ej paa den været fritagne for Arbejde. Endog i Tydskland have Hedningerne helligholdt Torsdagen, og tillige Onsdagen, thi *Indiculus superstitionum* bagved *Concilium Liptinense*, holdt

efter Carl den stores Foranstaltning 745, forbyder *ferias quas faciunt Jovi vel Mercurio.* (*Labbei Concilia Tom* 8. *Venet* 1729. S. 272).

cc) Foraarets eller Sommerens Indtrædelse helligholdtes i Hedenold af de fleste Folk i Europa og Asien, ligesom endnu den 1ste Maj i Sverrig, Skotland og flere kristne Lande. Ved Kristendommens Indförelse forlagdes tildels denne Höjtidelighed til Paaskefesten (ligesom Midsommer- eller Sommersolhvervsfesten til St. Hans Dag, den om Hösten til St. Mikkels Dag og Midvintersofferet til Julen). Hinduernes store Nytaarsfest indtreffer i Islændernes saakaldte *sumarmál* eller förste Sommerdage.

dd) See *Rimbegla* (Havn. 1780) 1te Part 28 §. Christus mentes dog af de förste Christne i Island at være födt Natten för Söndag eller Tirsdag.

ee) Indrykt i Prof. Wolffs *Journal for Politik, Natur- og Menneske-Kundskab*, Martz 1813.

ff) Denne Benævnelse synes at være meget gammel. Om Ligstråa siges i *sólarljód*: *Þá ek lá stirdr à strám* (da jeg laa siv paa Straa)

gg) F. Ex. ni Verdner og ni Himle i Edda; Thors ni Mödre eller Ammer; ni Offerstude; ni Dage sad Dödningen i sólarljód paa

Nornernes Stol; med ni Saar mærkede Odin sig for sin Hedenfart o. s. v. Efter Ödman (l. c. S. 145) skal man i Sverrig finde Kredse af ni Stene, saaledes satte at 9 Fod være mellem hver, hvilke Steder forhen have været Afguderne helligede. Kredse af ni Stene findes ogsaa hyppig i England, hvoraf Pladse tildels have faaet Navne, f. Ex. *nine Ladies nine stone close* (*Archæol. Britan.* T. 6. S. 112) Höjlænderne offre endnu ved sin Foraarsfest, kaldet *Beltein*, til ni forskjellige Guddomme. *Pennant Tour in Scotland.* London 1774 S. 97. Saaledes brænde Brahmanerne ni Slags Træ ved deres store Offerfest *Yogam*, som Offer til ni himmelske Guddomme; de inddele Jorden i ni Dele og bære overhoved stor Ærbödighed for dette Tal, ligesaavel som fos Tretallet; see 7de Afsn. Anm. g). Samme Meninger menes *Pythagoras*, som skal have faaet sin Visdom baade af Brahmaner og Druider, at have forplantet hos Grækerne.

hh) *I Lunds Tellemarkens Beskrivelse* omtales et formentligt Afgudsbillede, som forhen var paa samme Gaard og kaldtes *Torbion.*

Gudmund eller *Godmund* — hvilket Navn udskillige Konger paa *Glæsisvöll* i det nuværende Rusland eller Finland have baaret —

var i de ældste Tider anseet for etslags Halvgud eller overnaturligt Væsen — maaskee omtrent ligesom Dalailama hos Mongoler og Inder — men at han efter Asatroens Indförelse har erholdt guddommelig Dyrkelse i Danmark eller Norge finder jeg ej i Sagaerne omneldt. Höjst forunderligt vilde det være hvis han havde været ment ved et midt i Norge dyrket Afgudsbillede 1736! *Gudmund* (kaldet *den Gode*) Biskop i Island i det 13de Aarhundrede, blev dyrket som en Helgen (skjöndt aldrig regelmæssig canoniseret) saa at hans Navn endnu i vore Almanakker betegner den 16de Marts, men det er ej sandsynligt at hint Billede skulde have forestilt ham, da det paa hedensk Vis opvartedes med Mad og Öl. Thor (men ikke Mandsnavnet *Torbion* eller *Thorbjörn*) hvorunder det rette maaskee skulde skjules, har da vel været dets oprindelige Benævnelse.

ii) At det var Præsternes Pligt ved fornuftige Formaninger at udrydde Hedendomslevningers Misbrug, erkjender jeg gjerne, men mærkværdige Oldsagers modtvillige Ödelæggelse kan jeg ikke bifalde.

kk) Paa lignende Maade tillægge mange Americanske Folkeslag det höjeste Væsen Benævnelsen *den store Aand*. Nogle kalde det til-

lige *Toupan* eller *Tordneren*. Efter Ordets Loda oprindelige Betydning, vil Lodas Aand (*Isl. Lódar Andi*) sige saa meget som Ildens Aand (en passelig Benævnelse for dette Elements og Tordenens formente Guddom). Heraf er det sandsynligt at Benævnelsen *Lódi* ɔ: *igneus*, hvorved Odin menes at være bleven betegnet i Begyndelsen har, (ligesom *Lódridi*) været tillagt Thor. Hvorledes Odin urettelig er sat i Besiddelse af Navne som för tilhörte Nordens ældre Gud Thor vises siden (4de Afsn. Anm. *r*). Ellers er det mærkeligt at *Jo. Ben* i hans *Descriptio insularum orcadiarum* Ao. 1529 indförer en Fortælling om en overtroisk Kone som mente hun plagedes af et Uhyre *nomine Troicis* hvilket den ligesaa overtroiske Forfatter kalder *Spiritus maximus*.

ll) Stedet er forhen beskrevet saaledes: "*Rota's* "Bugt modtog Skibet. Et Fjeld krummer "sig langs Kysten med alle sine gjenlydende. "Skove. Paa Toppen er Loda's Kreds og "Magtens mosbegroede Sten o. s. v.„

mm) Fingal vilde gaae op til Loda som laae överst paa Bjerget for derfra at kunne have Udsigt til Inistores Konges belejrede Borg og Frothals Hær. Dette Forehavende vilde Aanden hindre og værne om sin Helligdom.

nn) Af dette Sted kunne mange forledes til at troe at det er Odin som den nordiske Krigs- og Sejers-Gud der her omtales. Finnernes (eller Nordens ældste) Thor mentes at give Sejer i Krig, og Sagaerne vise at mange Scander, endog i Hedenskabets sidste Tider troede slet ikke paa Odins Guddom (uden at være Kristne) men viste dog Thor etslags Dyrkelse. — Et ægte Uvæir kan vel og med rette siges at kunne "vende Striden paa Kjæmpernes Mark," hvor Kampens Udfald undertiden kommer an paa Sol og Vind.

oo) Saaledes sagde Hedningerne i Island at Thor havde voldt de Storme som söndersplittede de förste til Landet ankomne Kristendomslæreres Taugbrands og Stefners Skibe. See Versene derom i *Kristnisaga* (Havn. 1773 S. 38 og 60) hvorved er at mærke at den hossatte Læsemaade i förste Strophe: *Asrlkgny slīkum* er vistnok den rette, thi ellers har den ikke rigtigt Sammenhæng. I *Saga af Þorgils Orrabeinsfóstra* (oversat ved Prof. Thorlacius i dette Selskabs Skrifter) forekomme ogsaa mærkelige Beretninger om Uvæir og Modvind som Overtroen tilskrev Thors fjendtlige Sindelag, hvilket Hedningerne sögte at formilde ved Löfter.

pp) Denne Beskrivelse passer slet ikke paa *Valhall*, men derimod bedre til Thors Bolig *Bilskirnir*, hvilken Benævnelse betyder *Stormdæmper* eller *Uvæirsopklarer*. Dette Slot, störst af alle, beboedes efter Edda af Trælle (maaskee og de fredelige undertrykte Finner) eller Jötner, som Odin havde forvist hid til Asathor fra deres forrige Paradis hos *Okothor).* Da den Egn hvori Thors Slot laa kaldes forskjellig, nemlig *þrymheimer* (Tordnens Hjem) eller *þrúdvangr* (Styrkens Mark eller Bolig) troer jeg at *Öko-thor* blev tillagt den förste Bopæl, eller Himmelen, af Jötnerne, men *Asa-thor* den sidste, nede paa Jorden (hvor han og virkelig boede) af Aserne. Af Odin, hans Sönner, de af ham indsatte Fyrster og deres Efterkommere, udbredtes meer og meer Troen paa Valhall, de afdöde Heltes glimrende Samleplads, hvor de endnu daglig skulde fortsætte deres ridderlige Övelser, og den modsattes fuldkommen Thors rolige Hjem *Bilskirnir* (som för maaskee mentes at ligge paa Udödelighedens Agre) hvor nu kun Trælleslægter maatte troes at boe under Asa-thors, deres Overvinders strænge Herredömme. Vi see at Mythen om Valhall har i Ossians Tidsalder og endnu för været antaget af mange scandiske Krigere, hvorom jeg siden kommer til at tale nærmere.

qq) De hedenske Scandinaver troede og at Thor kunde give föjelig Vind. Af den Omstændighed at Finlapperne dyrkede *Öko-thor* offentlig efter at hans Tilbedelse var blandet eller udryddet blandt deres Naboer Nordmændene, opkom maaskee den Overtro at Lapperne især kunde opvække saavel Medbör, som Storme og Uvæir.

rr) At *Sora* betyder Danmark, eller en Del af dette Rige, kommer jeg siden til at vise.

ss) Her menes uden Tvivl et dundrende Tordenskrald. Det er derfor höjst sandsynligt at et saadant virkelig har ladt sig höre da Fingal var gaaet afsides fra sine Folk henimod det orcadiske Offersted. Morvenerne have da troet at den scandiske Tordengud var kommet sine Dyrkere til Hjelp, men siden satte Fingal, sluppet fra den truende Fare, Mod i dem, og han (eller Barden) foregav kanskee at han med sit Sværd havde drevet Lodas Aand paa Flugt. En slig Begivenhed, saa prægtig besjunget i en Krigssang som her er skeet, maa nödvendig have opmuntret Heltens Kjæmper til Uforsagthed i den forestaaende Kamp. Macpherson har lagt Mærke til, at nogle Træk i Skildringen af Lodas Aands tilsyneladende rædselfulde Færd stemme overens med den som Hebræ-

erne have efterladt os af deres Tordengud. Ossian nægter her den nordiske al Kraft til at skade Fingal — men paa andre Steder synes han at tillægge afdöde Morvenske Heltes Aander eller Gjenfærd Herredömme over Tordenen.

III.

Det er mærkeligt at Aanden af Loda tilegner sig *Magtens Sten a*) der af Ossian omtales som staaende paa eller ved de scandiske Offersteder eller deres Stenkredse, og kaldes undertiden *Lodas Sten.* Ogsaa nævner Digteren en *Forfærdelsens Sten* som staaende paa slige hellige Steder. Uden Tvivl er ved en af disse Klipper eller Stene den ment, som efter Sagaerne stod i eller ved vore Forfædres Offerkredse, f. Ex. den paa *Thorsnes*, beskrevet i Eyrbyggja-saga, som endnu vises i Island, og paa hvilken Mennesker offredes paa den Maade, at disse Ulykkeliges Rygrad brækkedes tversover. Detslags Stene kaldtes Thors Stene.

Sandsynlig troede de hedenske Nordboer at Tordenguden med en Hammer eller Stridsöxe af Flintesten *c*), (der baade knuser, saarer og tænder) frembragte de skrækkelige Virkninger af sin Vrede. At raa, vilde Mennesker ansaae Tordenen for en Guddoms umiddelbare Handling, er let begribeligt. Da de saa Mennesker ved den at dræbes, men Skove og Bygninger opbrændes, maatte det falde dem ind at Tordenguden fordrede Blod og Brand, hvorfor de sögte at stille ham tilfreds med Offringer af slagtede Dyr, og Baal antændte til hans Ære. Snart erfarede de, at Tordenen desuagtet slog Mennesker ihiel, og at Guden, ogsaa paa andre Maader, udöste sin Vrede over dem, hvorfor de mente, at til dens Formildelse udfordredes Menneskeoffere, og at enkelte maatte böde med Livet til de efterlevendes Redning. De mægtige overfaldt derfor voldelig deres svagere Medmennesker for at offre dem til den dödfordrende Guddom *d*). Rimeligvis have disse som oftest i vort Norden været enten Krigsfanger *e*) eller og Forbrydere, dömte til Dödsstraf, men enkelte Gange see vi dog at uskyldige Börn have maattet blöde under Overtroens gyselige Mordvaaben *ee*). Offerstenen, som

undertiden sees at have været af tilspidset Form *f*), var vist nok et Symbol paa Thors Hammer, (Tordenstenen) eller Guden selv; og selve den ommeldte Ofringsmaade var symbolisk, fordi de Mennesker som Tordenen ihjelslog, mentes at dræbes ikke af Jern, men af Sten. En lignende symbolisk Offringsmaade har været brugelig hos de ældste Italer. Ved et Fordrag mellem Romerne og Albanerne slog en *fecialis* eller Herold, udsendt fra de förstnævnte, et Svin ihjel med en stor Flintesten; og udsagde fölgende Ord: "Dersom det Romerske Folk ej efterlever de gjorte Betingelser, saa gid Jupiter slaae det som jeg slaaer dette Offerdyr. Ja dit Slag, store Jupiter! vorde saa meget stærkere, som din Magt er större.„ De gamle Italer plejede og at sværge paa den Maade, at kaste en Flintesten af Haanden med disse Ord: *Si sciens fallo ita me Diespiter, salva urbe arceqve, bonis ejiciat ut ego hunc lapidem* d; „ Dersom jeg med Forsæt sværger falskelig saa gid Jupiter, dog uden Stadens og Slottets Skade, saaledes udstöder mig fra alt got, som jeg bortkaster denne Sten.„ Albanerne aflagde en lignende Eed med sammeslags Offringer. (*Livius Lib.* 1. *Cap.* 25). Ogsaa *Hannibal* ihjel-

slog et Offerlam med en Flintesten ved et höjtideligt Löfte som han gjorde sine Krigere. Romerne nedstyrtede undertiden Trælle og Forrædere af Klipper, maaske i Förstningen som Offere til Tordenguden. Celterne i Spanien ombragte saaledes Misdædere, dömte til Döden. Udaadsmænd stenede de ligesom Nordboerne gjorde ved formente Troldfolk. Meget store Stenhammere ere fundne i Britannien, hvilke Gordon i *Itinerario septentrionali* og Pegge i *Observations on Stonehammers* mene, bleve brugte til at slaa Offerstude ihjel med. Senere forfærdigedes de af Metaller. To meget svære Jernhammere bleve tilligemed fire Stenaltere fundne som Levninger af et Romersk Tempel ved Grahams Dyke 1771. (*Arch. Brit. Tom.* 2). Om de særdeles svære Kobberhammere, hvilke Prinds Magnus af Danmark borttog af et hedensk Tempel (Thor helliget) i Sverrig, og som af Saxo kaldes *Jovis insignia*, see denne Historikers 13de Bog.

I "Saga af Hördi og Hólmverjum" 37te Kap. sees at en Sten eller Klippe var af en hedensk Islænder indsat i et Tempel og tillagt guddommelig Dyrkelse. Andre tilbade Stene som stode under aaben Himmel. Uden

Tvivl vare mange Stene af underlig Skikkelse, som sees paa og ved de hedenske Offerstæder i Norden, Idoler, tilbedte af de ældste Indbyggere, endskjöndt de i senere Tider ere almindelig ansete for *Bautastene* eller Gravminder. Naturligvis fulgte det af hin Hedningernes Overtro, at de begrove deres Döde i Nærheden af Stene, som de ansaa for Guder eller Guderne tilhörende, og lagde hellige Stene, Thors Symboler, i Graven hos dem (see 2det Afsnit Anm. *h*). Det ældste nordiske Navn paa Afgudsidoler som vi kjende er *hörgr*, der oprindelig betyder en höj Klippe, hvilket tydelig sees af et gjængse islandsk Ordsprog: *Nú eru ej uppi nema hædstu hörgar.* Fölgelig have visse höje eller paa Höjder opsatte Klipper nydt guddommelig Tilbedelse her i Norden, förend Aserne indförte Billeddyrkelsen. Siden blev Benævnelsen af Ordet *hörgr* udstrakt til Gudernes kunstigere Billeder og Templer. Odin, som ej yndede Feticismen, befalede at Stene skulde opreises til *afdöde Hövdingers Erindring.* I Willes *Beskrivelse over Sillejords Præstegjeld i Övre Tellemarken Kbh.* 1786) S. 46 forekommer dette mærkværdige Sted: "Paa

"Gaarden *Mee-Aas* findes tvende Stene af "maadelig Störrelse, som indtil de senere Ti- "der med en udmærket Höjtidelighed ere "blevne dyrkede som en Guddom. *Hver "Torsdag Aften*, og andre Tider toede man "dem, besmurte dem med Smör eller anden "Salve for Ilden, törrede og hensatte dem i "Höjsædet, alt i den Tanke, at de gave Vel- "signelser i Huset. Dette skal ellers være "den ældste Gudsdyrkelse för Odins An- "komst.„ — Paa Gaarden *Qvalseth* i Brunke-bergs Sogn vare ogsaa "for ikke mange Aar siden„ (efter *Lund i Tellemarkens Beskrivelse* 1785 S. 235) "to Stene, dannede som Surbröd, "der bleve agtede saa meget höjt, at de ej alle- "ne maatte ligge i Höjsædet med ren Halm "under, men de bleve endog bestandig toede i "Kjernemelk, og i Jule-Höjtiden overstænkede "med frisk Öl. Hvad Helligdom har været "ved disse Stene, har jeg ikke kundet faae ud- "frittet. Jeg vil troe, at de sidste som have "hædret dem, have gjort det af Agtelse for "Fortidens Sædvaner, hvilke disse Fjeldfolk "ere altfor hengivne til at vedblive, endog i "urimelige Ting. En i sin Drukkenskab for "Guds Ære ivrig og nidkjær Bonde skal have

"slaaet Stenene i to, og kastet dem bort." De omtalte Stene synes fra Hedenold af at have været Husguder paa de benævnte Gaarde. Hin Skik at de især dyrkedes om Torsdagen, er særdeles mærkværdig. De Skotske Öers og Cornwalls Indbyggere tilbade for kort Tid siden (og maaskee endnu) visse Stene; tildels gyde de Öl, Melk o. s. v. paa dem, og tildels overskylle de dem med Sövand *h*), naar de f. Ex. vil udbede sig god Vind. Disse Stene menes og at kunne læge Sygdomme o. s. v. (*Borlase Antiqvities of Cornwall* S. 178). Paa selvsamme Maade som för er beskrevet efter Norske Chorographer, smurte, törrede og varmede de scandiske Hedninger sine Afguds-Idoler (S. *Saga af Fridþiófi frækna* i) og *Schiönnings. N. H.* 1 D. S. 238). Endnu salve Hinduerne deres Afgudsbilleder med Olie, Melk og Smör ligesom Græker og Romere forhen gjorde.

Heraf bliver det indlysende hvor passende til Scandernes Troesmeninger det Sted af Loda's Aands Tale til Fingal er: "Kon-"gen af Sora böjer sig for min Vældes Sten," — ligesom ogsaa den fra Norden nedstammende Helt Duthmarunos Eed: ved "Magtens Sten i Loda," (*Lodas stone of*

power) ɔ: den mægtige Sten som forestilte Nordboernes Almægtige As. At Ordet *As* endnu betyder et lidet Klippe-Bjerg vorder mig ved nærmere Eftertanke höjst paafaldende, thi dersom det ved en ubetydelig Forandring har i den graa Oldtid (om hvis Sprog vi ingen samtidige skriftlige Efterretninger have) betydet en stor Sten bliver den af Ossian anförte nordiske Edsform næsten en bogstavelig Oversættelse af den som vore egne Sagaer berette at have været brugte af Scanderne naar de sore ved Thors Guddom *†), I ældste Tider har Eeden sandsynlig været aflagt ved at lægge Haanden paa den hellige Sten *k*) ligesom siden, efter at Templer og Billeder vare indförte paa en Ring (*Stallahringr*) som maaskee skulde forestille den mythiske Ring *Draupnir l*). De kristne Klerke, som i alt hvad de vel kunde sögte at erstatte de gamle hedenske Folkeskikke, lode Eden aflægges paa en hellig Bog, Bibelen, dels ved Haandspaalæggelse og dels ved Kys, hvilken sidste Maade endnu er brugelig i England.

Det forekommer mig ej usandsynligt at *Taramis* hos Celterne *m*) forestiltes ved en

saadan Klippe som *Thors Sten* hos Scandinaverne, i Medhold af Lucans Udtryk:

Taramis scyticæ non mitior arâ Dianæ.

At Ordet *Ara* allene er indflikket for Versemaalets Skyld, troer jeg ikke, thi det er af Meningen tydeligt at *Taramis* ej sammenlignes med den scytiske *Diana*, men med hendes Alter. Overhoved synes det være uden for al Tvivl at Druiderne især have tillagt hint Navn de nu saakaldede *Tolmen, n) Rockingstones* (bevægelige Stene) til hvilke Skandinavien ogsaa kan opvise Mage *nn*) eller andre deres hellige Klipper. Ordene *Tor-maen* (som maaskee i Tidens Længde er bleven forandret til *Tolmen*) og *Taramis* have en meget lignende Klang. Det samme kan siges om förstnævnte Ord udtalt paa en anden Maade *Tor-men*, og Italernes ældgamle Guddom Stenen *Termen* — som han kaldes i Kongernes tolv Tavler — siden *Terminus*. Om ham siges at han var den eneste af alle Guder som ej vilde vige for *Jupiter*, da Tarqvin oprettede denne et Tempel, maaskee fordi han i Grunden forestilte samme Guddom *o*).

Mere om de oldnordiske Helligdommes og Offersteders Beskaffenhed vil jeg siden tilföje.

a) De Benævnelser af Magt eller Kraft som tillagdes Thor og hans Attributer har jeg opregnet i næstforegaaende Afdeling.

b) Om en Thorstan eller Thors Sten der i de ældste Tider blev dyrket som Gud i Sverrig, see *Scheffer i Upsalia* S 47. — Deraf kom det vel at de hedenske Russer forestilte deres Tordengud *Perun* som holdende en stor skarp Flintesten i den ene Haand, — og tillige den Skik som Lapperne forhen (efter Arnkiels Fortælling) brugte: at Ægtepagten maatte indgaaes ved Ild og en Flintesten.

c) Til Thors Rustning höre ogsaa et Par svære *Jernhandsker*; maaskee fordi Flint giver Ild ved Staalets Paavirkning. De hedenske Flintestens-Redskaber som findes i Jorden kaldes endnu i Sverrig (efter Sjöborg 2 D. S. 313 l. c.) Thors Viggar. Mythen om Thors *Hammer* svarer aldeles til de gamles her forestilte Begreber om Torden. Han kastede den aldrig saa langt at den jo kom tilbage i hans Haaud. Den sprudede Flammer fordi Guden knugede den med Staalhandskerne. Han kunde gjöre den stor og liden efter Behag, den fældede alt hvad den rammede o. s. v.,

De saakaldte Korsfigurer som efter *Göransons Bautil* findes paa mange svenske Runestene ligne fuldkommen en dobbelt og undertiden firedobbelt Hammer eller Stridsöxe uden Skaft. Abrahamson fandt at nogle af dem lignede sammensatte Tordenkiler. (See *Antiqvariske Annaler* 1812 2 Hefte Tab. 1. hvor alle de efbildede Figurer paa to nær svare til min Idee). En Figur af samme Slags og betydelig Störrelse fandtes blandt flere andre udhugget i ophöjet Arbeide paa en stor Hellesten i en hedensk Begravelseshöj ved *Aspatria* i Cumberland (S. *Arch. Brit.* T. 10 S. 106). En eller flere lignende saas paa det Tönderske Guldhorn. De findes og paa gamle Galliske eller Brittiske Mynter f. Ex. en særdeles mærkelig i *Montfaucon Antiqvité expliqvée* T. 3 P. 1. Tab. 52. Disse Afbildninger svare fuldkommen til de Forestillinger som Forfædrene gjorde sig om Thors Hammer, der efter Snorres Edda ingen anden Mangel havde end at Skaftet var saa kort, hvorfor den kastedes af Haanden, men med hvilken Kant den end traf sin Gjenstand, trængte den igjennem. Mange kristnede vedbleve, dels af hedensk Overtro, dels af gammel Vane at sætte samme Tegn paa Ligstenene som för, men andre valgte det ægte catholske *signum crucis.* Maaskee Signelse

med Thors Hammer af Hedningerne tiltroedes samme Kraft, især mod Trolde og Spögeri, som den med det hellige Kors af deres Efterkommere. I *Rhodes Antiqvitaten-Remarques* (*Hamborg* 1719) S. 54 omtales en Leer-Urne, funden i en stor ægte hedensk Gravhöj i Holstein, som paa Bunden var mærket med Korsets Tegn. *Sperling* har i den Anledning anmærket at det fandtes paa nordiske Monumenter, som dog upaatvivlelig vare fra Hedenoldsdage, ligesom det og sees paa forskjellige hedenske Folks, især Ægypters og Persers, Mynter og Mindesmærker. See 7de Afsn. Anm. *h*.

Endnu ansee nogle Bönderfolk i Dannemark og Tydskland de gamle Stridshammere for Tordenkiler, og fordre som Fölge deraf, at en ægte Tordensten i det mindste maa have et rundt Hul gjennem sig (S. *Helmuths Naturlære ved Borch*. Khh. 1786. S. 188). Om denne Overtroes förste Oprindelse og Fremgang i Norden, see endvidere Justitzraad Thorlacius om Thor o. s. v. og Prof. Nyerups *Skildring af Danmarks ældre og nyere Tilstand* 4de Bind (Kbh. 1806). Nærbeslægtet med den er den endnu vedvarende Almuemening at Torden- og Flintestene, ja endog Staal, fordrive Spögelser, Mareridt o. s. v. Upaatvivlelig har den sin Oprindel-

se af hin gamle Tro om Thors vældige Forfölgelse mod alleslags Trolde samt hans Hammers dræbende og forfærdende Virkninger. Allerede længe för Sexos Tid kunde man sikkerlig forjage Spögelser ved at slaae Ild af Flintestene, og han beretter (overensstemmende med Edda) kvor ilde Thor havde tilredt den ypperste af de Trolde som flygtede blot for hans Symbol, den gnistrende Flintesten. (S. D. H. 8de Bog).

Et andet symbolisk Tegn paa Tordenens Guddom, hvis Forestilling har tjent til Amuleter i Begravelser, var hans *Hjul* som skulde betegne Thors bekjendte Vogn eller Karre, der uden Tvivl er ham tillagt fordi Hjulenes Rumlen ligner Tordenskraldet, og deres Kraft ligeledes har en knusende Virkning. Det findes paa Kivike Monumentet samt forskjellige scandiske Runestene — og flere Gange tydelig forestilt paa den förommeldte större Gravsten ved Aspatria. Her ere Tömme eller Stænger fæstede til Hjulene; ogsaa synes det som om Lynstraaler forestilles farende ud af en Tordensky; ligeledes sees Kredse, som maaskee skal forestille de hellige kredsruude Offersteder. Paa samme Sten findes den förommeldte Thors-Hammer. Paa den anden Sten sees svage Tegn til enkelte Runebogstaver. De

ere begge afbildede i *Archæologia Britannica* Tom. 10. London 1792 S. 106. I dette kostbare Værks Tom. 11. 1794, ved "Carlisles Account af roman Antiqvities in Cumberland„ sees en Afridsning af et Alter, uden Tvivl opreist for Tordenguden (hvis Navn uheldigvis var udslettet af Indskriften) af Tungrernes 2den Coborte. Paa en Sidekant af Alteret var udhugget et stort Hjul, og paa den anden en Tordenkile, dannet efter Romernes Begreb. Tungrerne vare, som bekjendt, et germanisk Folk; hvis Krigere i Agricolas Tid stode i Tjeneste under Romerne i Britannien; det sees heraf at de, ligesom vore Forfædre, have forestilt sig Tordenguden agende eller kjörende.

Siden jeg saaledes troer at have forklaret tre af de fornemste Attributer som vore Forfædre tillagde Thor, vil jeg ei gaae de övrige o. *Beltet* og *Bukkene* stiltiende forbi. *Styrkens Belte*, hvormed han omgjordede sig da han drog ud til Kamp, har vel sin Oprindelse af de frygtelige Skybelter, som för et Tordenvæirs Udbrud ofte komme tilsyne paa Himmelen. *Pallas* saa ved et Uvæir i det indre Rusland, som varede i tre Timer, en Tordensky danne et bredt kulsort Belte, i Form af en Halvsirkel, som stod ubevægeligt, og under hvilket det uophörlig lynede.

(*Beschr. s. Reise* 1770 2 *Th. S.* 306). — Gjeder have af Naturen en meget dirrende og gjennemtrængende Stemme, hvorfor maaskee Nordboerne (eller deres Stamfædre) faldt paa at forene den med Hjulenes Rumlen for at udgjöre Tordenens Drön eller Uværets Hvinen, og saaledes digtede eller indbildte sig at Thor kjörte med uhyre *Bukke*, Vædre og Gjeder stode ellers i stor Anseelse hos visse gamle Folkeslag, f. Ex. Ægypter, Perser og Macedoner, ligesom Bukkene endnu hos Inderne. Grækerne fortælle, at Gjeden *Amalthæa* opammede *Jupiter*; at han dannede Overflödighedshornet af dens Horn, men sit Skjold, hvormed han uddrog mod Jætterne, af dens Skind, samt at han, efter Gjedens Död, gjorde den levende paa ny, og satte den blandt Himmelens Stjerner. I den nordiske Mythologie spiller Gjeden *Heidrun* en lignende Rolle. Hun staar paa Valhalls Tag (Himmelen) og ernærer Guder og Halvgudar med sin Melk, der egentlig bestaaer af kostelig Möd, de gamle Nordboers lækkreste Drik, — ligesom andre berette at Jupiters Næring i hans Barndom bestod af Honning. Bukke bleve fortrinlig brugte til Offringer baade af Asiater og Europæer, f. Ex. af Jöderne og af Celterne i det nordlige Spanien. Mærkeligt er det at *Osserne*

eller *Asserne*, det af de kaukasiske Folk, fra hvilke de i Norden indtrængte *Aser* (eller *Asser*) efter al Sandsynlighed nedstamme, endnu, naar en er ihjelslaaet af Torden, holde en almindelig Offerfest ved hans Grav, slagte der en sort Buk, udstoppe dens Skind og ophænge det paa en stor Stang i Nærheden af Graven. Hinduerne offre kun en eneste Art af fireföddede Dyr, nemlig en Buk eller Vædder, og dette Offer skeer ved Festen *Yogam*, som holdes til Tordengudens Ære. Dyret maa endelig qvæles og siden opbrændes, maaskee fordi Torden og Ild foraarsage Döden paa lignende Maader. Endelig vil det *store röde Skjæg*, som Forfædrene tillagde Thor, ligesom Ægypterne *Typhon*, have Hensyn til den ildröde Skikkelse hvori han fra Skyerne aabenbaredes de Troende.

Hinduerne afbilde deres Afgud *Visnu*, Kiæmpers og Troldes Forfölger, med meget lignende Attributer, nemlig: en Stridskölle, en Diamant (som i Haardhed og Glands overgaar Flinten), et Hjul og et Blæsehorn, samt röde Öjne og gule Klæder. En Örn eller stor Hög hvorpaa han rider, har han til fælles med Jupiter. See foran 2det Afsn. Anm. r.

d) Disse Offere skete vel i Förstningen allene for at afvende Gudens Vrede, men siden og,

ved Overtroens Tilvæxt, for at tilvende sig hans Hjelp i Krig og nedkalde hans Hævn over Fjenderne.

e) I de fjærneste Tider hvorom vi have Kundskab, offrede de gamle Nordboer, ligesom de hedenske Americanere Krigsfanger. Dette kan sluttes af Romernes Beretninger om Cimbrers og Germaners Krige mod dem, samt enkelte senere Exempler af Sagaerne. Siden synes Scandinaverne at have for det meste aflagt denne Skik, hvorimod de offrede Trælle og Forbrydere. (S. Olaf Tryggvesons store Saga 2 Part. 23 Cap.) Edda siger at alle Trælle tilhörte Thor efter Döden; altsaa kunne de neppe have været offrede til andre Afguder end ham. *Richardus Monachus*, i sit Skrift *de situ Britanniæ* (Car. Bertrami Historiæ Britannicæ Scriptores tres. Havn. 1757) fortæller om de hedenske Britters Menneskeoffringer: "*Nec credebant placari posse Deos nisi hominis cædes humano sangvine pensaretur. Hinc instituta publice istius modi sacrificia oblataqve ut gratissima diis hostia qvi in furto, latrocinio aliave graviori culpa deprehensi, his vero deficientibus ad innocentium qvoqve mactationem descendebant, ut qvocunqve demum modo dii placarentur*, ɔ: De troede at Guderne ej kunde "formildes, med mindre et Menneskes Drab

"forsonedes med Menneskeblod. Derfor ble-
"ve detslags Offere offentlig paabudne, og
"de som vare grebne i Tyveri, Röveri eller
"en anden större Forbrydelse, dræbte til Gu-
"dernes Ære som det dem behageligste Of-
"fer; men naar slige manglede skred man
"endog til Uskyldiges Mord for at Guderne
"paa en Maade skulde formildes." At Gal-
lerne have for en stor Del iagttaget samme
Regler seer man af *Jul. Cæsar*. En Fölge
af hin Mening: at onde Mennesker vare Gu-
dernes behageligste Offere, var vistnok den
Romernes ældgamle Lov i Kongernes (12 Tav-
ler) at den som var ihjelslaget af Torden ej
maatte vedröres eller hæderlig begraves (*Sei
hominem folminis Jobis occisit sopera ccnua
nei toletod &c.*).

e) Slige Offringer synes dog stedse at have
skeet hemmelig og ej havt Medhold i Fol-
kets almindelige Tro, i det mindste den som
Hakon den mægtige foretog för Slaget mod
Jomsvikingerne.

f) Den udmærkede Sten af dette Slags som
staaer foran Alteret i Gunderslevskovs Of-
fersted har sandsynlig været en saadan
Thors Sten, ligesom og en mærkelig höj og
överst særdeles hvas Klippe kort fra et for-
dums Ting- eller Offersted paa Thorslands

Mark paa Okeröe i Sverrig (Oedmann l. c. S. 138). Ved Long-Campton i England (Oxfordshire) sees og en saadan, afbildet i Camdens Britannia. Ved flere gamle Offersteder i Danmark findes foruden Alterne, besynderlig tilspidsede Stene som maaskee have været brugte til Menneske-Offringer f. Ex. den paa Venslöv-Mark (Ant. Annaler 1ste B. S. 135). Arnkiel beskriver en uhyre Klippe, staaende næsten i Midten af en Stenkreds ved *Wedel* i Holstein, kaldet *der Riesenkampf*, der ovenpaa saa ud som om den var anströget med Blod og Hjerne. (Cimbr. Heidenrel. 1 Th. S. 236. Hamb. 1691).

g) Bartholin (i Antiqvit. Dan.) omtaler den urigtig som en Billedstötte. Om Stenes Tilbedelse af de hedenske Islændere see endvidere *Landnama* 5 P. 17 Cap., *Kristnisaga* 2 Cap.

h) Denne Skik gjör den Borlases Mening rimelig: at de Udhulninger og Render som findes paa mange Brittiske (ligesom og nogle Scandiske og Germaniske) Sten Idoler eller Altre, have været bestemte til at opbevare og aflede det Offer- eller Renselsesvand som gjödes over dem. Dog have de vel undertiden modtaget kostbarere Vædsker ved Libationer, f. Ex. Melk, Öl, ja endog Blod. Nog-

le af hine Udhulninger have og tjent isteden for de hellige Kar som siden brugtes i Templerne under Navn af *Hlautbollar* ɔ: Udhulninger eller Kar for Offerblodet. Paa flere hedenske Offersteder i Norden findes i Nærheden af Alteret udhulede Stene, som sandsynligst have havt denne Bestemmelse, f. Ex. i det ved Durris. (*Pennant Tour in Scotland* 1774. App.).

i) Af nysnævnte Saga kan man udlede at fornemme Fruentimmer i de Tider havde et Slags Gudsdyrkelsessteder for sig selv hjemme i Huset, men at Mandfolk ej tilstædtes Adgang dertil. Disse Kapeller have vel været de ældste tækkede Templer i Norden. Sandsynlig dyrkedes Stene, og maaskee Træblokke, allerede da som Husguder af adskillige Familier, men Maaden var forskjellig fra den som övedes paa Folkets almindelige Forsamlings- og Offersteder.

*†) Siden har jeg læst at Ahlwardt oversætter Macphersons Magtens Sten, ved *Geisterstein* eller *Geistergestein*; om ordret efter det Galiske kan jeg ej bestemme, men at hins Oversættelse heltigjennem ej kan være ordret, troer jeg för at have viist. Ellers maa jeg anmærke at Benævnelsen *Magsten Sten* vilde passe meget vel til slige Oldscandiske Altere eller Sten-Idoler som

det i Gunderslev Skov, ligesom og, hvis det engang styrter; Ossians Skildring af et saadant Alters Fald i Temora's 5te Sang V. 169 - 71; saaledes fortolket af Ahlwardt:

Wie stürzet des Loda Gestein
Vom Saume der ragenden Felsjählin
wann einem Geist die Erde bebt —
So stürzt beschildet Rothmar hin.

I Anmærkningen til Fingals 3die Sang 36-39 V. forklarer han hvad hans *Geisterstein* betyder: "Loduinn, auch Loda, scheint der "Odin der Scandinaven zu seyn, und der "Geisterstein der Altar mit dem daneben "stehenden Bilde des Odins wo man die "Gottheit befragte.„ Om Odins Billede paa Oldtidens aabne Offerpladse har Hr. Ahlwardt neppe havt nogen paalidelig Underretning; i det mindste giver Ossians Digt den ikke, thi Cruthloda afskildres der allevegne, som en Aand, ej som et udhugget Billede. Ej heller synger Barden om Billeder, naar han (Cathloda 2 S.) bruger Lignelsen om Lodas Stene paa deres Höje (de Stenpæle der endnu sees at omringe mange Offerhöje) som forfærde Vandringsmanden i Skumringen.

k) *Gudrun Gjukesdatter* tilböd sig at sværge Kong Atle en Eed: "*at enom hvita helga steini*,„

ɔ: ved den hellige hvide Sten. See den eddiske Sang *Godrúnarqvida*. I *Helga - Qvida Haddingjaskata* ommeldes og en Eed som Dag Högnesen havde soret ved en Sten, og Lynets lyse Vand (*at enu ljósa leiptrarvatni*). — Almuen paa de Skotske Öer bruger endnu at sværge ved disse Stene som af dem ansees for hellige, eller endog for Guder; Borlase l. c. S. 184. — Hvorledes Romerne sore ved Stene er för Anfört. At Araberne gjorde det samme paa en Maade som lignede vore Forfædres naar de sore hinanden evigt Venskab, sees af Herodots 3die B. 8 Cap.

l) Efter Sjöborg *Inledning til K. o. F. A.* er en Efterligning af den ej for meget længe siden fundet i Sverrig. Gallernes, Germanernes og Scandernes hedenske Præster (*Druider, Druhten* og *Drotter* eller *Goder*) bare store Ringe til Kjendetegn paa deres Værdighed. Disse kaldtes i Island *Godahringr.*

m) Muelig mener Lucan tildels selve vore Forfædre paa det anförte Sted, hvor han synger om *populos qvos despicit Arctos* ɔ: Nordiske Folk. I England ere romerske Altere fundne med Indskrift: *I. O. M. Tanaro* eller *Tarano.*

n) Disse Stene (Tolmen), som i Dannelse og Stilling undertiden svare til vore gamle saa-

kaldte Stendyssers Overliggere,, have, efter de lærdeste Brittiske Oldforskeres Mening, været dyrkede som, eller udgivne for Guder eller Guddommens Symboler af Druiderne. Gildas bevidner at de tilbade Vande, Höjder og Stene. *Maën* eller *Men* betyder i oldbrittisk (Cumrisk og Cornwalsk) en Sten; altsaa skulde *Tor-maen*, eller *Tolmen* — ved en Bogstavs i disse Sprog saa særdeles hyppige Forandring — efter min Gisning betyde *Stenen Thor*. Hvorledes Ordet *Tor* selv endnu bruges i de Brittiske Sprog om hedenske Sten-Idoler m. m. har jeg forhen viist (2det Afsn. Anm. *d*).

nn) Da de dog nu ere sjeldne i disse Riger, vil jeg her tilföje Bings Beskrivelse over en mærkelig Sten af denne Art ved Stavanger i hans *Beskrivelse over Kongeriget Norge i alphobethisk Orden. Khavn.* 1796. "Kort fra *Kongsgaarden* ligger paa en stor "Höj af sammenkastede Stene en mægtig "stor rund Sten, ligesom paa en Kjöl der "ballancerer paa sin egen Vægt. Denne "Sten blev af Kong Frederik den 4de ved "hans Nærværelse i Stavanger 1707 be-"skuet, hvorefter den blev givet Navn af "Kongssten." Strax i Nærheden af dette hedenske Idol, enten for at döve dets formentlige Trolddoms Kræfter eller for at

lokke de nye Kristne fra dets Tilbedelse, have Katolikerne opreist et kristeligt, som og er mærkværdigt blandt sit Slags. Det beskrives saaledes: "Ved Landevejen er "opreist paa en Bakke et Stenkors 5 Al. "höjt 1½ Al. bredt, som er udhugget af "en hel Sten. Paa Korsets söndre Side "er udhuggen et Hjerte med et Kors over, "og paa den Nordre Side har været ud-"hugget endeel Runebogstaver som nu af "Ælde ere aldeles ukjendelige." Saa snilde vare Pavsterne i at erstatte de nyomvendte tabte eller forbudne Tilbedelses-Gjenstande med Surrogater af samme Art!

o) *Terminus* var en af Italernes alleræld̈ste Guder, og den Sten som kaldtes med dette Navn, har maaskee skullet betegne den överste Guddom. Slige Idoler bleve satte ved Markeskjel og Grændser, for at de desbedre kunde beskytte Ejerens Grund. Da Templer og mangfoldige kunstige Afgudsbilleder indförtes overalt efter Grækers, Ægypters og Österlændinges Maade, blev *Ter-men* nedværdiget til Gud for Markeskjel, og dyrkedes næsten alene af Bönderne. Vist synes det at Jupiter, i Begyndelsen, af det benævnte Folkeslag blev dyrket under Skikkelse af en Sten, samt at han derfor har faaet Tilnavnet *Lapideus* og *Lapis*. Derfor brugte Ro-

merne den Talemaade om en höjtidelig Eeds aflæggelse: *jurare Jovem Lapidem* (at sværge ved Stenen Jupiter). Derfra nedstammer vel og Fabelen om Saturnus som isteden for denne sin Sön nedslugte en Sten. En Sten, som var Jupiters Symbol blev af Delphierne daglig, men især om Festdagene, indsmurt i Olie og bedækket med vaad Uld. Stenes Dyrkelse af de gamle Græker og Italer kunde være Gjenstand for en vidtlöftig Afhandling.

IV.

Den anden i *Ossians* Digte forekommende nordiske Guddom, hvem jeg mener at være aldeles forskjellig fra den föromtalte egentlig saakaldte Loda's Aand, er *Cruth-Loda*. Benævnelsen, hvis Betydning eller rette Oprindelse jeg i övrigt ej har erfaret eller kan forklare *a*), synes at vise Forskjellen tydelig. *Macpherson* har ogsaa indseet den, thi ellers havde han vel tillagt begge Væsener samme Navn *b*). Barden skildrer Cruth-Loda især som de afdöde Lochlinske Heltes Gud, og af denne, samt flere Omstændigheder, troer jeg

at ved ham bör Odin forstaaes. I Digtet *Cath Loda c*) beskrives hans Vaaning saaledes: "*Uthorno d*) som opstiger af Vandene, paa hvis "Side Nattens Lufttegn blinke. Jeg seer den "mörke Maane dale bag dine gjenlydende "Skove. Paa din Top staar det taagede Loda, "Bolig for Mændenes Aander. Inderst i sin "skyede Hall böjer Sværdenes Cruth-Loda *e*) sig "forover. Dunkelt skimtes han midt i sin böl-"gende Taage. Hans höjre Haand er paa hans "Skjold *f*), i hans venstre er det halvseete Bæ-"ger *g*). Taget af hans rædsomme Bolig er "mærket med natlige Luer *h*). Cruth-Loda's "Æt farer frem, en Række af formlöse Skyg-"ger. Han rækker det klingende Bæger til "dem som skinnede i Kamp *i*), men mellem "ham og de svage kneiser hans Skjold, en "Skorpe af Mörke *k*). For Vaabensvage er "han et nedfarende Himmelblus." *k. l.*)

I samme Digts 1ste Sang raadspörge Starno og Svaran saaledes en af deres Guddomme paa et helligt Sted: "Vidt gjennem Nattens "Skjöd udbredte Fingal sine Skridt, did hvor "Lodas Træer *m*) rystedes af sludfulde Vinde. "Tre Stene med mosgroede Hoveder ere der, en "Elv med skummende Löb, og Loda's mörkrö-

"de Sky *n*), rædselfuldt rullet omkring. Fra "dens Top saa frem en Aand, halv dannet af "skyggefuld Rög. Midt blandt Strömmens "Bröl udgjöd han stundom sin Röst. Nærved, "böjede under et skaldet Træ, modtoge to "Helte hans Ord." Hvem den Aand var, der saaledes raadspurgtes, sees tydelig af dette i anden Sang efterfölgende: "Ved Turthors Elv "staar Lochlins Hær i dybe Skygger. Paa "tvende Höje stode harmfulde Konninger; fra "deres trinde Skjolde skuede de frem mod "Nattens Stjerner, vandrende röde i Vest. "Fra Himlen nedböjede Cruth-Loda sig lig et "uformeligt Luftsyn *o*) i Skyerne. Han ud-"sender Vindene og mærker dem med sine "Tegn. Han forudsaa *p*) at Morvens Konge "aldrig skulde overmandes i Strid."

Med lignende Træk afmales Cruth-Loda paa et andet Sted i selvsamme Digt: "De saa "fremad fra deres Jernskjolde lige den ildöje-"de Cruth Loda, naar han stirrer frem bag "den mörknede Maane og udströer sine Tegn *q*) "i Natten."

I de senest anförte tvende Brudstykker er Odin som Trylleries og dermed forbundne

Spaadomskunsters Beskytter i det gamle Norden let at gjenkjende.

Kong Starno synes at have været af Asernes Tro og især sat Lid til Odin som Seirens Gud *s*). Det denne Afgud helligede Offer eller Orakelsted synes og at have været forskjelligt fra Folkets almindelige hvor Thor tilbades. Mange af Almuen ansaa Odin for et ondt Væsen, men hans Dyrkelses Trylle- og Spaadoms Kunster for utilladelige. Derimod raadspurgte de Thor og andre Nordens Oldguder, mest ved Lodkastning.

a) Efter Shaw betyder *Cruth* i Galisk: Skikkelse, Udseende, Figur. Efter Richards *Crwth* i Cumrisk et slags musikalsk Instrument; en Fiol, (Engl. *Crowd*). Odin yndede meget Digtekunsten, fölgelig ogsaa Musiken.

b) Dersom end baade Lóda's Aand og Cruth-Lóda i den Galiske Original udtrykkes ved samme Benævnelse, kunde Ossian, som Fremmed, let have forvexlet de tvende formentlige Guddomme som allerede i hans Tid delte Overherredömmet blandt Nordboerne; — ogsaa kan en ubetydelig Forskjel i Gudernes Navne være bortfalden ved Digte-

nes mundtlige Overlevering igjennem saa mange Menneskealdre.

c) *Cath*, (Cumr. *Cad* oldscand. *Gudr*) betyder i Galisk et Feldtslag eller en Forsamling. I dette Digt; beskriver Ossian, efter sine Begreber, Nordboernes *Valhall*, men til Uheld for Oldgrandskerne synes en Del af hans Skildring deraf at være tabt. Titelen skal da vel sige saa meget som *Kampens* eller *Helteforsamlingens Tempel*; muelig kan den og sigte til den Fægtning paa Offerstedet som besynges i Digtet.

d) En Klippe, Ö eller et Fjeld i Norge (sandsynlig i eller nær ved Sognefjorden See denne Afhandlings 12te Afsnit Anm. *aa*). *Uthorney* vilde være ren gammel Norsk sammensat af Ordene *út* (ud, ude) *horn* et sædvanligt Navn paa spidse, steile, fremragende Bjerge eller Forbjerge og *ey* en Öe. *Uthorn* er altsaa et Fjeld eller Forbjerg ved Havsiden.

e) Hermed sigtes uden Tvivl til de daglige Valhalske Fægtninger, hvis Bestyrer Odin var, og kunde derfor passelig kaldes Sværdenes Gud eller Styrer. Nogle af hans Eddiske Benævnelser udtrykke samme Mening, f. Ex. *Hrepta-tir* (Sværdenes Gud).

f) I Stephanius Anmærkninger til Saxo findes Odin aftegnet med et Skjold i den ene Haand.

g) Egentlig i Texten *Skall.* I 9de Afsnit omhandles dette Ords rette Betydning nærmere.

h) Edda siger at Valhall var tækket med gyldne Skjolde som, oplyste af Maaneskin eller natlig Luftild, vel kunde lignes med Luer. Ossian blander Farverne i Maleriet efter sin særegne Maade.

i) Mænd af Odins Tro, af hvilke kun de tappre bleve optagne i Valhall.

k. l.) Maaskee som en dalende Sol eller Maane, fordi han ej lader sin Herlighed see af de feige.

m) Her synes en afsides liggende Offer- eller Orakel-Lund, men ikke Folkets almindelige Gudsdyrkelsessted at være ment Hid maatte da kun de indviede (Kongen, som Drot, hans Sön og Præsterne) komme, saa at den svarer til Lucans siden anförte Beskrivelse:

Non illum cultu populi propiore freqventant
Pavet ipse sacerdos accessus — — —

Odin plejede, siger Snorre, at sætte sig under hængte Mennesker (som vel paa den Tid oftest fandtes i vilde Skove) for at udfritte dem om tilkommende Ting, hvorfor

han kaldtes *Hånga-god* ɔ: de hængtes Gud. Ved Upsala-Tempel skal have været en Lund helliget Odin især, og i den bleve, efter Adam af Bremen, de offrede Menneskers Legemer ophængte. I *Cathlin of Clutha* omtaltes en bladlös Lund, hvori en nordisk Troldmand skal have opholdt sig for at mane Aander og erholde Aabenbaringer.

n) Digteren forestiller maaskee Skyen mörkeröd for at betegne Offernes Bloddamp.

o) Slige, som Macpherson kalder *Meteors* skal maaskee hos Ossian stundom betyde Nordlys, og saaledes har Blicher (her og paa flere Steder) oversat Ordet.

p) I hans Raadspörgsel til Oraklet i Lunden var han nylig bleven hindret af Fingal.

q) Ved disse Tegn formoder jeg at Meteorer som Nordlys, flyvende Drager, Ildkugler, Stjerneskud o. s. v. (hvilke Overtroen i gamle Dage udledte fra Guders og Aanders Virkninger) ere meente. Ældgamle Folkemeninger som endnu tildels hos os vedligeholde sig, ansaa slige Luftsyn som Varsler for Krig, Sejer, Pest o. s. v. Dette gjorde Morvenerne og, hvilket sees af Stedet i *Darthula:* — "Lig en Ildkugle der falder i det langt bortliggende Land; Död ledsager

"dens flammende Löb, og selv er den Varsel "for Krige.„ Enten have nogle blandt Scanderne i Ossians Tid troet, at Odin ved slige natlige Tegn bebudede dem Sejer eller Fald, eller Digterens vankundigere Landsmænd ment at den nordiske Gud lod Tegnene, og i dem Fremtidens Skjebne, see af sine Tilbedere. Nordlys vare ikke tit seete af Morvenerne i deres eget Land. *I* Norge derimod saa de dem, maaskee midt i et Slag, flamme vidunderlig, og kunde let faa det Indfald at de egentlig hörte til Odins Koglerier. I den utrykte *Saga af Magus Jarli* siges: at Odins Tilhængere troede at han raadede for Solens Skin og Himmelens Lys, samt at han dannede deraf Tegn og falske Syner, hvis Tilblivelse eller Betydning enfoldige Folk ej forstode. Paul Vidalin viser i sin Afhandling om Ordet *Vika*, at Odin (endskjönt uden synderligt Held) sögte at tilegne sig Solens Kraft og Egenskaber. I det Eddiske Digt *Gripisspá* opregner *Hnikar* (Odin) for Sigurd Fofnisbane adskillige Varsler, for Krigslykken, og Regler som skulde iagttages i Kampen m. m *Sæmunds Edda* lærer os at vore Forfædre havde endnu en underlig Overtro om skinnende Luftsyner. De troede nemlig at Valkyrjerne, som i visse Maader hörte til Odins Fölge og vare hans

Sendebud, indfandt sig over Valpladsene, farende i Luften, omgivne af Lys og Luer med straalende Sværd og blodige Harnisker. Fra Mankerne af deres Hesta (ɔ: Skyerne) faldt Dug i dybe Dale og Hagl i höje Skove, hvorved Væxterne fik Næring. See *Helgaqvida Hundingsbana:*

Þá brá lióma *og af þeim lióma*
af Logafjöllom *Leiptrar qvamo &c.*

Og det Sted i *Volsúngaqvida: Qvamò leiptrar yfir Þá ok stóþo geislar i skipinn. Þeir sá i loptino at Valkyrior nlu riþa &c. Valkyrjerne* mentes især (ligesom Feerne siden i det sydlige Europa og *Valdögerne* tildels endnu i Norge) at hjelpe visse Helte, samt fölge dem i Slag og over Havet, som Skytsgudinder. See Stykket i Sæmunds-Edda: *frá Hjörvarþi ok Sigrlinn.* Nordboerne troede sig at höre Valkyrjernes Sange tone fra Luften, og at see dem mest aabenbare sig i de straalende Nordlys. Dette forunderlige, endnu uforklarede Luftsyn kunde let bringe raa uoplyste Folk paa den Tanke at Aander eller Guder viste sig deri.

Det forekommer mig klart at *Tacitus* beskriver Nordlys og Nordboernes Overtro om dem i fölgende Sted (*Germania* Cap. 46) *Trans Svionas aliud mare pigrum ac prope*

immotum, qvo cingi cludiqve terrarum orbem hinc fides, qvod extremus occidentis jam solis fulgor in ortus edurat, adeo clarus, ut sidera hebitet &c. Indbildningen lægger til at man endog hörer en Lyd, men seer Gudernes Skikkelser og Hovedets Staaler. Paa Dansk: "Paa hin Side de Svioner er et andet Hav, stille og næsten ubevægeligt, hvilket man deraf troer at omgive og indslutte Jordkloden, fordi den nedgaaende Sols sidste Glands endnu vedbliver at være saa klar, lige indtil dens Opgang, at den fordunkler Stjernerne. Ikkun didhen rækker Naturen, og dette Sagn er rigtigt." Her menes öjensynlig Havet ved det nordlige Norge, hvelket de Romere, der först omsejlede *Caledonien*, (efter samme Forfatter i *Agricolas Levnet* 10de Cap.) beskreve som ubevægeligt i Nærheden af *Thule*, hvilket Land de saa bedækket med Snee og Iis. Ved Glandsen af Solen, efter at den var gaaet ned, menes maaskee baade den lyse Nat om Sommeren og Nordlysene i de mörkere Nætter. Lyden, som hörtes fra denne Glands, er vistnok Nordlysets Bragen eller Susen, som, (hvilket jeg tildels af egen Erfaring kan bevidne), undertiden höres i de meget nordlige Egne ved klart og stille Vær. Siden kommer jeg til at vise at Ossi-

an ogsaa ommelder den. Mange, hvoriblandt vor J. Baden have oversat *formas deorum* for Hestenes Skikkelser, blot paa Grund af Formodning om at *eqvorum* maatte være den rigtige Læsemaade. I nogle Udgaver læses og: *sonum insuper emergentis* (ɔ: *solis*) men Brottier i Anmærkningerne til hans Udgave af Tacitus 6 T. Paris 1776 mener at *emergentis* er urigtig tillagt, siden det mangler i de ældste Udgaver og de beste Haandskrifter. Jeg finder Stedet, saaledes som det her er indfört, aldeles passende, saavel til Nordlysenes physiske Egenskaber, som til de Efterretninger Sæmunds Edda, Ossian m. fl. give os om vore Forfædres Overtro i de ældste Tider. Er end Læsemaaden *eqvorum* rigtig, finde vi at Scanderne forestilte sig Valkyrjerne ridende i Luften omgivne af Luer o. s. v., saa at deres Hestes Hoveder vel kunde siges at være straalende. Det er ellers meget sandsynligt at de scandiske Hedninger mente at flere Gnddomme end hine Krigsguder omgaves af Nordlysene, men Tilfældet har ej levnet os anden Underretning derom end at disse, efter Asalærens Indförelse, troedes som Himmellys at höre (ligesom Valkyrjerne selv) under Odins særdeles Bestyrelse.

Det er mærkeligt nok, at Tunguserne, et Folk i det Russiske Asien, endnu tilbede Vinden (ligesom andre Elementer) under Navn af *Odin*. Dog æres eller frygtes han ej af dem nær saa meget som *Deletja* Solen) Grækernes *Delios* og *Helios*, Eddas *Dellingr* (Fader til Dagen hvilken han avlede med Natten, — fordi Dagen er en Sammensætning af Lys og Mörke) eller *Akdi* (Tordenen) maaskee det Nordiske *Akdinr* ɔ: den agendes eller kjörendes Dön, og *Dor-okdi* eller eller *Kong-Dor-okdi* (maaskee *Þór akandi*, *Öko-Þór* eller *Kong Age-Thor*:) Georgi's Reise im Russischem Reich, 1 Th. S. 268 o. fl. Efter Klaproth kalde ogsaa visse kaukasiske Folk den överste Gud Dele.

Endnu i Dag kalde de Norske Bönder Nordlysene *Ve-lios* (som oprindelig betyder det hellige Lys) Moorild derimod *Vette-lios* (Jordaandernes Lys) og *Houge-lios* (Höjlys) som opstiger, efter deres Mening fra Thussernes Bolig. (Wille l. c. S. 74). I Island have sandsynlig Præsterne udryddet sligo Ord, ligesom Ugedagenes hedenske Benævnelser. (Saaledes kaldes Tirsdag nu der *Þridjudagr*, ɔ: Tredjedag; Odins Dag eller Onsdag *Midvikudagr*; Midugedag ɔ: Mittwoch; Torsdag, (i galisk Dia Daoirna); *Fimtudagr* ɔ: Femtedag; Freis Dag *Föstudagr* ɔ:

Fastedag). Det islandske *Nordrljós* synes at være dannet efter det Danske. Ældre ere vistnok Nordlysets norske Benævnelser *Veljos* og *Lektenljos*. Det sidste nedstammer fra Ordet *Leiptraljós*, eller *Leipturljós*, thi *Leiptr* betyder egentlig Lyn eller flammende Luftlys. Overordentlige Luftsyn, især de natlige, kaldes endnu i Island *teikn* (og jeg veed intet andet almindeligt Navn paa dem) som aldeles svarer til Macphersons Udtryk *signs*. Af slige formentlige spaaende Luftsyn ere der endnu især mest bekjendte *Vigahnöttr* ɔ: Krigs- eller Drabsbuld, som egentlig er en Ildkugle, og *Vigabrandr* ɔ: Drabssværdet, som skal ligne et flammende Sværd. *Urdar-Máni* (Grav- eller Dysse-Maane) omtales i *Eirbyggja*. Desuden har jeg hört enfoldige Almuesfolk fortælle om mange andre som vare seete paa Himmelen i forskjellige Skikkelser, f. Ex. af mangefarvede Ligkister, blodröde Maaner, overordentlige Sole, Kroner o. s. v. som alle havde tilkommende Begivenheder at betyde. I Danmark, Tydskland o. fl. St. troer Almuen endnu tildels at flyvende Drager og slige Meteorer have sin Oprindelse fra Djevle og Trolde. Lige indtil vore Dage have Nordlys, seete i Europas sydlige Lande vakt Frygt og Bekymring hos overtroiske Mennesker, som saa i dem

Hære der bekrigede hinanden. o. s. v. (See endvidere 8de Afsn. Anm. *d*. *e*).

r) De som ei hyldede Odins Tro, havde vistnok samme Tillid til *Thor* eller *Tir* (ogsaa Tivi). Dette sidste Ord har maaskee i de nordiske Lande ligesom Grækernes Ζευσ, Δευσ, Θεοσ, Latinernes *Deus* og Thracernes *Tis*, Britternes *Dis* (hvorfor Gud endnu i Gallisk og Cornvalsk kaldes *Dia*) o. s. v. betydet Gud, thi dets Pluralis synes at have været baade *Tivar* eller *Divar* og *Diar* (Guder) samt dets foeminin *Dis* som enten betyder en Gudinde eller en Guddom. *Disarsale* kaldtes nogle Afgudstempler af vore Forfædre; og *Disablót*, *Disaþing* vare meget hellige Ting eller Folkeforsamlinger og Offergjestebude, hvilke endog under samme Navn holdtes i Tydskland. Odin selv fik Navn af *Tir* eller Gud, f. Ex. *Sigtir* (Seirens Gud) *Vera-Tir* (Krigernes eller Mændenes Gud) *Hropta-tir* (Sværdenes Gud) o. s. v. Det er ej usandsynligt at Cimbrerne eller de ældste Danske mest kaldte deres överste Gud med dette Navn, förend Aseren *Tir* tiltog sig det, men den Maade at forestille ham under en Tyrs Lignelse have de vel ikke brugt förend de ved deres Omgang med Romerne eller andre Billeddyrkere lærte Afgudsbilleder at

kjende. Muelig har ogsaa Cimbrernes berömte Kobbertyr ej egentlig været en Afgud, men derimod et af de hellige *effigies & signa* (Isl. *Merki*) som brugtes af Germanerne i steden for Faner paa deres Krigstog. Tacitus skriver ellers om sidstmeldte Folkeslag at de troede Gud var nærværende ved et Feldtslag (*Deum adesse bellantibus credunt*). I Sanscritsproget betyder *tir* eller *tiru*, hellig guddommelig, og svarer til det islandske *dir* i dets ypperste Bemærkning, men *Div* betegner saade Guder og deres Præster, aldeles ligesom *Diar* (ogsaa *tivar*) i det gamle scandinaviske. *Shiva*, ogsaa kaldet *Isha* eller Herren, skal være den ældste Gud som forekommer i Indernes Skrifter, og *Tiran* (maaskee Chaldæernes *Tyrrhas*) dyrkedes för af de kaukasiske Folkeslag.

IV.

Foruden de tvende omhandlede Nordiske Guddomme forekomme endnu trende hos Ossian (Digtet *Sulmalla*) i fölgende Paakaldelse: "Kommer, I Indvaanere af Loda! *a*) *Carchar*! "bleg i Skyernes Midte; *Sluth-mor*! som med

"store Skridt gjennemfarer Luftens |Haller; "*Corch-Tur!* skrækkelig i Storme — modta-"ger *Suran-Dronlos* Fjender af hans Datters "Spyd!" *b*).

Ved *Carchar* forstaaes sandsynlig *Kár* Vindenes Gud hos de ældste Nordboer. Da han af sine Tilbedere blev paakaldt, have de maaskee stundom gjentaget hans korte Navn saaledes *Kár-Kár*!

Sluth-Mor er maaskee det islandske sammensatte Ord *Sláttu-Mar* ɔ: det slaaende eller bankende Hav, og betyder da Sö og Gud *Hlér* eller *Ægir*. Efter Shaw betyder *Slett* endnu ogsaa i Galisk Huggen, Banken og *Mora* en som hörer til Havet. *Mor* eller *More* Hav er et ægte Skotsk-Celtisk Ord.

Corch-Tur, den skrækkelige i Stormene, er vistnok *Auko þór* — men enten hin Benævnelse vil sige saa meget som *Kerrs-Thor* eller *Kerru-Thor* ɔ: den agende, eftersom hans Vogn kaldtes af de gamle *Kérr* eller *Kérra*, — eller og det förste lille Ord bör udledes fra de galiske *Corb* en Vogn, *Karr* en Karre, *Cor* et Kastestöd, kredsagtig Bevægelse eller endelig *Corc* en liden Kniv ɔ: Offerkniv (hvilket Red-

skab vistnok er blevet meget brugt ved hans Dyrkelse) c), maa jeg lade henstaa uafgjort.

Den i Bönnen skete Forbindelse af Havets, Stormens og Tordenens Guddomme forekommer mig saare skjön og overensstemmende saavel med Naturgudernes ældste Dyrkelse i Norden, som med Digterens Landsmænds Begreber om Aander, boende og virkende i Jordens Dunstkreds.

Da *Kár* og *Hlér* (ligesaavel som *Aukoþór*) vare Jötniske eller Finniske Guddomme *d*) (hvis Altere Asa-Thor siges i den hedenske Lovsang *Thorsdrápa*, udgivet af Justitz raad Thorlacius at have omstyrtet), synes det fuldkommen vist at den Odinske Tro ej var antaget paa visse af Scandinaver beboede Öer, (hvoriblandt *Suran-Dronlos* Land som formodentlig laa ved eller paa den Norske Kyst) i Ossians Tidsalder. Bönnen eller Sangen, hvoraf ovenstaaende Brudstykke er en Levning, var ej digtet af nogen Almuesmand, men af en Kongedatter. Navnet Suran Dronlo synes ej med Rimelighed kunne udledes fra en Gothisk Sprogart, men derimod hans Modstanders, Kong *Kolgorms*, som maaskee har været af slig Herkomst. En anden hos Digte-

ren forekommende nordisk Helt af sidstmeldte Navn synes og at have været den saakaldte Asatro hengiven.

a) Heraf sees aabenbare at *Loda* ej er en Guds, men et helligt Steds Navn.

b) Digtet er ellers ufuldstændigt, men synes især at være det för og efter dette Afsnit, som ej vel kan forbindes med de nærmeste; Episoden, hvori hin Paakaldelse forekommer, handler om Ossians Krigsbedrifter paa Öen *Ithorno.*

c) Disse fire Ord og deres Forklaring ere tagne af *Shaws Dictionary.*

d) See *Fundin Norvegr* og den store Saga *Olafs Tryggvasonar* Part. 1. S. 214.

VI.

Efter Caledoniernes Begreber ere Ossians Skildringer af de nordiske Guders Bolige dannede. Deres luftige Haller *a)* synes at hvelves over eller omkring Offerstederne som vare indviede til deres Ære. Digteren kalder

Offerstederne *Lcda* eller *Lodas Kreds*, men deres usynlige Overbygninger eller Guddommens Vaaninger som oftest *Lodas Hall.* Endog i Hedendommens sidste Tid mente Scanderne at Guderne boede i dem helligede Templer og Dyrkelsessteder. Saaledes mente Grækerne at Jupiter selv med sit hele Hof opholdt sig paa Bjerget Olympus, hvor de og oprettede ham et Tempel. *Cruth-Lodas* (eller *Odins*) Borg beskrives især af vor Barde som de afdöde (tappre) Mænds Hus, liggende paa Spidsen af et Fjeld eller Klippeöe. Stedet som handler derom har jeg allerede helt indfört (i 4de Afsnit) samt anmærket, hvorledes det stemmer overens med vore Forfædres Meninger om Valhall samt Morvenernes egne Forestillinger om Guders og afdöde Heltes Vaaninger.

Vi have seet at Cruth-Loda beværtede Heltene i de afdöde Aanders Hus med stærk Drik. Dette erfares og af flere Steder i Ossian, f. Ex. *Conban-carglas* Klagesang over hendes Fader *Torcul-torno*, hvor hun tröster sig ved: "at han nu i Loda's Hall ryster det klingende Bæger." — I *Oina Morul* siges om to scandiske Helte som fældte hinanden at de nu "i Enighed og Glæde udstrække deres Taage-

"Arme til samme Bæger i Loda's Hall." *b*). Mærkelig er en anden Yttring (i *Cath-Loda*) af en Datter til sin Faders Aand: "Jeg skuer "dig *Lulans* Hövding! jagende ved Loda's Hall "naar mörkskjödet Nat udbreder sig over Him-"melen." At vore Forfædre (ligesom Skotlænderne forhen, og Finnlapperne endnu) havde den Overtro at de Afdöde fortsatte Jagten tilligemed andre Livets Beskjæftigelser efter Döden, er höjst sandsynligt. I *Volsúngaqvida* (en Del af Sæmunds Edda) tilbyder Odin Helten *Helge* at raade og indrette alt i Valhall som han önskede, hvorfor denne paalægger sin Fjende *Hunding* blandt andre Trælle- eller Tjener-Forretninger ogsaa den at passe Hunde og Heste. Helge selv kom efter sin Död, med talrigt Fölge ridende til sin Begravelseshöj og dvælte der om Natten, for at tale med sin Kjæreste, men i mod Dagningen fore Dödningerne paa samme Maade tilbage til Valhall.

Almuen i Sverrig troede lige indtil vore Tider *c*), at Odin af og til skinbarlig for jagende gjennem Luften med Heste og Hunde. *Scheffer d*) kjendte ogsaa den Svenske Almuemening: at Odins Heste foraarsagede Misvæxt ved at opæde Kornet af Agrene, hvorfor Bön-

derne, naar de höstede, lod en vis Del deraf blive tilbage. Samme Skik blev lige indtil det 18de Aarhundrede iagttaget af Bönderne paa den danske Öe Möen, dog ej til at sörge for Odins men for en Kong *Graps* Heste *e*).

För jeg forlader dette Æmne maa jeg bemærke at Barden Ullin i Gravsangen over Duthmaruno kalder ham og hans Forfædre (den jernskjoldede Scander Colgorms Afkom som i en Række af Aar havde boet i Skotland) Indbyggere af Loda's Hall, hvilket vil sige saa meget at de, endog i sidstmeldte Land dyrkede deres Fædrene-Guder, og kom, efter Döden, til disses Bolig.

Flere af de hedenske Nordboers Meninger om Sjælenes Tilstand i det andet Liv, har jeg forhen sögt at fremstille i Afsnittet om Loda's Aand.

a) Vi see og af Ossian at de gamle Skotlændere have troet at deres afdöde Helte boede i lignende luftige Slotte.

b) Denne Bardens Skildring ligner meget den i *Vafthrúdnismál* (en Sang i Sæmunds Edde) Str. 41;

Allir einherjar,	Alle Einherjer (ɔ: Heroer, Kjæmper).
Odins túnum í	i Odins Vange
höggvaz hverjan dag,	hugges hver Dag,
val þeir kjósa,	dræbte de kaare
ok rida vigi frá	og ride fra Drabet hjem,
öl med Asom drekka	drikke Öl med Aser
ok sedjaz sæhrimni	og mættes af Sæhrimnir
sitja meirr um sáttir samen.	sidde siden enige sammen.

c) Efter Sjöborg i Blekings Beskrivelse.

d) See hans *Upsalia antiqva* S. 68.

e) Denne Kong *Grap* kaldes ogsaa Klintekongen, og skal have boet i et Slot paa Möens Klint, hvoraf Levninger endnu sees. Det Danske Almuesagn om Kong Valdemars Jagt i Luften; det Norske om *Aasko-reja* (hvilket Ord af Wille oversættes : Asernes Færd, og har altsaa oprindelig hedt : *Asgoda-reid*, samt det Tydske om den vilde Jagt nedstamme sandsynlig paa lignende Maader fra Hedendommen.

VII.

Fra Aandeverdenes *Loda* komme vi til det jordiske, eller det Sted hvor Nordboerne i Old-

tiden dyrkede deres Guddomme. Disse aabne Templer beskrives af Ossian saaledes som Historien, og tildels eget Öjesyn, vise os dem. Til Pröve vil jeg anföre Digterens egne Ord. Om det ved *Rothas* Bugt *aa*) paa *Inistore* synger han i *Carric-Thura:* "Et Fjeld krummer "sig langs Kysten med al sin gjenlydende Skov. "Paa Toppen er Loda's Kreds og Magtens mos-"groede Sten. Nedenfor udbreder sig en snæver "Slette skjult med Græs og ældgamle Træer, som "Midnatsstormene i deres Rasen havde nedre-"vet fra den laadne Klippe. En blaa Elv væl-"der derfrem, og Storhavets ensomme Vind "forfölger Tistelens Skjæg."

I *Sulmalla* hedder det om Dyrkelsesstedet paa *Ithorno:* "Vi fore langs en Ström som "fremraste gjennem en nögen Hede. Rundt "om stode höje Klippestykker med alle deres "böjede Træer. Nær ere to Loda's Kredse "med Magtens Sten, hvor Aander om Natten "nedstege i mörkröde Ildströmme *a*). Der "opsteg aldrende Mænds Röst blandet med "Vandenes Susen. De kaldte Nattens Skik-"kelser til Hjelp i deres Krige." *b*).

Beskrivelsen over det Sted hvor *Starno* og *Svaran* tilbade eller raadspurgte Cruth-Loda (eller Odin) har jeg för (i 4de Afsnit) anfört. I Henhold til det her omhandlede Æmne, vilde Læserne deraf især lægge Mærke til den stride Elv og de tre mosgroede Stene.

Offerstedet *Brumo c*) paa *Craca* omtales (i *Fingals* 6te Bog) som en Kreds, i hvilken Öens Konge talte (eller bad) til Magtens Sten. *Grumal* fra Cona siges at have bekriget Öen i tre Dage; paa den fjerde blev han bundet *cc*). "Fjærnt fra hans Venner," fortæller Ossian: "satte de ham i Brumos skrækkelige Kreds, "hvor ofte, som man sagde, dödes Aander "hylte rundt om deres Forfærdelses Sten. Men "siden skinnede han, lig en Stötte af Himme-"lens Lys. De faldt for hans vældige Haand, "og Grumal havde sin Ros *d*)." — I *Temora's* 2den Bog ommeldes Brumos Ström, "oplyst "af Luftild for den natlige Vandrer. Gysende "standser han sin Fart og seer længselfuld ef-"ter Maanens Straale."

Ved de herstaaende Beskrivelser har jeg især lagt Mærke til.

1) *Magtens Sten* som efter det (i 3de Afsnit) foranförte, synes at have betegnet Torden-

guden, og maaskee tillige været hans Alter.

2) *Forfærdelsens Steen* for de afdödes Aander. Om denne var den samme som hin vil jeg lade være usagt, men klart forekommer det mig, at Mennesker ere paa eller ved den blevne offrede *e*).

3) *Trende Stene i Cruth-Lodas Orakel Lund f*). Paa nogle af de indtil vore Tider uforstyrrede Offersteder i Danmark findes inden i Kredsen tre Stene af udmærket Störrelse og Stilling, hvorom Læsere, som ej have været Öjenvidner, kunne overtydes af Afbildninger i Worms *Monumenta Danica g*).

4) De *Stenkredse*, en eller flere, som omringede Offerstedet. Mange slige sees endnu i Scandinavien, men flere ere vistnok forstyrrede og ödelagte. See herom Prof. Thorlacius's *Afhandling om Hedenoldshöje og Stensætninger*, saa og *Fortegnelse over de siden* 1809 *fredede Danske Monumenter* (*i Dannerrigets Antiqvariske Annaler* 1 *Bd.*) samt *Slagelse og dens Omegn i Antiqvarisk Henseende* (i samme Værks 2det Bind) *h*).

5) De *brusende Strömme* hvorved slige hellige Steder ofte sees at have været anlagte

K

Stejle Vandfald og skummende Elve (muelig undertiden benyttede til at dölge Bedrageri ved formentlige Orakelsvar) bidroge naturligvis meget til at udbrede en vis rædselfuld Ærværdighed over de blodkrævende nordiske Guders Helligdomme, og desuden lærer Historien at Mennesker stundom offredes til dem (maaskee til *Hlér*, *Njörd* og slige Vandguder) ved at druknes. Ved *Hofs* Tempel paa *Kjalarnes* i Island kastedes de i en sumpig Kilde. Thors Brönd i Jylland skal have tjent til samme Brug *i*). Ved det berömte Upsala Tempel var ogsaa en dyb Offerbrönd *k*). Ved Ederstad Kirke i Bleking *l*) var en saakaldet Offerkilde, hvis Dyrkelse har vedvaret lige indtil Vore Dage. Da de kristne Klerke ej kunde hemme den, sögte de (ligesom ellers ofte i lignende Tilfælde) at gjöre sig gode Venner af den uretfærdige Mammon, og satte en Kirkeblok tæt ved Kilden, med den værre end hedenske Indskrift: "Den som offrar i denna Kirkostock skal få Himmelrikes Glådje." Katholikerne tilegnede visse Hellige slige Kilder, og viede dem höjtidelig, for at Gud og Helgenerne ved

dem skulde nyde samme Dyrkelse som Afguderne forhen. I Hedenold besögtes og benyttedes disse guddommelige Vande, især paa den store Midsommers Höjtid, men siden St. Hans Nat, da hellige Ilde tillige antændtes paa Höjene — og saaledes have de berömte kjöbenhavnske Kildereiser sin förste Oprindelse fra en hedensk Folkefest. Vi finde i nordiske Oldskrifter at Vandfald have været tilbedte som Guder, f. Ex. i *Landnáma* (5 Parts 5 Cap.) hvor *Thorstein Raudnef* siges at have dyrket, Fossen ved hans Gaard i Island og offret til den alle Levninger m. v. Endnu haves blandt Almuen der i Landet det gamle Sagn *m*) at Mennesker, enten aarlig eller i et vist Antal skulde omkomme i visse Elve, ligesom og at nogle Aaer og Vande, ja endog Havet, beboes af overnaturlige Væsener. Ikke for længe siden have enfoldige der ment, at en besynderlig Lyd eller Brölen, *Náhljód* (eller *Ligskrig*) kaldet, hörtes fra Havet, naar det ventede at Mennesker skulde omkomme i dets Bölger. — Vandfald og brusende Elve brugtes i forrige Tider til Rettersteder for visse

Forbrydere. Derfor laa de gjerne i Nærheden af Tingene, som ofte i Begyndelsen vare et med Offerstederne. Tæt ved det gamle *Althing* i Island var den stejle Foss i Öxaraaen hvori Misdædere, især Fruentimmere, bleve kastede.

Ossian besögte vel tiest Norge (*Lochlin* eller *Gormal*) af Scandivaviens Lande. Det har en stor Overflödighed af Elve og Fjelebække, som ogsaa sandsynlig der have været i Nærheden af de fleste Offersteder. Deraf har maaskee Digteren troet at en nær rindende strid Ström udfordredes til et fuldkomment *Loda* eller Gudsdyrkelsessted for den scandinaviske Troes Bekjendere *†).

Med Ossians Beskrivelse over *Cruth-Lodas* Lund har en anden over et af samme Guddoms, *Vale's o*), eller Odins, Dyrkelsessteder i Sverrig en besynderlig Lighed. Den findes i Ganandérs *Mythologia Fennica* (uden at han har angivet sin Kilde) og lyder saaledes: "*Wales* Tempel var "på et rum i en Lund af Altrån som al"drig löfvades utan stodo nakna, ochså "den Tid då alla andre Skogar frögdades.

"Inga foglar qvittrade uppå deras grenar, "utan några Korpar hade der endast bygt "sina nästen. Dår skrattado Skator, der "tjôto Ulfwar och Uglarne skreko. Ingen "Herdar drefvo dår sina Hjordar, ty bak- "karne wåro brånde Luften dårikring var "tung. Om Nåtterna syntes dår sållsam- "ma syner *p*)."

6) *Ilden paa Ithornos Gudsdyrkelsessted.* I næstsidste Afsnit har jeg vist at K. Suran-Dronlo og hans Folk havde den jötniske eller ældste nordiske Tro. En af dens ypperste Guddomme var *Logi* (Ilden) maaskee i Grunden det samme som *Auko thor*, den himmelske Ilds Herre, paa eller ved hvis Alter, endog efter Asatroens Indförelse, en evig Ild forvaredes. Deraf bliver det forklarligt hvorfor Ithornoboerne tændte Flammer om Natten ved deres Gudspaakaldelse. Digteren lægger til at Aanderne nedfore i disse Luer. Om Ildens fortrinlige Dyrkelse af de ældste Nordboer har *Paul Vidalin* udförlig handlet i hans Skrift om Ordet *Vika.*

Paa nogle af de hedenske Stenaltere har Ilden brændt saa jevnlig, at paa et af

dem som endnu (efter Sjöborg l. c.) sees i Bleking, vil intet Mos groe paa den mod Himlen vendende flade Kant, da de övrige dog ere aldeles overgroede med slige Væxter. Oedman skriver (l. c. S. 190) om et saadant: "På *Anfaster*öd Ågor finnes en "stor trinn Jordhög, uparbetad med Mur "rundt omkring, helt slätt uppå, hvorest "står en stor trien Sten 3 Al. hög ock 3 Al. "tiock, dock mycket bränder. Utom Mu-"ren finnes 3 Stycken störra Stenar upsat-"te, men intet så mycket brånde. Åfven "en Mur therutom, jemvål på nörra Siden "en Kålla som kallas Skårekålla; the "gamla Forfåder hå berettat, at på thenna "högden i Hedendommen skolat the ther "haft Brånne-Offer til sina Afgudar, sår-"deles som ther utföre wid Saltsjön finnas "mångfoldige Grafvstållen."

Adskillige Levninger af Ildens Dyrkelse spores endnu i de kristnede nordiske Lande fra Storbrittannien og Tydskland ligetil Sibirien, f. Ex. den saa kaldte Nödild, som skal besidde overordentlige Kræfter, men endelig maa frembringes af Træ ved stærk Gnidning, paa selvsamme Maa-

de som den hellige Ild der bruges til Brandofferet paa Hinduernes store Fest *Yogam*, og som derefter bör forvares uden at slukkes i den ypperste *Brahmans* Hus. Den Skik at drikke Ildsborgs Skaal, hvorved Bönner og Offringer skee til Ilden †*); at tænde Baal og Blus ved Nytaar, den 1te Mai og St. Hans Aften o. s. v.; Spaadomme af Lys og Ild — og meget flere, som (endskjöndt de ere meget mærkelige og vise den hedenske Folketroes forunderlige Overensstemmelse i saa mange langt fra hinanden liggende Lande) ere for vidtlöftige til her at beskrives og udvikles.

I Sagaerne findes mange Fortællinger om overnaturlig Ild som brændte om Natten over Gravhöje og andre hellige Steder. Deraf de overtroiske Meninger om Vættelys o. s. v., hvilke endnu i Almuens Öjne ere Tegn til begravne Skatte, fordi Nordens gamle rige Indvaanere (ligesom de kaukasiske Egnes, det sydlige Sibiriens og nærliggende Landes forrige Beboere endnu sees at have gjort) lode Guld og Kostbarheder jorde med sig, eller og ned-

grove dem i Jorden för sin Död, for at kunne bruge dem siden i det andet Liv.

aa) Den Benævnelse af en Bjergryg paa den orcadiske Öe *Rowsa*, *Camp of Jupiter fring* (den slaaende Tordenguds Lejr, eller maaskee rettere efter det oldnordiske: Höjde Fjeld) gav mig först Anledning til at söge Stedet for Lodas Aands Aabenbarelse paa benævnte Öe. Ved nærmere Overvejelse af hin Bjergrygs Beliggenhed, efter Kortet, jævnfört med Ossians Fortælling, bliver følgende Conjectur rimelig. Dersom de orcadiske Fyrsters Slot, som nu er bekjendt under Navnet *Birsa*, menes hos Barden ved hans *Carric-Thura*, maa *Rothus* Bugt, hvor Fingals Flaade ankrede, betegne Sundet mellem *Mainland* og *Rowsa*. Hin Fjeldryg, som strækker sig til Land byen *Westness*, der ligger omtrent 1½ dansk Mil fra *Birsa*, eller og en Höj paa Kysten lige overfor, maa da være det höje Sted som *Fingal* besteg for derfra at betragte den "dunkle og fjærne Flamme paa *Sarno's* Taarn." Om Egnens virkelige locale Beskaffenhed svarer til denne Gisning maa Sagkyndige bedömme. Skjöndt Træer og Offerstene vare der i Fingals Tid, kan de nu være

ödelagte eller omstyrtede af Naturen eller af Menneskehænder; det rasende Hav har maaskee især bidraget til at forandre Kystens Udseende. Det maa formodes af Digtet, at Fingal landede paa Rowsa for at udspejde Fjendens Bevægelser i Sikkerhed, og Barden bevidner udtrykkelig at han sejlede lige til *Carric-Thura* og landede tæt derved, efter at have været Natten over i Rothas Bugt. At Örkenöernes Indbyggere have fra de hedenske Tider havt en særdeles Overtro om Bjergene paa Rowsa kan sluttes af *Ben's* Beskrivelse, forfattet 1529, som beretter at Ild, uden at være antændt af Menneskehænder, saaes ofte om Natten at brænde paa Fjeldene der.

a) Heraf sees at den hellige Ild (som tændtes til Thors Ære) brændte ved höjtidelige Lejligheder paa eller nærved Magtens Sten. See dette Afsnits No. 6. og 1te Afsn. No. 1.

b) Ossian deltog ikke i denne hans Bundsforvandtes Gudsdyrkelse. "Ligegyldig stod jeg "siger han„ med mit Fölge, hvor den skum-"mende Ström faldt ned af Klipperne.„ — Altsaa ved et Vandfald som laa i Nærheden af Dyrkelse-stedet.

c) Er dette Ord af scandinavisk Oprindelse kan

det udledes fra forskjellige Kilder, f. Ex. *Brimir* en af de eddiske Gudesale; *Brimi* Ild, som forvaredes eller tændtes i Offerkredsene; *Brimá*, den skummende Elv, som kunde være et passende Navn paa den der randt forbi Offerkredsen.

cc) I adskillige skotske og orcadensiske Offerkredse, mest i Nærheden af deres Middelpunct, er store Stene med Huller igjennem, hvilke Dr. Barry mener have tjent til at fastbinde Offerne ved.

d) Slutningen af denne Fortælling er tvetydig. Man seer at den fangne *Grumal* skulde offres, men ikke om han slap fra den truende Fare, eller om den Glands som tillægges ham prydede ham i eller efter Livet. At han endnu paa Offerpladsen fældede sine Fjender, grundfæstede hans Ære.

e) I Gunderslev Skovs Offersted synes, som förmeldt, Alter og Offersten at have været forskjellige. See 3die Afsn. Anm. *f.*

f) I Digtet *Cathlin af Clutha* omtales fem Stene med mosgroede Hoveder i en nordisk Troldkarls bladlöse Lund. Om Loda's Stene forekommer fölgende Lignelse i Cath-Loda: "Rundt om stode Hövdingerne tause som "Loda's Stene paa deres Höj. Vandreren

"seer dem igjennem Skumringen fra sin en-
"somme Sti; han troer det er Oldtids Aan-
"der som pönse paa tilstundende Krige."
Borlase anförer fölgende Vers af *West's* Digt: *Institution of the Garter*, der forekomme mig som en Omskrivning af det anförte Sted:

Consecrated hills
Once girt with spreading oaks, mysterious rows
Of rude enormous Obelisks that rise
Orb within Orb, stupendous Monuments
Of artless Architecture, such as now
Oftimes amaze the wandring traveller
By the pale Moon discernd on Sarums plain.

Endnu sees i Storbritannien, foruden de bekjendte Stenkredse, paa flere Steder nogle höje Stene opreiste i og udenfor Lunde, hvilke formodes at have været Gjenstande for Hedningernes Gudsdyrkelse. See f. Ex. *Arch. Britan.* T. 2. S. 176. Ogsaa taler Strabo (i 3de Bog) om mange hellige Steder hos Celterne i Spanien, hvor 3 eller 4 store Stene vare opreiste. Indbyggerne tilbade der, men vovede ej at komme did om Natten, da de frygtede for Guderne som mentes at opholde sig der.

g) Maaskee dette Tretal har sigtet til — enten:
1) Den af Justitzraad Thorlacius saakaldte Eddiske Treenighed *Hár*, *Jafnhár* og

þridji. Jeg mener at denne Mythe hörer til Odins ældste Trres Lærdomme, eftersom han vilde forestille *Hár* eller *As* (den höje Nordens Alfader eller överste Gud) *Jafnhár* (den lige höje) Odins Landsmænds ypperste Guddom som maaskee af dem dyrkedes under et andet Navn, og endelig *þridji* (den Tredje) nemlig hans egen menneskelige Person, hvilken begge de andre havde iklædt sig, saaledes som Gud af Mongolerne endnu troes at iföre sig *Dalai Lamas* Person, for ej at anföre flere lignende Exempler som hyppig findes i Hinduernes Gudelære. Snorres Edda siger udtrykkelig at Odins Navne ere saa vidunderlig mange, fordi disse ere forskjellige i de talrige Alfader tilbedende Folkeslags Sprog.

2) De tre Hovedguddomme ved hvilke de hedenske Nordboer efter Asatroens Indförelse sore, *Thor*, *Freir og Njörd*, — eller endelig:

3) Jötnernes eller de ældste Scanders trende Hovedguder *Logi*, (som ogsaa efter Justitzraad Thorlacius's Mening var den samme som Auko-Thor), *Hlér* (siden Njörd,) og *Kár*, maaskee den samme som *Freir*, thi Vind og Vejr have stor Indflydelse paa Jordens Frugtbarhed. Af Saga Gisla

Sùrssonar 18 Cap. sees tydelig at *Freir* mentes at raade for Veirliget, endog om Vinteren, Frostens og Sneens Aarstid.

Denne Tretallets indbildte Hellighed har vel og givet Anledning til de hedenske trekantede Grav- eller- Offerhöje med skarpe og spidse Hjörner som sees paa nogle Steder i Sverrig og Norge — og til de Stensætninger af samme Skikkelse som indbegne enkelte hellige Pladse i Skotland, f. Ex. i *Applecross* Sogn i Rossshire (*Barry Hist. of the Orkney Island.* S. 211).

Hinduerne erkjende en guddommelig Treenighed, *Trimurti* kaldet, bestaaende af *Brahma*, *Visnu* og *Shiva*, Jordens, Vandets og Ildens Guder. See foran 2det Afsn. Anm. *r* og *gg*.

h) Scyther og Perser, fra hvis ældste Religion de Nordiske vel for en stor Del nedstamme, forestilte sig Gud som den hele Himmel. Deraf er sandsynlig den Idee oprunden at de ham helligede Steder fik hos Perserne og de gamle Europæere Skikkelse af Kredse, i Efterligning af Horizontens, Himmelens og Solens Figur. Til slige Steensætninger, som endnu saa hyppig sees, saavel i Britannien som i de övrige nordlige Lande af vor Verdens Del, hörte vistnok Brumos Kreds,

men ikke, efter Anderson i hans Afhandling om gamle Skotske Fæstningsværker, (i Arch. Britann. T. 6. p. 93), til de saakaldte Pictiske Taarne, endskjöndt jeg ej vil modsige hans Mening at disse kunne have været Picternes eller de skotske Scanders Afgudstempler. I saafald troer jeg nysmeldte Bygninger maa være opförte til sligt Brug först længe efter Ossians Tid, og at deres runde Skikkelse har skullet efterligne Offerkredsenes Dannelse, der vist ogsaa var Aarsag til at Gallernes og flere gamle Folkeslags Templer enten vare runde eller ottekantede.

De Stenkredse som findes i Skotland, og som tildels tydelig sees at have været hedenske Offerpladse, tilskrive Indbyggerne Picterne, men de i England ansees i Almindelighed for at have været Druidernes Gudsdyrkelses- og tildels Begravelsessteder.

Enkelte, dobbelte og tredobbelte Kredse sees paa gamle galliske og brittiske Mynter og Monumenter, med en Punkt i Midten, som formodentlig skal forestille den i Offerkredsene staaende hellige Sten. Paa de fleste tilkjendegives Kredsene ved Linier, men paa enkelte ved runde Knolde eller Stene. En formentlig persisk Mynt beskreven og afbildet i *Archæolog. Brittann.* T. 13. 1800 forestiller paa den ene Side en Kreds omgivet

af en Vold med Stene omkring, og en Sten i Midten, samt uden for den en Korsfigur, i Skikkelse af en dobbelt Hammer. Paa den anden Side sees en Vædder med en liden Figur af Kredsen og Korset samt nogle Bogstaver, som umiskjendelig ligne Runer — Paa et Alter med romersk Indskrift afbildet i Camdens *Britannia* Vol. 2. p. 1289 tilegnet de i Britannien og Gallien (samt i Scandinavien under Navn af Nornerne *Urd*, *Verandi* og *Skuld*) tilbedte trende *Deæ Matres* eller *Mairæ*, sees tre tredobbelte Kredse med Centralpunkter afbildede.

i) Omhandlet af Worm i hans Anmærkninger til *Scheffers Epistola defensoria*.

k) See Scheffers *Upsalia antiqva* S. 55.

l) S. Sjöborg l. c. 2 D. S. 269. Nogle saakaldte *blótkeldr* ɔ: Offerkilder eller Sumpe, vare bestemte til at opsluge Blod, Urenligheder o. s. v. fra Offringerne.

m) At samme og lignende Meninger herske i flere nordlige Lande end Island og Norge, seer jeg af *Helmuths Naturlære ved Borch.* S. 65.

n) *Procopius* har ret naar han siger at Thuliterne ɔ: Nordmændene offrede Mennesker ved visse underlige tildels pinlige Dödsmaader,

nemlig ved at hænge (naar Offeret skete til Odin) ved at styrte ned af Klipper, stene ihjel o. s. v., (til Thor) ved at kaste i Vandet (til Hav- og Flodguderne). Ogsaa Celterne offrede Mennesker paa lignende Maader, ja endog ved at brænde dem levende.

*†) I *Fingals* 5te Bog, (Episoden om *Orla*) nævnes, efter Macphersons Oversættelse, det strömrige Loda, Loda's Bredder, Loda's Lyd m. m. I Ahlwärdts Fortolkning af samme Sted forekommer ikke Ordet *Loda*, men *Lotha*, som siges at have været en Elv, ved hvis Bredder Heltens Elskerinde boede.

o) En eller to *Odins*, og en *Loke's* Sön, af Navnet *Vale* forekomme i Snorres Edda. Her er uden Tvivl Odin ment, da det ogsaa var et af hans egne Navne. *Ganander* kalder Vale Svenskernes Penge- og Höj-Gud. Efter *Arndts Reise in Schweden* tillægger den svenske Almue Odin endnu den samme Værdighed. För har jeg anfört min dermed overensstemmende Mening at Odins Navn *Audun* var af samme Betydning som *Dis* og Πλετων. Hans store Rigdom af Guldringe, gyldne Skjolde og Valhalls övrige Herlighed kunde let tilvejebringe ham et saadant Tilnavn. Ogsaa vidste han, efter Snorre's Beretning

hvor skjulte Rigdomme laa i Jord, Bjerge eller Höje, og kunde ved sine Tryllekunster, til Trods for Trolde og Gjenfærd, bemægtige sig dem, naar han vilde. Han var altsaa en sand Penge- og Höj-Gud. — Ravnene, som ene bygte Reder i Vales Lund, vare Odins udkaarne Fugle, og Ulvene hans Husdyr.

p) Et af Druidernes Offersteder, liggende i en tyk Skov mellem nögne Bjerge i Nærheden af *Marseille*, skildres saaledes af *Lucan* (*Pharsal.* L. 3. v. 399 sqq):

Lucus erat longo nunqvam violatus ab aevo
Obscurum cingens connexis aëra rumis,
Et gelidas alte, submotis solibus, umbras.
Hunc non ruricolæ Panes, nemorumqve potentes
Silvani, Nymphæqve tenent, sed barbara ritu
Sacra Deûm, structæ diris altaribus aræ,
Omnis et humanis lustrata cruoribus arbor.
Si qva fidem meruit superos mirata vetustas
Illis et volucres metuunt insidere ramis
Et lustris recubare feræ; nec ventus in illas
Incubuit silvas, excussaqve nubibus atris
Fulgura, non ullis frondem præbentibus auris
Arboribus suus horror inest. Tum plurima nigris
Fontibus unda cadit: simulacraqve moesta Deorum

Arte carent, cæsisqve exstant informia truncis.
Ipse situs putriqve facit jam robure pallor
Attonitos; non vulgatis sacrata figuris
Numina sic metuunt; tantum terroribus addit
Qvos timeant non nosse Deos. Jamfama ferebat
Sæpe cavas motu terræ mugire cavernas
Et procumbentes iterum consurgere taxos
Et non ardentis fulgere incendia silvæ
Roboraqve amplexos circumfluxisse dracones.
Non illum cultu populi pro more freqventant
Sed cessere Deis. Medio cum Phoebus in axe est
Aut coelum nox atra tenet pavet ipse saccerdos
Accessus, Dominumqve timet deprendere luci.

Paa Dansk:

Fra Arilds Tid ukrænket stod en Lund,
Tæt slyngedes dens Grene höjt omkring
Den mörke Luft og frosne Skygger, did
Ej trængte Solens Glands. Ej Panerne,
De Landets Venner, den beboede, — ej
Sylvaner eller Nympher, Skovenes
Beherskere, men Helligdom den var
For Guders Dyrkelse paa Vildes Vis.
Der gruelige Alterklipper staae,
Med dræbtes Blod bestænkt er hvert et Træ.
Hvis Oldtids helligt Sagn fortjener Tro,
Selv Himlens Fugle hine Grene skye,

Og glubske Dyr af Frygt ej vælge der
Sit Leje. Storm ej bryder Skovens Fred,
Ej Lyn af mörke Skyer slynget ud;
Ej mindste Luftning rörer noget Blad,
Men Gysen hviler rundt om Træerne.
Af duukle Qveld fremstyrter Bölgers Hær,
Og Guders sörgelige Stötter der
Kun Blokke ere uden Form og Kunst;
Dog mulne Træers blege Skimmel selv
Forfærder. Ingen Guddom frygtes saa
I vanlig Skikkelse afbildet som
Ukjendte Guder. — — Rygtet hörtes nu
Om Drön fra Skovens Huler, rystede
Af Jordskjelv; Træer som nedböjede
Igjen sig reiste; Luer lysende
I Skoven, som ej brændte; Drager som
I Bugter snode sig om Stammerne.
Ej mere Folket til Tilbedelse
Forsamles der som för; for Guderne
Det veg. Hvad enten Middagssolen staar
Paa Himlen, eller Nattens Mörke, did
Af Angest vakler Offerpræstens Gang,
Han gruer for at möde Lundens Drot.

I nogle Udgaver staaer Ordet *propiore* isteden for de to *pro more*, hvilken Forskjel forandrer den her udtrykte Mening saa vidt: at Folket ikke tilstedtes Adgang til den hellige Lund.

Af dette Sted erfares hvor meget Druidernes og Drotternes Offersteder og Skikke have lignet hinanden. Nordboerne overströge ogsaa Træerne i de hellige Lunde (og siden Templernes Vægge) med Offerblodet. Gallernes her anförte overtroiske Meninger om overnaturlige Jordrystelser, Flammer o. s. v. paa slige hellige Steder ere lette at igjenfinde hos Ossian.

*†) De hedenske Perser og Hinduer slukke sædvanligvis Husilden aldrig, men tildække den omhyggelig om Aftenen, hvorved de sidstnævnte offre nogle Riskorn til Ildens Gudinde *Lakhsmi* ogsaa kaldet *Logageni*, og fremsige tillige visse Bönner. *Ovid* fortæller og om sine italiske Landsmænd:

Facta Dea est Fornax, læti fornace coloni
Orant ut fruges temperet illa suas.

FASTOR. LIB. 2.

Denne Lighed forekommer dem ikke fremmed som udlede saavel det Græske og Latinske som de teutonisk-scandiske Sprog og Troesmeninger fra Persien og Indien.

VIII.

Fölgende Underretninger om oldnordiske Gudsdyrkelsesskikke (foruden hvad om Offrin-

gerne er anmærket) findes endvidere hos Ossian. De scandiske Fyrster tilbade eller raadspurgte selv, som ypperste Præster, sine Guder, som sees af de anförte Steder om Kongen af *Craca*, *Starno* og *Svaran a*), — men desuden finde vi andre underordnede Præster, Troldkarle, Spaamænd eller Tegnsudlæggere (hvis Konster den læde Kong Starno, Odins Tilbeder, vel forstod) omtalte f. Ex.:

1) *Snivan b*) (Fingals 3de Bog). Starno udsendte ham fra *Lochlin* til *Morven* for at tilbyde Fingal sin Datter. "Kongen sad i sine "Skallers Borg (ɔ: Drikkesal) i Lochlins "skovrige Land. Han kaldte den graahærdede Snivan som ofte sang *c*) rundt om "Loda's Kreds, naar Magtens Sten hörte "hans Skrig, og Slaget vendte sig paa de "tappres Mark."

2) I *Cathlin of Clutha* fortælles hvorledes *Carmal* (efter Macphersons Forklaring Druidernes Hövding) stred mod *Trenmor*, Morvens förste Konge, og at en nordisk Tryllekunstner fulgte hin i dette Slag. "Vidt "paa *Caracha's* gungrende Mark havde *Car-"mal* udbredt sine Skarer. De vare en "mörk Fjeldryg af Bölger; i Spidsen, lige

"bævende Skum, de graahærdede Barder. "Trindtom opflammede de Striden med "rödtrullende Öjne. Ej heller vare Klip-"pernes Beboere allene. En Loda's Sön "var der; en Röst i hans eget mörke Land "at nedkalde Aander fra det höje. Paa sin "Höj havde han dvælet i Lochlin, i Midten "af en bladlös Lund. Nærved löftede fem "Stene deres Hoveder. Höjt brölte hans "fremrasende Elv. Ofte hævede han sin "Stemme til Vindene naar Lufttegnene vi-"ste deres natlige Vinger *d*), men Maanen, "indhyllet i tykt Mörke, var dalet bag sit "Fjeld. Ej blev han uhört af Aander; de "kom med Örnevingers Susen *e*). De vend-"te Slaget i Marken for Mændenes Konger. "Men *Trenmor* trængte de ikke fra Stri-"den *f*). Fremad drev han den oprörte "Kamp. I dens mörke Skjöd var *Trathal* "lig en stigende Lue. Det var mörkt, og "Loda's Sön udöste sine Tegn om Nat-"ten g). Du havde ikke de svage for Dig, "Sön af fremmede Lande *h*)."

Vi læse i vore gamle Historier meget om Troldkarle, som dels paa afsides Steder (især om Natten) og dels i Nærheden af

Valpladse medens Slagene varede, udövede deres Kunster; om gloende Drager og andre Uhyrer som de mentes at fremmane, eller omskabe til sin eller Venners Undsætning i Krigen m. m., saa at den oldscandiske Overtro ej synes her at være vrangelig fremstillet. See endvidere min ovenstaaende Forklaring over Cruth-Lodas Tegn (4de Afsn. Anm. 7).

3) En Forsamling af Afgudspræster synes at menes paa det anförte Sted af *Sulmalla*, ved de Oldinge som om Nattetider paakaldte *Magtens Sten* i Lodas dobbelte Kreds paa Ithorno for at hjelpe dem i den forestaaende Kamp. Dog have maaskee disse Afgudsdyrkere ikke været egentlige Præster, men Folkets ældste mest anseete Krigere.

Af flere Steder i Ossians Digte see vi at Præsterne, eller Loda's Sönner bleve brugte til Kongernes Sendebud i Fred og Fejde, rimeligvis fordi deres Personer bleve ansete for hellige. Etsteds (i *Berrathon*) omtales en scandinavisk Barde eller Skald som sendt fra Fyrsten, men han kaldes ikke Loda's Sön.

a) Vore egne Sagaer underrette os tillige om denne ældgamle Skik, som ogsaa forplantedes i Island, saaledes at de höjeste Övrigheds-Personer vare stedse Gudernes Præster, og bare derfor det ærværdige Navn "*Godar*."

b) Navnet er maaskee det oldnordiske Ord "*snivin*," sneefuld eller sneedækket.

c) *Sang* vilde maaskee i islandsk sige *göl* eller *gvad galdra*. *Galdr* kommer af Verbum *at galu* (at gale eller synge i slige Toner, cumr. *galw* ɔ: cornwalsk *galu* at bröle, kalde) har altsaa egentlig været en magisk Sang, og *Galdrar* (Cornwalsk *Galdrum*) aldeles svarende til Romernes *Incantationes*. *Seidr* (Troldom ved Ildens Hjelp) kommer efter min Mening (endskjöndt jeg vel veed at nogle ere af den modsatte) af Verbum at *sida*, *seida* eller *sjoda*, (at kaage) og betyder oprindelig: Kaagning eller kaagte Ting. I de ældste islandske Haandskrifter skrives undertiden, ligesom endnu i Engelsk, i, hvor vi nu sætte ei f. Ex. svít for sveit (S. *Saga Egils Skallagrims sonar*) *Seidr* har i Förstningen ej været andet end Blanding og Kaagning af Urter m. m. til Lægemidler eller Gift, hvis Bestanddele holdtes hemmelige, hvorfor Almuen kom paa den Mening, at slig Sammensætning fik ved Tryllekunster overnaturlig

Kraft til at læge eller skade. End'og efter at adskillige saaledes lavede Midlers rette Sammensætning blev bekjendt, vedvarede Overtroen om den skadelige *Seid*, som ogsaa i Tidens Længde tilsattes med sværmeriske Narrestreger, og foretoges næsten altid i'den Hensigt at skade andre, saa at Benævnelsen tilsidst fuldkommen svarte til Latinernes *Veneficia*. Odin var en stor Mester baade i *Galdr* og *Seid*, samt forstod ved Hjelp af dem at udbrede enten Tro paa Asernes Guddom eller Frygt for deres Tryllemagt blandt sin Tids enfoldige nordiske Folkeslag. (See nedenfor Anm. *g*).

d) Disse og fölgende Udtryk synes at vise Rigtigheden af min för (4de Afsn. Anm *q*.) yttrede Mening at Morvenerne (i Overensstemmelse med deres Begreber om lignende Meteorer) ansaa Nordlysene for Aander eller Aanders Virkninger, fremkaldte af de nordiske Tryllekunstnere. Skildringen passer vel til de flagrende Nordlys.

e) Naar Nordlys blusse stærkt i stille Vær, höres undertiden en sagte Bragen eller Susen i Luften (See 4, *q*).

f) Han lod sig ej kyse af Overtro som hine Hærförere, der mistede Modet ved at skue de Luftsyn som de ansaa for fjendtlige Gu-

der eller Tegn paa deres Vrede. Saaledes trodsede ogsaa den kjekke Cathmor Aandernes Varsler, endskjöndt de ellers troedes af hans eget Folk.

g) Maaskee *Sejdmændene* som dreve deres Kogleri ved Ildens Hjelp, forstode visse simple Fyrværkerkunster; det er at formode af nogle Sagaers Fortællinger: at de fra deres *Sejdhjaller* (Hexe-Höje eller-Hytter) fremtryllede tykt Mörke, overnaturlige Flammer, ildsprudende Drager o. s. v. Derfra nedstamme maaskee de Almuesagn at Fanden farer igjennem Hexenes Skorsten i gloende Skikkelser m. m. Den hedenske Skik at brænde Sejdmænd, som fortsattes i Kristendommen mod Hexer, har sandsynlig sin Oprindelse fra hines ved Ilden drevne Troldkunster, efter den gamle Regel:

Per qvod qvis peccat per idem punitur et idem.

Nogle Troldfolk (helst Qvinder) bleve og stenede ihjel, maaskee for at efterligne Troldes Forfölger Thor, som troedes at dræbe dem med sine Tordenstene.

h) En stor Del af Digtet, indeholdende en Fortælling om Druidernes Nederlag skal være tabt, hvilket Savn de som havde hört Episoden fuldstændig, meget beklagede, især for-

medelst de deri besjungne Besværgelser og Tryllerier. Uden Tvivl havde dette forkomne Stykke ellers kunnet give os nogen Oplysning om de scandiske *Magers* Seid- og Galdre-Kunster, om hvilke Sagaskriverne ikke give os tilstrækkelig Besked, rimeligvis fordi det i Kirkelovene var strængelig forbuden at öve eller lære sligt.

IX.

Ridder og Pastor *Rosing* har i et lille Skrift tillagt *Sir John Sinclairs Dissertation on the authenticity of the poëms of Ossian*) anfört, mest efter Suhm, adskillige Fortællinger og Steder af vort Nordens gamle Historie, hvoraf Digtets Overeensstemmelse med den i Skildringer af de hedenske Scanders Sæder, tydelig vises. I denne Henseende behöver jeg altsaa kun at fremsætte enkelte Bemærkninger.

I *Cath-Loda* siges at Starno da han, kjæmpende mod Fingal, var i Vaande, qvad en Vise. Slig Skik var almindelig blandt Nordboerne, hvorpaa vore Oldtidsskrifter indeholde utallige Beviser.

De Sange, og mange af de Udtryk som Ossian tillægger Scandinaver ere umiskjendelig (ogsaa efter Macphersons Mening) af nordisk Form og Aand. Især sees dette af Omqvædet (f. Ex. i Qvadene om *Torcul-torno* og *Strina-dona*) og Talemaader som i slige hyppig bruges om Himmelens Fugle, Höge og Ravne, som fulgte Krigerne for at mættes af de slagnes Lig o. s. v. Den faldende nordiske Helt *Orlas* sidste Tale har en paafaldende Lighed med *Hjalmars* Dödssang i Hervarar-Saga. Hvis i Fingals Ord om Orla: "Du hviler langt fra *Loda's* Lyd,„ *Loda* burde læses ligesom Macpherson har læst (men ikke som *Lotha*) blev Ligheden endnu större. Hjalmar beklager at han ej længer i sin Faders Borg kunde drikke Möd med hans Mænd, og ved Loda's Lyd, havde, efter min Mening maattet forstaaes Offergjestebudenes glade Stöj og Bægerklang, thi de bleve holdte paa Gudsdyrkelsesstederne. At den döende Orla gav sit Ulivssaar (eller Blod) til Vinden, forekommer mig at ligne Slutningen af Suran Dronlos Gravsang, hvor hans Datter offrer eller vier hans faldne Fjender til Vindens, Havets og Tordenens Guder. Maaskee troede Jötnerne

at Sjælene flöj paa Vindenes Vinger til Udödeligheds Land.

Etslags Sidestykker til de dramatiske Samtaler som forekomme hos Ossian, og vistnok have været paa en vis Maade opförte ved Höjtideligheder og Glædesfester, havdes för i Island paa de saakaldte *Gledir* (Glæder) eller *Leikar* (Lege) som vare offentlige Sammenkomster for et eller flere Sognes Beboere, Der sanges Vexelsange og andre Qvad, som vare blandede med Dands og halvtheatralske Forestillinger, mest vedkommende Kjærligheds Æmner *a*). *Paul Vidalin* i hans Afhandling om Ordet *Jól* mener at disse saakaldte *Gledir* vare Levninger fra Hedendommen *b*).

Nordboernes af Digteren ommeldte Skik at sende Skalderne som Herolder, har jeg för bemærket. I den Engelske Historie forekomme flere Fortællinger som vise at deres Personer, naar de fredelige kom til deres Fjender, bleve anseete for hellige blandt Saxer og Danske. *Athenæus* fortæller at Geterne plejede at sende Gesandtere til Fjenden udrustede med en Harpe (det Instrument som hos de gamle Nordboer stod i störst Anseelse).

Den Skik at opreise Bauta- eller Minde-

stene efter afdöde Hövdinger og Helte, var i Digterens Tidsalder almindelig i Norden, ligesom paa de Britanniske Öer. Ossian synes at gjöre Forskjel paa en *Bautassen* (efter Macpherson *stone of fame*) og simple Gravstene, som hos *Morvenerne* sædvanlig vare fire (en i hvert Hjörne af Graven *c*), men tre hos *Bolgerne*, et Folkeslag i Irland af Belgisk, sandsynlig altsaa teutonisk eller gothisk Oprindelse. Morvenerne opreiste stundom, ligesom Scandinaverne, store Stene til Minde om mærkelige Heltebedrifter.

Starno begjærer Vaabenstilstand af *Corman-trunar* for at jorde *Annir*, "indtil den lueöjede Cruth-Loda har rakt ham Gjæstebægeret" *d*). Heraf synes det som om vore Forfædre troede at Aanden ej kunde komme til Valhall förend Legemet var brændt eller begravet. Dette bekræftes og af vore egne Oldnordiske Fortællinger, der vise at de faldne oftest bleve jordede strax efter Dödsfaldet, hvilket Etatsraad Thorkelin har bemærket i hans Udgave af de islandske Kirkelove. Vist er det at Havgudinden *Rán* mentes at modtage og huse dem som fandt sin Död i Bölgerne.

Morvenerne synes at have höjtideligholdt

förste Vinterdag (altsaa inddelt i Aaret i Vinter og Sommer ligesom de gamle Nordboer) hvilket jeg slutter deraf at den ulykkelige *Lorma* blev begrædt af Landets Qvinder, "en Dag om Aaret da den stormfulde Höst vendte tilbage," og den faldne *Carthon* aarlig besjunget af Barderne, "en Dag naar den skyfulde Höst vendte tilbage."

Den Skik som sees nöje at være iagttaget af Ossians Helte, ej at sige sin Modstander i Kamp sit Navn, var ogsaa brugelig i Norden, hvorom Sæmunds Edda underretter os, men den angiver en gandske anden Aarsag til hin Sædvane end Macpherson, den nemlig: at Forbandelser eller onde Önsker af en Fjende som snart skulde döe, over sin Modstander, hvem han nævnte ved Navn, havde en svar Virkning *e*). Ofte plejede ogsaa de oldnordiske Kjæmper, naar de kom som Gjæster til fremmede Hövdinger, i Förstningen at dølge sit Navn, eller give sig et andet.

Da *Suran-Dronlo*, en Næsse-Konge i Scandinavien (sandsynligen Norge) kom i Krig med sin Nabofyrste, "sendte de fra Öe til Öe "et brækket og blodstænkt Spyd for at sam- "menkalde deres Fædres Venner i deres kling-

"rende Vaaben." Vi vide at det var en ældgammel og endnu vedvarende Skik i Norge at samle Krigerne til Leding med Budstikken, som sædvanlig var en Landse, Spyd eller Pil *f*). Vi see og af Ossian at den ældgamle nordiske Indretning at brænde Bauner i Krigstider ogsaa har i hans Tid været benyttet af Örkenöernes Indvaanere, som da sandsynlig stode under Nordmænds Overherredömme. Den udödelige Barde var altsaa Storms Forgjænger i at besynge hvorledes:

Baunen lyste og Budstikken löb
Fra Grande til nærmeste Grande.

Jeg formoder at et Bæger hos de gamle Morvenere kaldtes *Skal*, ikke fordi at de i Fingals Tid ej kjendte eller brugte andre Drikkekar end Muslingskaller †*), thi det modsiges af de fem Bægere besatte med Ædelstene som Verdens Konger ɔ: Romernes Hövdinger, havde drukket af, og som Fingal vilde give Erragon, samt af de nordiske Bægre ɔ: Horn, som Digteren omtaler alle under samme Benævnelse af Skal — men fordi at *Schaale* eller *Schale* i det tydske Sprog betyder baade en Drikkeskaal og en Muslingskal *g*). Ordene

Skêl (Skal) og *Skál* (Skaal) i det Islandske og Danske ere meget nærbeslægtede, og maaskee oprindelig de samme. Det galiske Ord *Slioge* som efter Shaw betyder en Skal eller Bæger, ligner ellers noget det islandske *Sleif*, Dan. Slöve, ligesom ogsaa Slöven nærmer sig en Muslingskal i Dannelse. Det er des rimeligere at Britannerne drukke af Horn som Cæsar (*de bello gallico* 6, 28) beretter dette om Gallerne. I Gjæstebudde drak de af sölvbeslagne Uroxehorn, netop som vore Forfædre. En Nordboe *Eivind* bekom af et sligt Tilnavnet *Urarhorn.*

Nogle have anseet det som utroligt at *Cuchullins* Vogn var prydet med ædle Stene. I den Henseende kan det anmærkes, at disse ommeldes höjt oppe i Tiden som brugte af Nordboerne i Vaaben og Prydelser, og at Perler og Ædelstene ere, saavel med som uden Indfatning, fundne i scandiske Hedenoldshöje. Ogsaa i Irland ere mange slige ældgamle Kostbarheder fundne i Jorden.

I Henseende til Nordboernes af Barden besjungne Skik at hvile paa Galte- eller Björne Huder, kan bemærkes hvad *Diodor* af Sicilien beretter om Gallerne: at de nemlig, mé-

dens de spiste, sad med udstrakte Ben paa Ulve- eller Hunde-Skind.

I Morven var det Skik at Skjoldene, naar de ej brugtes, hængte paa Væggen i de Sale hvor Krigerne opholdt sig; ligeledes i Scandinavien.

I Ossians Digte omtales ofte Kongens Höj, hvorpaa han opholdt sig. De ældste Scandiske Fyrster opholdt sig og gjerne paa de saakaldte *Kongshöje*, hvorom vore Sagaer tit melde. Ved Fyrstevalget sad Norges Konge, endog i de kristne Tider, paa en Höj i steden for en Throne.

I Anledning af de hundrede Belter som befordrede frugtsommelige Koners Forlösning, og Fingal tilböd den nordiske Fyrste *Erragon*, falder det mig ind at Almuen i Island har tildels stærk Tro om samme Virkning af de saakaldte *Lausnar steinar* (Forlösnings-Stene) som der undertiden findes opdrevne fra Havet. Slige Sjeldenheder have kanskee været indfattede i hine kostbare Bælter. Suhm har ellers rigtigen anmærket at hine Erragons Tilbud ligne dem som *Angantir* gjorde *Hlödr* for at undgaa Krig med ham (i *Hervararsaga* Khavnsk. Udg. S. 192).

Svarans hovmodige Bubskab til *Erins* Behersker har og en paafaldende Lighed med den Danske Sökonge *Ingvars* til Kong Edmund den hellige af England som berettes af *Bromton h*). Svaran og hans Sendebud udtrykke sig hos Ossian: "Gaa Morla! gaa, og tilbyd disse "Fred. Byd dem de Vilkaar vi byde Konger "naar Riger böje sig for os, naar de kjække "ere faldne i Strid og Möerne græde paa Kam-"pens Mark.„ — — "Tag Svarans Fred, sagde "Krigeren, den Fred han giver Kongerne, naar "Riger böje sig for ham. Röm *Ullins* yndige "Sletter til os, giv ham din Viv og din Hund; "din yndige Viv med höjtbölgende Barm, din "Hund der indhenter Vinden. Giv dem hen "til at sande din Arms Svaghed og leve under "vor Vælde *i*).„ — "Vil du stride mod Kongen "hin Konge, hvis Skibe af mange Lunde kunde "bortföre din Öe.„ Ingvars Budskab löd saaledes: "Min Herre, frygtelig paa Hav og Land, "kom, ved i Fejdefærd at underlægge sig for-"skjellige Riger med talrige Skibe hid til den-"ne önskede Kyst, for her at overvintre, og "befaler dig at du deler med ham dine Old-"tidsskatte og Fædrenerigdom Men dersom "du forsmaaer hans Magt, understöttet af utal-

"lige Hære, skal du dömmes uværdig baade til
"Liv og Rige *k*)."

a) Denne Omstændighed har givet Biskop Dr. Hans Finsen Anledning til at oversætte Ordet Komedie ved *Gledi* (i hans *Qvöldvökur* eller Vinteraftener *Leiraagarde* 1795).

b) Om de gamle Islænderes Glædesforsamlinger meldes noget lidet i *Arngrimi Jonæ Crymogæa* p. 57. De saakaldte *Fornqvædi* ɔ: gamle Sange eller Kjempeviser, bleve siungne ved disse Forlystelser; de vare indrettede ligesom de Færöiske og Danske (som, af nogles Omqvæd, ogsaa sees at have været afsiungne ved Dandse) og indeholdt ligesom de, og de dem lignende skotske Ballader, Fortællinger om Fortidens Tildragelser, Heltebedrifter og Kjerlighedshistorier. Uagtet nogle vare af tragisk Indhold, sanges de dog til Dandsen. Disse Sange ere ældre i Island end man almindelig troer. I *Sturlúnga-Saga* forekommer Begyndelsen til en saakaldet Dands, hvoraf kan skjönnes, at dens Tone har været det rigtige saakaldte Fornqvædalag. Den lyder saaledes:

Minar eru sorgirnar þúngar sem bly
Mine Sorger ere saa tunge som Bly.

Gotherne, eller de nordiske Krigere, som stode i de Græske Keiseres Krigstieneste, höjtideligholdt Julen med Sange og theatralske Dansa; den Festdag, da Keiseren bivaanede denne Forlystelse kaldtes τὸ γότθικον. Herom har jeg forfattet en særskilt lille Afhandling.

Da Danske Julelege ere vistnok Levninger af vore hedenske Forfædres Skikke, men deres gamle Indretning, er vel nu, ligesom *Glædernes*, næsten fuldkommen glemt og ubekjendt. Jeg mindes at have seet i min Barndom Beskrivelser over disse islandske Folkefester, forbudne og aldeles afskaffede i Kong Christian den 6tes Regjeringstid, men de ere vist nu sjeldne og muelig aldeles tabte. Fölgen af hint Forbud — hvorom Etatsraad Magnus Stephensens *Island i det attende Aarhundrede* kan eftersees — var en almindelig Forglemmelse af gamle nationale Dandse og Lege saaog en, ved Mangel af alle offentlige Forlystelser foröget Hang til Tungsind blandt Landets faa og fattige, under en haard Himmelegn vidt adspredte Beboere.

c) Gravminder af fire Stene skal nu være sjeldne at finde i Skotland; Anderson fandt dog nogle slige i *County of Caithness*. To lange Stene stode ved Siden af to kortere ved En-

den af Graven. See hans *Account of ancient Monuments in Scotland*, *Arch. Brit. T.* 4. S. 244. I Halland (ved *Ekerslund*) sees nogle firkantede hedenske Grave med fire udmærkede Hjörnestene, mellem hvilke ere Rækker af andre meget mindre som indslutte Gravene *Richardsons Hallands Beskrifning. Stockh.* 1752. *S.* 41. I Norge findes ogsaa enkelte Grave med de fire store Hjörnestene, med og uden Rækker af mindre omkring Kanterne af Graven selv. (*Schjönnings Reise Tronhjems Skrift* og *Bings Norges Beskrivelse*). See 1te Afsn. Anm. *†).

d) I det dejlige Digt *Hákonarmál* udsender Odin *Brage* for at tage imod den faldne Konge Hagen Adelsten og bede ham velkommen til Asernes Drikkelag i Valhall; Snorre Sturles. *Saga Hákonar góda* c. 33.

e) I den Eddi ke Sang *Fofnis-mal* skjulte Sigurd sit Navn for den döende *Fofnir*, efter at have givet ham Banesaaret, fordi: "*Þat vas trúa i "fornescio at orþ feigs manz mætto micit ef "hann bolvaþi Uvin sinom meþ namni.*"

f) Endnu ere tildels de saakaldte *Þingbod*, hvorved Almuen i Island sammenkaldes til Tinge, udskaarne i Skikkelse af Öxer eller Spyd. Af Paul Vidalins Afhandling om *Aurvar*

Þing sees at *Herör* (Krigens Budstikke) var efter de gamle norske Love og Indretninger forskjellig fra *Treör*, (en Budstikke som bares omkring i Böjgden i Anledning af mindre vigtige Begivenheder). Hin var ledsaget af væbnet Fölge og synes (eftersom den mindre var af Træ) at have været smeddet af Jern.

*†) Denne Gisning seer jeg siden bekræftet af Ahlwardts Oversættelse (*Fingals* 5de Sang) hvor *Cuchullin* erindrer Drikkehornenes Klang i *Eirinns* Borge.

g) Saaledes er Latinernes *Cochlear*, en Skee, draget af *Cochlea* et Sneglehus. Samtlige de ommeldte Ord ere meget gamle (eftersom deres Oprindelse maa söges i en Tid da man brugte saa faa ved Kunst eller Haandarbeide dannede Redskaber, som mueligt. I Tydskland og Nederlandene have Indbyggerne sandsynlig forhen drukket baade af Horn og Muslingskaller, da en Post i den paaberaabte *Indiculus superstitionum* fra det 8de Aarhundrede, (*de cornibus et cochleis*) henförer dem til hedenske Skikke.

h) Hos Langebeck i *Scriptores rerum Danicarum medii ævi* Tom. 5. p. 6.

i) Samme Fredsbetingelser lægges tit i Celti-

ske Hærförerers Mund af Galiske og Ersiske Digtere.

k) *"Terra marique metuendus dominus noster In-"gvar, Rex invictissimus, diversas terras armis "sibi subjicendo ad hujus provinciæ litus op-"tatum, cum multis navibus hiematurus appu-"lit, et tibi mandat, ut cum eo antiqvos the-"sauros et paternas divitias dividas, sub eo si-"militer regnaturus, cujus si aspernaris poten-"tiam innumeris legionibus fultam, vita indig-"nus judicaberis et regno."*

X.

Macpherson har gjort sig Umage for at vise af Ossians Digte at Hedenolds Celter overgik Scandinaverne langt i Ædelmod og Sædelighed. Dette hans Forsög er efter min Mening mislykket. Fingal var vist nok en stor og ædel Konge, men vel at mærke var Digteren hans Sön, selv dybtfölende for det skjönne og gode, og har derfor maaskee for meget ophöjet hans Daad, men undveget alt som i nogen Maade kunde fordunkle den. Följelser, frembragte af lignende Aarsager, have rimelig

forledt ham til en vis Skaansomhed mod sine Venner og Landsmænd, men Scandinaver, fremmede af Herkomst og Tro, der desuden som oftest vare hans og Morvens Fjender, havde han ingen Aarsager til at lovsynge.

En af de vægtigste Beskyldninger Ossian og hans Fortolker fremsætte mod Lochlinernes Sæder, er Starnos Adfærd mod Torcultornos Datter, da han, efter at have dræbt hendes Fader og taget hende selv til Fange, satte hende bunden i en ensom Hule *a*). Starno var unægtelig (efter Digterens Beskrivelse) en Tyran, men det er bekjendt at i vort gamle Norden endog Qvinder med List og Vold sögte at tage blodig Hævn efter deres Paarörende *b*), saa at Selvbevarelsesdriften kan antages at have bevæget ham til hin strænge Behandling, som hans Sön Svaran dog sögte at lindre. Desuden fortæller Macpherson at Pigen var afsindig, og slige Folk nödes man ofte, endog imod sin Villie, til at binde og forvare paa afsides Steder. Vi see at *Conbancarglas* (saaledes kalder den Engelske Oversætter hende) strax efter at Fingal havde, som det heder i Digtet, löst Remmen fra hendes Hænder ; döde, men Fortællingen derom er

bortkommet, saa at vi ej have nogen Underretning om hendes Dödsmaade. Var hun virkelig vanvittig, er det rimeligt at hun i Vildelse har dræbt sig selv for at samles med sin Fader, som nylig havde været Gjenstand for hendes rörende Sang. Overhoved ere Starnos og den ligesindede Uthals Handlinger intet Bevis paa at de vare Fölger af Scandernes almindelige Sæder og Tænkemaade. Vor Historie, jævnfört med Justitsraad *Engelstofts* Skrift *om Qvindekjönnets Kaar i det gamle Norden* viser det.

Dog roser Digteren mange Scandinaver. Saaledes f. Ex. var den fra dem nedstammende *Duth-Maruno*, som holdt fast ved sine Fædres Tro, en af Fingals ypperste Helte. Kongens af Sora Sön *Connal*, ogsaa en Scander, skildres som en ædel og beskeden Kriger. *Svaran*, Sön af den grusomme og nedrige Starno, tillægges et heltemodigt og redeligt Sind. Da hans Fader befaler ham at overfalde Fingal om Natten, adlyder han ikke, men svarer: "Svaran skal ikke slaa i Skygger, Jeg gaaer "frem i Lys. Högene komme farende fra "alle deres Vinde. De ere vante at spore mit "Löb; ej er det fredeligt i Krig." Denne

Vægring havde nær kostet Helten sit Liv, thi tre Gange hævede Starno i Vrede sit Spyd mod ham, uden at Sönnen sees at have taget til Modværge. Hin Svarans Ædelmodighed lader Macpherson ubemærket, men da en lignende af Celtiske Krigere vises, udbryder han i Lovtaler og nytter Leiligheden til at ophöje dem over *Nisus* og *Euryalus*.

Selve de Morvenske Helte övede, efter Ossians Digte, Udaad, som Scandinaver der tildels ej findes at have gjort sig skyldige i. *Aldo* og *Maronnan*, Fingals Kjæmper bortlöb hemmelig fra ham, blot fordi de ej vare indbudne til et Gjestebud, og toge Tjeneste hos Kongen af Sora *Erragon*. Aldo blev af ham overvældet med Hæder, men til Lön derfor bortförte han Kongens Hustru *Lorma*, og flygtede med hende tilbage til *Morven*. Fingal tog ham igjen til Naade, og gav ham, med hans uretmæssige Kjæreste, Opholdsted i sit Land. Han paadrog det derved en Krig som ej med store Tilbud kunde afvendes, men endtes med Erragons Fald. — Celten *Ferda* sögte at dræbe sin Ven og Staldbroder *Cuchullin* blot for at tilfredsstille sin Kjærestes *c*) ubeföjede Nag og skjændige Blodtörst. — *Gaul*, en af Fingals

största Helte og Yndlinge greb til Vaaben mod ham som Oprörer. — *Hidallan* sögte at indbilde *Comala*, som elskede Fingal, men hvis Hjerte han vilde vinde, den Lögn at hendes Elskede var falden i Krig, hvorover hun tog sin Död af Græmmelse. — — *Lamor* myrdede sin Sön Hidallan, fordi Fingal havde bortvist ham fra sit Hof.

Macpherson stræber at bevise Nordboernes særdeles barbariske Sæder og Tænkemaade af Næssekongernes *Colgorms* og *Suran-Dronlos* Fejde som Ossian siger havde sin Oprindelse af en Tvistighed om Æren af et Vildsvins (eller Björns) Drab. Den förste Anledning til hin Kamp kan Digteren let have været ilde underrettet om, — men paa et andet Sted fortæller han hvorledes to Celter *Carbar* og *Grudar*, "de ædleste blandt *Erins* Helte," strede gjentagne Gange mod hinanden paa Liv og Död over en plettet Tyr som græssede paa en Hede. Carbar fældte Grudar, tog hans blodige Skjold, og böd sin Söster at ophænge det i sin Hall, men hun, som elskede den faldne Yndling, döde strax efter af Sorg.

Jeg finder det ej upassende her at bemærke en ofte igjentagen vrang Fortolkning som

har givet Anledning til den tit fremsatte ugrundede Beskyldning mod Oldscanderne: at de drukke af deres dræbte Fjenders Hovedskaller. Stedet findes i det under Navn af *Ragnar Lodbroks* Dödssang bekjendte Digt *Kráku Mál* og lyder saaledes:

Dreschom bjór at bragdi
úr bjúgvidom hausa

Ordret oversat

Snart drikke vi Öl
af Hoveders krumme Træer (eller Væxter),

hvilken sidste Figur, efter vore Forfædres sædvanlige metaphoriske Omskrivningsmaade, intet andet betyder end *Drikkehorn.* Samtlige Oversættere og Udgivere, hvoraf den ene synes at have efterskrevet den anden, have forklaret: at *bjúgvidr hausa* skulde betyde *Amplæ et flexæ cavitates craniorum* ɔ: *hostilium* (fjendtlige Hovedskallers krumme Vidheder) hvilket dog kun er en tvungen og unaturlig Fortolkning, hvorimod hin forekommer mig at være ligesaa tydelig som naturlig, med Hensyn til de saakaldte *Kénningar* i Skaldenes Syngesprog. Hin ofte paaberaabte Pröve paa vore

Forfædres Barbari, (som dog ej vejer op mod de maaskee ligesaa usandfærdige Beretninger om *Gallers* og *Attacotters* Menneskeæden) bortfalder da af sig selv. Vel veed jeg at det samme fortælles om hele Folk og visse Tyranner uden for vort Norden, som Celter *d*) Bojer og Longobarder, men enkelte Umenneskers Paafund kunne falskelig være blevne ansete som Folkeskikke. Sangen selv er ogsaa urigtig bleven anfört som Mönster for Oldscandernes Digtersmag overhoved. Den var efter Suhms Beretning — der vistnok har den störste Sandsynlighed for sig, endskjöndt jeg ikke kjender dens Kilde — forfattet af *Brage den Gamle*, efter Begjering af Ragnars Enke, *Aslaug* eller *Kråka*, for at ophidse hans Sönner til at hævne hans grusomme Mord. Det er derfor ej at undre over at den aander kun Kamp og Hævn. Langt anden Aand og Tendenz röbe derimod (foruden mange andre) de erotiske Sange i *Viglunds-Saga*, som, endog ved en Abrahamsons Danske Oversættelse ej kunde vinde i Skjönhed. Da de fleste os levnede gamle Nordiske Digte ere anförte af Sagaskriverne som Beviser for Feldtslag og slige Begivenheder maatte deres Indhold nödvendig være krigersk. Deri.

mod ansaa maaskee vore ældste Skribentere, hvoraf mange vare geistlige, andre Digte ej saa værdige Opbevarelse.

En ligesaa ubillig Dom som *Macpherson* har afsagt over Scandinaverne, har *Pinkerton* tilladt sig mod Celterne, især Höjskotterne. Jeg föler det ej mit Kald her at optræde blandt disse Folks Forsvarere, men vil kun fremsætte en eneste denne Sag vedkommende Bemærkning. Ossians Digte röbe tydelig Höjskotternes ældgamle Mening om det af dem saakaldte *Dobbelte Syn* ɔ: Evne at kunne see Aander og Tildragelser som skee paa fjærne Steder m. m. I Anledning af denne endnu blandt dem vedvarende Fordom kalder Pinkerton dem og Celterne overhoved *doubblesighted*, hvorimod han fritager alle gothiske Folk for denne urimelige Overtro. Dog er intet vissere end at den findes overalt (endskjöndt meget sjeldnere end forhen) i de nordiske Riger. De Folk som Almuen tillægger denne Evne kaldes i Island *synn*, i Danmark *synsk*, i Norge *synt, sjunen.*

Ej söger Macpherson at kaste nogen Skygge over *Bolgernes* Nationalcharacter, uagtet to af deres ypperste Hövdinger Kong Cairbar og

Hærföreren Foldath viste det grusomste og nedrigste Sindelag. Deri gjorde han ogsaa ret, thi at laste hele Folkeslag fordi enkelte af dem vare Skurke, er uretfærdigt. Den upartiske Menneskegrandsker saa for totusende Aar siden ligesom i vore Dage:

> Ondt og Got i alle Lande,
> Roser sig med Torne blande.

At dröfte dette Æmne nöjere vilde maaskee gjöre nærværende Afhandling imod dens Hensigt, til et Stridsskrift. Jeg lader det derfor være nok at have fremsat disse Strötanker til nöjere Eftertanke.

a) Maaskee rettere et Hus eller Hytte opfört af Sten og Jord, kvilken Bygningsmaade endnu tildels bruges i Sverrig, men langt hyppigere i Island (som aldeles mangler Skov) og i Skotlands Höjlande.

b) Det er bekjendt at Blodhævnen hörer til de fuldkomneste Pligter i Orientens fleste Lande, ogsaa blandt de kaukasiske Folkeslag, hvilke en stor Del af Nordboerne sandsynligst skylder sin Oprindelse.

c) Denne Irlænderinde er den eneste Qvinde

som afskildres med slige Træk i Ossians Qvad.

d) Silius Italicus synger f. Ex. om Celterne:
At celtæ vacui capitis circundare gaudent
Ossa (nefas) auro et mensis ea pocula servant.

XI.

Saaledes har jeg fremsat mine Tanker om de Steder af Ossian som især vedkomme vore Forfædres Troesmeninger og Sæder. De, og mange flere bevise de omhandlede Skotske Digtes Opbevaring fra Hedenold, og kaste tillige noget Lys over Nordens mörkeste Oldtid. Dets Skin, skjöndt ej straalende med Solglands, bör Sagngrandskeren ikke forsmaa. Vistnok maa vi være Macpherson takskyldige for hans Oversættelse af Ossian, men utilfreds er jeg dog med hans Forkastelse af mange Fortællinger som han mente at vrangelig tillagdes Barden a), og hvoraf nogle vedkom Scandinavien. I det mindste burde han have udgivet slige Digte eller Brudstykker for sig selv, paa det at de kunde blive prövede af flere — men han synes at have foretrukket det behagelige

for det nyttige, ved at tilsidesætte historisk Sandhedskjærlighed for æsthetisk Skjönhed.

De som bestride Ossians Digtes Authentie anföre især som en Hovedgrund at i dem intet Spor findes til Religion eller Gudelære. At tydelige, ikke uvigtige Vink og Skildringer, vedkommende Scandinavernes gamle Tro og Sæder, indeholdes i dem, troer jeg at have gotgjort. Morvenernes Begreber om de afdödes Aander, som i saa forskjellige Skikkelser og Optrin forekomme i Digtene, synes virkelig at have dannet eller skullet danne etslags særegent Relsgions-System. Disse Gjenfærd tillægges f. Ex. Magt over Elementerne (i större eller mindre Grad, i Forhold til deres övede Daad i Livet) saa og til at hjemkalde deres Afkom fra det jordiske Liv, advare i Farer, forudsige tilkommende Ting m. m. Ogsaa antoge Morvenerne et Liv efter dette, hvor de afdödes Skikkelse og Tilstand var forskjellig. Ossian synes at betragte sine Forfædre, helst *Trenmor* og *Fingal*, som Guder *†). Saaledes paakalder han f. Ex. den förstnævnte: »Heltes Fader *Trenmor*! Hvirvelvindens Ind-"vaaner, hvor Tordenens mörkröde Löb split-"ter omtumlede Skyer. Aabne du dine storm-

"fulde Borge og lad Oldtidens Barder være "nær, lad dem nærme sig med deres Sange og "halv synlige Harper." Paa et andet Sted skildrer Digteren ham saaledes: "Trenmor "indhyllet i Himmelens Luer (*clouthed with "meteors*) nedstiger fra Tordenens Haller, ud- "hvirvlende den mörke Storm foran sig over "det opförte Hav." — Saaledes bönfalder Barden sine Fædre at modtage en falden Morvener: "Böjer eder frem fra eders Sker, I mine "Fædres Aander! bortvender eders lueröde "Rædsler og modtager den faldende Ædling "enten han kommer fra et fjærnt Land, eller "opstiger fra det rullende Hav. Lad hans Taa- "gekjortel være nær, hans Spyd dannet af "Skyer, stiller et halvslukt Himmellys ved "hans Side i Skikkelse af Heltens Sværd, og "o! lader hans Aasyn være elskeligt at hans "Venner fryde sig ved hans Nærværelse *b*) "Nedböjer eder fra eders Skyer, I mine Fædres "Aander!" — — — Ved sin Broders *Fillans* Död, "synger den sörgende Digter: "Er din Aand "paa de hvirvlende Vinde blaaöjede Skjoldenes "Konge! Fryd fölge min Helt gjennem hans "foldede Skyer. Din Faders Skikkelser o *Fil- "lan*! böje sig for at modtage deres Sön. Jeg

"seer deres Luer udbredes over *Mora*, deres "blaarullende Taagehvirvler *c*). — Fryd möde "dig min Broder! men vi ere mörke og sörg- "modige." —

Fingal beskriver hvorledes hans Fædre, formedelst hans Tapperhed og Ædelmod i Krig, skulde "med milde Blik iklædte Lysets "Dragt *d*) möde ham i Portene af deres Luft- "borge,"; men, "at de for hovmodige Kjæmper "vare Himmelens formörkede Maane og ned- "sendte Nattens rödtflammende Ild over deres "Hoveder." I sin sidste Sang tiltaler Ossian *Fingals* Aand: "Dine Fjed ere som Vindens "i Örken, og Stormene mörkne i din Haand. "Du griber Solen i din Harm og indhyller den "i dine Skyer. De smaa Mænds Sönner for- "færdes og tusende Regnskyl nedvælde. Men "naar du triner i Mildhed frem er Morgenens "Luftning din Bane nær. Solen smiler i sine "blaa Marke, og den graa Ström slynger sig "gjennem sin Dal, Buskene röre sine grönne "Hoveder i Vinden. Raaerne springe mod "Örken."

Om de fejges Tilstand för og efter Döden siger *Cathmor*: "I ensomme Elvdal boer den "lave Sjæl. Aar henrulle, Aarstider komme

"igjen, men han er stedse ukjendt. I en "Stormvind kommer den skyfulde Död og læg- "ger hans graa Hoved til Jorden. Hans Aand "indvikles i den sumpige Moses Taage *e*). Al- "drig gaaer dens Löb over Höje eller mostakte "Stormdale." Heraf maa man slutte at slige Folk ej ventedes at have Adgang til Heltenes Himmelborge og Bardernes Harpeklang, eller at kunne röre sig i fri Luft og nyde Jagtens Fornöjelser, hvori de kjekkes Aander troedes at deltage.

Morvenerne mente at Fruentimmer, i det mindste de som havde levet vel og sædelig, glimrede efter Döden i himmelsk Skjönhed, og aabenbaredes stundom, lige Solstraaler, svævende paa Höjene.

At hverken de af Druiderne dyrkede Guder, eller deres Dyrkelses Skikke synderlig omtales i Ossians Sange er saare naturligt, dersom den historiske Mening er rigtig at hans Stamfader *Trenmor*, först Konge i Morven, havde omstyrtet hine Hierarkers Herredömme *f*). Af samme Omstændighed bliver det saare forklarligt at denne Fyrste, værende i aabenbar Fejde med Folkets didindtil værende Styrere og ypperste Præster, har stræbt at ud-

rydde den Tro hvorved de havde hersket, og deri have hans Efterkommere, for at sikkre sin egen Vælde, nödvendigvis maatte fölge ham. Det er sandsynligt at deres Undersaatter forhen vare af Druiderne oplærte til at frygte Tordenguden og andre Elementernes Guddomme Nattens Aand, Stormens Aand o. s. v. g), som deres synderlige Beskjærmere og Hævnere, men Trenmors Stamme og dens Tilhængere synes at have sat sig ud over slige Fordomme og ene sat Lid til Fædrenes Aander, eget Mod og Styrke h). Heraf kom den Uforsagthed og Foragt hvormed Fingal möder Scandernes Tordengud, og hvormed *Cormal*, efter engang at være sluppet til Land af Havsnöd, igjen drager ud paa sin Baad mod Storm, Torden og rasende Bölger for at gribe Vindens Sön ved Haaret, gjennembore ham med Staalet, og saaledes stille Uveiret. Ved slige Fortællingers og Meningers Udbredelse have Druidernes Overvindere til egen Fordel sögt at svække og udrydde Folkets forrige Religion, som formodentlig meget har lignet Scandinavernes förend Odin forandrede den og indförte Templer, ja endog tildels efter den Tid. Asa-Odin var neppe den förste som indsatte

Drotter i) til de nordiske Folks Hövdinger og Præster. Hvad forhen er anfört vedkommende Celternes *Taramis* og *Esus*, samt meget mere som her ej er Sted til at udvikle, synes at vise de nordlige og vestlige Europæeres Troesforvandtskab i de ældste Tider. Formodningen herom bestyrkes af Ossians Beretning om den Sön af Loda (en Præst eller Troldmand af Scandernes Tro) som var kommet for med sine Kunster at hjelpe Druiderne i Krig, eller maaskee rettere for at opflamme Mod blandt deres Hære, der satte Tillid til hans Besværgelsers Virksomhed paa hans og deres fælles Guder. Picterne havde siden sine Mager eller Troldkarle om hvilke *Adomnan* fortæller adskilligt i den hellige *Columbs* Levnetsbeskrivelse.

At udvikle disse Æmner nöjere ligger uden for min Plan, og overstiger maaskee mine Kræfter. Kun önsker jeg at det maatte værdigen skee af Forfattere, som have större Kundskab om de Brittiske Folks ældste Historie, Sprog og Almuetro, samt tillige have fornöden Tid til slige Udarbeidelser, forenet med Frihed for Næringssorger.

a) Det samme kunde dog have hændet denne store Digter som man siger om hin Græske: *Interdum bonus dormitat Homerus.*

*†) Efter at dette var skrevet, har jeg fundet fölgende mærkelige gamle Rim af Biskop *Douglas's Palace of honour* i Sir John Sinclairs paaberaabte Dissertation:

Greit Gow mac Morne and Fyn mac Cowl and how,
They suld be Goddis in Ireland as they say.

Ved *Gow* menes *Gaul* (Gall eller Goel) Mornis Sön, en af Fingals ypperste Helte, og ved *Fyn Mac Cowl* (*Comhal*) Kongen selv, thi *Finn* kaldes han i Irland, ligesom og hans rigtige Navn skal have været *Fionn* (udtalt *Fin*) eller *Fhinn*, men *Ghal* eller *Geal* (hvid, skjön) uden Tvivl det samme som det oldscandiske *Geallr* skinnende, der især bruges om Guld *), hans Tilnavn, og hans nu almindelige Benævnelse dannet af begge Ordene. — I et andet gammelt Brittisk Vers siges Fingal at have bundet Djevelen ɔ: Lodas Aand. Lignende Meninger ere udtrykte i det gamle irske Digt kaldet *Ossians Bön* (endskjöndt det vist ikke er forfattet af Barden selv, men sandsynlig er en Middelal-

derens Frembringelse) eller *Ossians og St. Patricks Samtale*, hvori disse to berömte Mænd disputere om Religionssager. Digtet begynder med Bardens Spörgsmaal til Irlands Apostel om Himmelen ikke var i de ædle *Fionners* ɔ: Fingalianernes Besiddelse? hvilket saaledes benægtedes: at hverken Oscar eller Gaul havde den i Besiddelse. Længere hen sammenligner Ossian *Fin-Ma-Cuul* med Gud, og vil ikke taale at en anden hersker over sig. Digtet har jeg læst oversat i de saakaldte *Neuaufgefundene Gedichte Ossians. Aus dem Englischem; Frankfurt und Leipzig* 1792. Fortalen melder at de ere oversatte efter Engelsk Fortolkning fra det Galiske ved *Mr. Young*, indrykt i det Kongl. Irlandske Academies Skrifter. — — Det irske Digt Jagten (*Miss Brookes Relicks of Irish poetry Dublin* 1789, indeholder og en Samtale mellem St. Patrick og Ossian, hvori denne ophöjer Fingal lengt over de Kristnes Gud. Camden har i sin Britannia 1 P. 1422) indfört fölgende af en Beskrivelse over Irlændernes Sæder forfattet af Præsten *Good*, henved 1566. "De troe at de "Afdödes Sjæle ere i Selskab med berömte "Mænd fra disse Egne, om hvilke de "endnu have mange Fortællinger og San-

"ge, saasom om Kjæmperne *Fin Mac Huy-*
"le, *Osshin*, *Mac-Osshin* — og bedrages
"endog saaledes, at de mene sig at see
"dem ofte." Blandt den saxiske Wodas
eller Wodens Forfædre nævnes en *Finn*
eller *Fingold Wulff* hvis Fader blev dyr-
ket som Gud. Dette Navns store Lighed
med vor *Finn* eller *Fingal (mac) cowl* le-
der mig til den Formodning at hin Fa-
beltidens Helt skylder Morvens berömte
Konge sine Benævnelser. — — Dersom Ir-
lænderne i gamle Dage have tillagt Fin-
galianerne guddommelig Hæder, er det
fuldt saa sandsynligt at Höjlænderne have
gjort det.

Ossian underretter os om at Bolgernes
Konger tilbade deres Fædres Aander, som
aabenbaredes for dem i en Hule ved *Moma*,
og *Schiöning* melder at en Kong *Raum* af
den Slægt, hvoraf Fingalianerne selv paa
Mödrenesiden vare udsprungne, dyrkedes
forhen i *Romsdalen*. Denne Dyrkelse
kan have givet Trenmors Efterkommere
Anledning til Forsög paa at tilvende ham
og hans Æt en lignende, men Kristen-
dommens tidligere Indförelse i Irland og
Skotlands Höjlande har svækket slige Tro-
esmeninger, og hindret deres Udbredelse.
— Berömte Krigeres og elskede Hövdin-

gers guddommelige Dyrkelse efter Döden var i Hedenold almindelig hos Nordboerne (lige saavel som hos Österlændinge, Græker, Italiener, Schyther, Germaner o. fl.). Derpaa afgive Kong *Fornjot*, *Odin* og hans *Aser*, *Haloge*, *Olaf Geirstadoálf*, *Grim Kamban* m fl. mærkelige Exempler. *Indiculus superstitionum* bagved *Conciclium Liptinense* forbyder de nykristnede Tydske den hedenske Overtro at dyrke de Afdöde (*De eo, quod sibi sanctos fingont quoslibet mortuos*).

*) I Græsk betyder γέλλω jeg skinner, glimrer. *Geall* eller *Giall* i islandsk gloende Sinner eller Skovre, — og begge Ordene menes beslægtede med det tydske *hell*, (skinnende, klar) der (ligesom adjectivet *geollr*) siges baade om *Udseende* og *Stemme*, *Lyd*. *Olovii Diotribe de Baptismo* (*in Glossar. Havn.* 1771). Af *Geallr* kommer maaskee *Goll* eller *Gull* (Guld) Tydsk og Engl. *Gold*. — I Oldsyrisk skal *Ghal* betyde Opsynsmand, en viis Mand, hvorfor en Fyrste i de kaukasiske Bjergegne, hvis Forfædre have været alle de andres Overherrer endnu skal före den Titel: *Shamm-Ghal*. *Dr. Reineggs hist. topogr. Beschr. der Koukasus*. S. 87. Uden Tvivl er

det Fingal som menes i en ældgammel Færöisk Kjæmpevise (Svaboes haandskrevne Samling af Qveair og Ruymur 2 Del, paa det store Kongl. Bibliothek) *Finnur hin fryi* ɔ: Finn den skjönne. Han siges at have været Sön af en Fyrste i Oplandene (Skotlands Höjlande) og at have fört Krige i Irland, men faldt tilsidst i Kamp, hvorover hans Kjæreste döde af Sorg (ligesom Comala da hun hörte det falske Sagn om Fingals Död). Den Morvenske Helts Navn og Berömmelse, men ej hans rigtige Historie, ere overbragte fra Skotland til Færöe, maaskee mange andre af dette lille Folks Sange, som nu ere tabte have handlet som ham.

b) Her og paa det næst ovenfor anförte Sted tillægger Barden sine Fædres eller de Morvenske Kongers Aander Herredömme over de afdöde Barder, samt Magt til at bestemme Morvenernes Skikkelse og Tilstand i det andet Liv.

c) Nogle Norske Almuesfolk kalde det döende Menneskes Aand *Vore* eller *Voren*, og forestille sig at den farer ud af Legemet under Skikkelse af en lang og smal Sky af hvid

Farve. *Hallogers Norske Ordbog. Khavn.* 1802.

d) Paa flere Steder maler Ossian Heltenes Aander herlig skinnende. Med. lignende Træk skildres de bortdöde Kristnes Herlighed i Solarljod.

69. *Menn sá ek þá*	Mænd jeg saa
er morgt höfþo	som meget havde
gefit at guds lögom,	givet efter Guds Love,
hreinir kindlar	herlige Fakler
voro yfir höfþi þeim	over deres Hoveder
brendir bjartliga	skinnende brændte.
72. *Menn sá ek þá*	Mænd jeg saa
er móþor höfþo	som Moder havde
látit mat i munn;	Mad i Mund givet;
hvilur þeirra Varo	Hvilesteder
a himingeislom	paa Himmelstraaler
hafþar hagligo.	vare dem zirligen satte.

e) Ossian har vistnok hverken læst eller hört *Silius Italicus* som dog udtrykker sig næsten paa samme Maade:

Degeneres tenebris animæ damnantur avernis
At qveis ætherei servatur seminis ortus
Cœli porta patet. —

Udartet Sjæl til Dybets Mulm maa vige
For hin, hvis Æther-Sæd har end sin Kraft,
Sig aabner Himlens Port. — —

f) Overhoved lader det til som om den Stamme der erobrede *Morven*, neppe har, förend den uddrog fra Irland, vidst af Druidernes Tro eller Herredömme at sige Dette, saavel som og den Omstændighed at Skotterne tilskrive Picterne de endnu i Skotland tilværende Druid-Kredse, synes at bestyrke min Gisning, at Druidernes Religionssystem er fra de nordiske Lande först kommet til Britannien, har der maaskee erholdt en vidtlöftigere og bestemtere Indretning, og derfra udbredt sig til Gallien. See Anm *i*.

g) De nævnes af Ossian paa flere Steder og synes at have været forskjellige fra de afdödes Aander. Det er ellers mærkeligt, og forekommer mig som en Levning af den gamle Tro, at den celtiske Konge af *Sky*, *Cuchullin* (som ej var af Trenmors Stamme) bönfalder en mægtig Himlens Aand at vende hans Vens Snekke fra Klippen og Maanen at vejlede hans hvide Sejl paa Nattens Bölge.

h) I det hedenske Scandinavien var ogsaa en talrig Sekt, hvis Tilhængere fornemmelig troede *á mátt sinn og meginn* (paa sin egen Kraft og Magt).

i) Om Drotterne haves endnu i Norge det Almuesagn at enhver maatte adlyde deres Be-

falinger, men ingen uden deres Villie foretage noget af Vigtighed (See Lund *Tellemarkens Beskrivelse* S. 192). Det samme fortæller Cæsar om Celternes Druider, — *Paul Vidalin* nægtor, i Medhold af *Strabo* og *Casaubonus*, at Druidernes Navn er af græsk Oprindelse. Vist nok er det at de ældste scandinaviske Fyrster vare tillige Folkets ypperste Præster og förte Titel af *Drutter* eller *Drotter* ɔ: Folkets Herrer (ligesom de Tydske kaldtes *Druhter*, og Druiderne synes i Wales at have været kaldte *Druder*; i Galisk skal *Druadh* nu være fornedret til en Troldmands Benævnelse) i Islandsk betyder *Drottinn* Herre, og nu især Gud selv.

Flere Forfattere have allerede paastaaet at den samme eller Druidernes Religion herskede för i Scandinavien og Tydskland saavelsom i Britannien, hvoriblandt Keisler *I Antiqvitates selectæ septentrionales & Celticæ* (*Hanover* 1720) hvori han vil bevise at ogsaa de Tydske havde sine Druider, hvilken Mening endnu er udförligere afhandlet og forfægtet i *Reynitsch über Truhten und Truhtensteine. Gotha* 1802. Dr. Borlase i hans ypperlige Værk: *Antiqvitates historicae and Monuments of the County of Cornvall & London* 1769, holder for at den nordiske og brittiske Tro og Gudsdyrkelse lignede hinanden

næsten fuldkommen paa det nær, at Scanderne ingen Druider havde. Til Uheld havde denne lærde Mand (ligesaalidet som de förnævnte) ingen grundig Kundskab om vore nordiske Oldsager eller gamle Sprog. I övrigt viser han fortreffelig Ligheden mellem Persernes og Druidernes Religioner (hvilket og kan gjelde om den ældste Nordiske) saa at samme, ligesom den store Overensstemmelse der siden af Sprogkyndige er bleven bemærket mellem de oldscandiske og Persiske Sprog, og flere virkelig historiske Formodningsgrunde, give Anledning til at antage et nöje Forvantskab mellem vore Forfædre og Persiens ældste Indvaanere. — Om Drotters og Druiders Indentitet see endvidere Biskop Dr. Münters Afhandling om Kivike Monumentet (i Scandinavisk Museum for 1803) samt de deri paaberaabte Skrifter (S. Anm. *f*).

XII.

Under Gjennemlæsningen af Ossians Digte, har jeg været opmærksom paa de Vink som der findes om de besjungne nordiske Landes Beskaffenhed og Historie, for at kunne be-

stemme hvilke Navne nu tillægges dem m. m. Hvad jeg ved denne Grandskning troer at have opdaget, vil jeg her kortelig fremstille.

Morvenernes Skibsfart var sandsynlig i *Trenmors* og hans Efterkommeres Dage ufuldkomnere end de scandinaviske Nationers, thi senere lærte Skotterne rigtig Skibsbygning efter de Tiders Maade, af Nordmændene. Det er altsaa at formode at hines Skibsfart ej jævnlig har strakt sig til fjærnere Kyster end de nærmestliggende. *Morven* (eller *Morbheinn*, bogstavelig oversat *det store Fjeld*) Fingals Rige, laa formodentlig i den vestre og nordlige Del af Skotland, og udstrakte sig maaskee over det meste af Höjlandene. Fra *Caithness* laa Norges Vestkyst i Öst og Nordost; Jylland og Kysterne indtil Elben imod Sydost. Fra disse næstliggende Strandbredder have Scandinaverne og Saxerne oftest gjæstet de brittiske Öer; ogsaa have disses Indvaanere, især Morvenerne undertiden gjengjeldt hines Besög.

Lochlin skal, efter Macpherson, betyde en Ö som er fuld af Söer eller omgivet deraf (altsaa sammensat af *Loch* en Sö eller Havbugt og *in* en Öe). De ældste Caledonier have, ligesom Romerne, forestillet sig Sverrig og

Norge tilsammen, eller maaskee i Förstningen Norge allene, som en Ö, thi större Kundskab have de vel havt om den Cimbriske Halvö. Det Navn de gav hine Lande, opfyldte med Havbugter og Fjorde, var altsaa ej upassende til deres Begreb. — Jeg underkaster det Indfald Sprogkyndiges Omdömme, om ej Navnet kan bestaa af det Galiske Ord *Loch* (Sö, Fjord) og *Linn* (Traad, Række) altsaa betyde *en Række af Fjorde*, hvilken Benævnelse (*Lochlinn*) ret vel havde passet paa *Norge.* Det ældgamle Ord i vort ældre Sprog *Linni* betyder en Slange; maaskee sigtende til dens Skikkelse som er lang, smal og bugtet.

Ossian taler tidt om *Lochlins* höje Fjelde, talrige Klipper, Snee og mörke Dage; det er altsaa deraf tydeligt at han ved det Land mener *Norge* ikke *Jylland a*). Dets Indbyggere kalder han *Nordens Sönner.* Jeg mener at Trenmor, Fingal og deres Helte havde mest at gjöre med Lochlinerne fra Norges Vesterland, som efter vor egen Historie mest fore i de Tider paa Irland og Bretland, og at *Filefjeldet,* Dele eller Grene deraf menes ved den i Bardens Digte saa ofte besjungne Fjeldstrækning *Gormal i Lochlin*, som klarlig sees ikke

at have været (efter nogle Fortolkeres Udtryk) en Höj eller enkelt Bjerg af liden Omfang. Maaskee og Navnet Gormal undertiden skal betegne hele den vestlige Klippekyst af Norge *†). Svaran taler om Gormals Susen förend hans Bölgers hvide Toppe reise sig; en som udfordrer Trenmor paa hans Tog til Lochlin, kaldes det skovrige Gormals Sön. Ogsaa nævnes det gjenlydende Gormals Kyst, G. Borge, G. Storme, G. stormbringende Skyer, G. Lunde, kneisende over Dalene; det sneedækte (*snowheaded*) Gormal o. s. v.

Digteren underretter os om at *Inistore* (*Inistore*) *b*) eller Örkenöerne i Fingals Tid (det 3de Aarhundrede efter Kristi Födsel) havde sin egen Fyrste som var undergiven en Konge i Lochlin eller Norge, og denne Konge sees at have været *Svaran*, siden han med sin Flaade havde Tilholdssted i hine Öer, og deres Fyrster fulgte ham (vistnok af Lenspligt) i hans Ledingstog mod Irland. Denne Omstændighed vejleder os til at udfinde hvilket Rige i Norge Svaran beherskede, thi vi vide af vor nordiske Historie at Örkenöernes Fyrster netop i det 3de Aarhundrede vare skatskyldige til Kongerne af *Sogn* i Norge og dem under-

O 2

givne. Sidstmeldte Rige laa ogsaa lige overfor *Örkenöerne*, og dets Beherskere, som fore meget til söes og havde mange Krigsskibe, kunde beqvemmest underlægge sig dem og haandhæve det saaledes erholdte Herredömme.

Kong *Beli* i *Sogn*, som efter Schiönnings Tidsbestemmelse (i hans *Norske Histories* 1te Del) levede sidst i det andet og först i det 3de Aarhundrede, undertvang *Örkenöerne* og satte en vis *Angantir* til Jarl (Fyrste eller Statholder) derover. Om disse Öer för have paa samme Maade hört under *Sogn* vide vi ej for vist *c*). Den Jarl som herskede der för, *Herraud*, havde et oldnordisk Navn; maaskee har han vægret sig ved at yde Skatter til Bele, og er derfor af ham bleven hjemsögt med Krig. Efter *Bele* arvede hans Sönner *Halfdan* og *Helge* deres Fædrenerige, tillige med Lensherredömmet over hine Öer, men siden bleve de fordrevne fra begge Dele ved deres Svoger, Fætter og forrige Undersaat *Frjdthjof den frækne* (eller tappre) som forhen med Livsfare havde indkrævet Skat af Örkenöerne, til bemeldte sine Frender, efter deres Befaling *d*). Sidstmeldte Konge erhvervede flere Riger, men har vistnok skilt sig af med *Sogn*

ved at bytte det bort, siden det ikke, men andre derimod, nævnes blandt hans næste Fterkommeres Lande. Af hans to Sönner blev *Gunnthjof* Konge i *Söllöer* og *Vermeland*, men *Hunthjof* over den övrige Del af Fridthjofs Rige, hvilken han synes med nye Erobringer at have forögeт. *Gunnthjof* döde, saavidt man veed, uden Börn, men *Hunthjofs* tre Sönner arvede deres Faders Lande, nemlig: *Herthjof*: *Hördeland*, *Geirthjof*: *Upland* og *Fridthjof*: *Tellemark.* Ved uretmæssige Krige erhvervede de sig end flere Besiddelser, men bleve tilsidst dræbte eller fordrevne af Kong *Vikar* som indtog og beholdt alle deres Lande, men ved hans pludselige Död tilfaldt de hans tvende Sönner *Harald* og *Nere.* Historien opregner hvilke Provinzer af *Vikars* Rige hver af disse hans Sönner erholdt *e*), men *Sogn* nævnes endnu ej blandt dem. Dette Rige maa *Fridthjof den 1te* altsaa have skilt sig ved. Om Maaden, hvorpaa det skete underrettes vi af en *Saga* (hvis Ægthed fra Oldtiden, uagtet en under samme Titel vides forhen at have været til, dog endnu ej er bevist) *af Háldáni Kóngi gamla og sonum hans f*), som siger: at Fridthjof bortbyttede *Sogn* og Herredömmet over Ör-

kenöerne mod en Del af Oplandene til Kong Halfdan den gamles Sön, *Dag den rige* eller *mægtige g*), som var gift med *Thora*, Söster til *Angantir*, Jarl over Örkenöerne, og som gjorde mange Fribytter- eller Ledingstog til Irland og de Brittiske Öer, hvori hans ni Sönner (som opregnes i hosfölgende genealogiske Tabel) efterlignede ham. Paa disse Tog tilbragte de flere Aar i Rad uden at komme hjem, og gjorde adskillige Erobringer. Engang holdt de et stort Slag mod *Cormac* Konge af Irland, som med faae Folk maatte söge sin Redning i Flugten, og en anden Gang sloges de med *Augnvald Rognvaldssön* fra Rogaland i Norge som havde samme Skjebne.

Denne *Augnvald* er os meget mærkværdig for Tidsbestemmelsens Skyld, og han maa derfor nærmere omtales. Det vigtige historiske Skrift *fundinn Norvegr h*) *(Origines Norvegicæ)* anförer hans Slægtregister fra *Nor* af, saaledes at der intet er imod at han virkelig, har været Dags Sönners Samtidige — men *Saga af Hálfi og Hálfsreckum* synes at gjöre en Kong *Josur* (som maa have levet adskillige Menneskealdre senere) (til Sön af denne Augnvald, hvilket vistnok, i Fald han menes,

er en Fejl, men sandsynlig have flere Konger af *Rogaland*, efter de Tiders Norske Sædvane, baaret samme Navn, og ere blevne jordede paa samme Sted, nemlig *Augnvaldsnes*. I dette Tilfælde har den ellers troværdige *Hálfssaga* ret. *Torfæus* har indseet at Josur ej kunde være Sön af Augnvald, Rögnvalds Sön *i*), men hin *Hálfssag'as* Beretning har dog forfört *Schiöning* til at sætte sidstmeldte Augnvalds Levetid til midt eller sidst i det 4de, isteden for tidlig eller midt i det 3de Aarhundrede.

Vor Historie beretter om Augnvald, at han var en mægtig Konge og berömt Sökriger, samt samlede store Rigdomme ved sine mange Krydstoge til fremmede Lande. Ellers beskriver den slet ikke hans Bedrifter nöje, men fortæller blot at han dyrkede en Ko som stedse fulgte ham paa hans Ledingstogter. Vistnok har han levet i den fjærne Oldtid, siden man, hans berömte Navn uagtet, ej finder nogen af hans Heltegjerninger optegnede; Gjenstanden for hans Tilbedelse synes og at vise at han ej har været Asa-Troens Tilhænger. Dog vide vi saa meget om hans Endeligt at han blev overfaldet og dræbt i et stort Slag af en Nabo-Konge, som *Snorre* og *Oddur Munk*

kalde *Varin*, samt derefter tillige med sin Ko, begravet ved *Augnvaldsnes* paa Öen *Kormt*, hvor Bautastene opreiste over ham, have indtil det 18de Aarhundrede været at see. I Fællig med *Varin* synes to andre Sökonger *Hækling* og *Dixin* ved denne Lejlighed at have været *k*).

Efter Oddur Munk skal *Varin* have været Konge paa *Skoruströnd*, hvilken Torfæus, og efter ham Schjöning i sit store Kort over det gamle Norge, sætte lige overfor Kormt, men da dette höjst ubetydelige Stykke Land ikke kunde kaldes noget Kongerige, eller være nogen Kongebolig for Varin, siden det laa midt i Augnvalds efter Fædre og Forfædre arvede Rige *Rogaland*, troer jeg her maa være indlöben en Fejl for Fortællere, Forfattere eller Afskrivere, den nemlig at Varins Opholdssted er bleven kaldt *Skoruströnd*, isteden for *Syrströnd*, thi sidstmeldte Sted var Residenz for Kongerne i Sogn, hvilket Rige som sagt, laa kort fra Rogaland. Dersom Kong *Dags* (af Sogn) Sönner, för laa i Fejde med Augnvald, kan ogsaa en af dem ej usandsynlig sluttes at have været hans Banemand.

I den Eddiske Sang *Hyndluljód l*) opregnes nogle af Kong Dags Sönner og siges at have været de ypperste Helte; dog giver vor egen Historie, paa den ommeldte Halfdans Saga nær, ikke nogen bestemt Underretning om deres Bedrifter. De övrige af dem nævnes i *Fundin Norvegr*, men nogle kaldes i vore Oldtidsskrifter med meget forskjellige Navne hvoraf Pröver vil sees i hosfölgende Tabel. Den ældste af dem *Oli* eller *Ali* arvede *Hringariki* efter sin Fader, men *Fradmar* som nævnes næst efter ham i *Hyndluljod* formoder jeg har arvet Sogn, samt at han er den samme som af Snorre og Odd kaldes *Varin*, af Saxo og paa flere Steder i Edda *Svarin* og af Ossian *Svaran m*).

Varin har vistnok efter at have dræbt *Augnvald*, bemægtiget sig hans Rige, Skatte og Skibe, og derved, da det saaledes erholdte lagdes til hans forrige Ejendomme af samme Slags, blevet en af Nordens mægtigste Sökonger. Saaledes er han da, tillige understöttet af sine Kysters beqvemme Beliggenhed og sit arvede Herredömme over Örkenöerne, bleven sat i Stand til at gjöre flere Erobringer paa og omkring de britanniske Öers Kyster. Af Ossi-

ans Beretninger er det sandsynligt at Svaran ogsaa havde underlagt sig *Iniscon*, hvilket Navn Macpherson siger skal bemærke Shetlandsöerne *n*). Flere Provindser nævnes og hvis Hövdinger vare i Svarans Fölge, men han har vistnok (ligesom Varin i vor Historie) været understöttet af Bundsforvante, hvoriblandt hans Brödre (der maaskee tildels menes af Barden ved de i Irlandstoget deltagende syv Lanos Hövdinger) *o*), som under hans överste Anförsel vilde tilvinde sig Andel i hans Sejervindinger.

Da *Svarans* (*Varins* eller *Fradmars*) frygtelige Krigstog mod Irland mislykkedes, formedelst Fingals og hans Hæres pludselige Fremrykken mod hin Normand som allerede havde overvundet Landets Konge selv, eller hans Formynder, og slaaet ham paa Flugt, har Svaran formodentlig, efter at have lidt uhyre Tab i flere blodige Slag, for at frelse sit og sines Liv, maattet forpligte sig til ej fremdeles at forurolige de af Nordboerne saakaldte vestlige Farvande eller Havet omkring de Brittiske Öer. Efter slige ydmygende Tilfælde bleve vore Forfædre tit borte fra deres Hjem, og droge om paa andre Eventyr, stundom un-

der fremmede Navne, for at gjenvinde deres tabte Krigerære. Saaledes har vel Svaran gjort — og da han ingen Börn efterlod sig hjemme, synes hans Fætter *Skjold*, eller dennes Sön *ErikFrække*, der vare Konger over det til *Sogn* grændsende *Vors*, at have som nærmeste Arvinger, taget Sogn i Besiddelse *p*). Da ingen af *Varins* Bedrifter i Norge, undtagen den at han fældte den mægtige Kong Augnvald, omtales, synes det ej tit at have været Skuepladsen for hans Heltegjerninger. Han har fölgelig efter al Sandsynlighed tilbragt det meste af sit Liv fra den Tildragelse af, paa udenlandske Krigstog.

Efter det uheldige Irlandstog maatte han, som sagt, söge at undgaa de brittiske og norske Kyster. Endnu en (Nordmændene i de Tider velbekjendt) *Vej til Ros og Magt* stod ham dog aaben, nemlig *Östersöen* tilligemed det til den stödende *Jótlands haf* (det nærværende Kattegat). Vi see af Sæmunds Eddas uoversatte Sange at en *Varin* eller *Svarin* har gjort sig saa berömt paa disse Farvandes Kyster at *Varins Fjord*, *Varins Ö*, *Svarins Höj* m. m., der ere blevne opkaldte efter ham. Disse Steder sætter *Suhm* i Vestergothland (see hans Histo-

rie af Danmark 1te Del S. 195 *†). Den förommeldte Halfdanssaga beretter at *Fradmar* Dags Sön, havde til Sön (snarere maaskee Efterkommer, som ved dette Ord undertiden i Sagaerne aabenbare maa forstaaes) den *Granmar* der nævnes i Edda som Konge til förommeldte *Svarinshöj* (i Nærheden af *Varinsfjord*, *Varinsöe* o. s. v.). Dersom denne Beretning, tillige med hine, at *Fradmar*, i Forening med sine Brödre, förte Krig mod Kong *Augnvald*, slog Kong *Cormac* af Irland paa Flugt *q*), og at *Dag* var Konge i *Sogn* m. fl. ere sande, eller öste af ægte Kilder, bliver der næsten ingen Grund til Tvivl om at *Fradmar* jo er vor Histories *Varin* eller *Svarin* og Ossians *Svaran*. Saxo giver os, som sagt, den Underretning at Svaran er bleven dræbt efter at have vundet Herredömmet over *Gothland*, og sögt at bemægtige sig *Danmark* tillige. Dette er saa meget sandsynligere som Kongen i Sverrig *Alrek* (efter *Ynglinga-Saga* 24de Cap.), var gift med hans (*Fradmars*) Söster *Dageid*, og har maaskee derfor hjulpet sin Svoger i hans store Foretagender *r*).

Overhoved, om man end ej vil antage Rigtigheden af nysanförte Beretninger om

Fradmar, bliver dog min Hypothese saare rimelig. Naar vi nöje gjennemgaae *Sogns* Historie i det 3de Aarhundrede, finde vi ingen Konger der som passe til Ossians Beskrivelse over *Starno* og *Svaran* bedre end *Dag* og *Fradmar* eller *Varin*. *Beles* Sönner *Haldan* og *Helge* vare uduelige og slette Mennesker; de bleve efter en kort Regjering, overvundne og afsatte af *Fridthjof*. Denne Konges Ædelmod og udmærkede Fritænkeri i Religionssager passe slet ikke til Ossians Beskrivelse over *Starno*. Hans Sönner, som ej sees at have regjeret i Sogn, gjorde sig ej bekjendte ved Sötoge, men synes at have erobret vidtlöftigere Lande i Norge selv, end han besad. Deres Efterkommere fulgte samme Regel indtil deres altfor store Herskesyge og Tyranni mod deres Naboer, skilte dem ved Liv eller Rige. Om Kong Dags Sindelag giver vor Historie os ingen Underretning, men den fortæller os at han var rig og mægtig, og Starno havde den samme Lykke. Hans Regjering, og hans berömte Sönners beste Alder indfalde just i Fingals Ungdoms- og Manddomstid. Vore Sagaer og Edda selv bevidne at Kong Dag var blandt sin Tids betydeligste norske Fyrster, og hans Sönner de

drabeligste Helte. Af disse og flere foranförte Grunde troer jeg at *Dagur den mægtige* er Ossians *Starno s*), hans Sön *Fradmar*, *Svaran* (Eddasangenes *Varin* eller *Svarin*, vore Sagaskriveres *Varin* og Saxos *Svarin*).

Sora afskildres som et Land uden Snee og Klipper, aldeles forskjelligt fra *Lochlin*, thi i Digtet *Aldo* (eller *Battle of Lora*) modsættes det Bjergenes Land (*Morven*) og en af dettes Indbyggere kaldes *Bjergets Sön* i Modsætning mod hint Riges Fyrste *t*). *Sora* maa altsaa have været et flakt Land. *Erragon* kaldes flere Gange *de springende Gangeres Herre*, og Heste tilbydes ham til Foræring. *Maronnan* og *Aldo* besluttede: "at forlade Fingals Bjerge og tjene "*Sora's* Konge. De hejsede deres Sejl for Ve-"stens Vinde, og kom til den önskede Kyst.„ Af dette og mere forekommer det mig klart, at ved *Sora* ej kan menes andet end *Danmark*, og i Særdeleshed *Jylland* eller *den cimbriske Halvö*, helst dens ved Vesterhavet liggende Kyster. Soras Indbyggere havde meget med Skotlænderne at gjöre. En af dets Fyrsters Sönner var blandt Fingals Krigere, men tit var dog denne og Soraboerne Fjender. Saaledes ombragte han deres Hövding *Borbar* som

i sit Skib forfulgte Kongen af *Craca's* Datter. Kong *Frothal* anfaldt Örkenöerne, og kom derover i Krig med Fingal; dog skiltes de ad som Venner.

Bestemt kan man vel nu ej sige hvoraf Navnet *Sora* kommer, eller om det, ligesom Lochlin, er af Galisk Oprindelse. I sidste Fald kan maaskee antages at *Soir* Östen, — hvoraf *Soirin* östlig — er Stamordet. Dersom det derimod er af nordisk Herkomst, have forskjellige Gisninger derom faldet mig ind f. Ex. at det var udledt fra *Jótalands* (Jyllands) Indbyggere *Jotar*; af *Sodra u*), *Sudra* eller *Sunnra Jotland* (Söndre Jylland) eller nogen af de mange slige Benævnelser paa Herreder i Söndre- og Nörre-Jylland, tagne af deres Beliggenhed som forekomme i *Langebeks* Karter over disse Egne i *Valdemar* den 2dens Tid, f. Ex. *Sundewith*, hvilket Navn forhen har betegnet hele Hertugdömmet Slesvig; — af *Stormæri* eller *Stormarn* (den store Mærsk) eller og af Öen *För* i Vesterhavet, som i gamle Dage kaldtes *Fora*, og som i ældste Tider tilligemed flere nuværende Öer og sjunkne Landstrækninger, var landfast med Sönderjylland. Saxerne paa det-

te Strög kaldes af Tacitus *Fosi*. *Helgaqvida Haddingaskata* i Sæmunds Edda taler om *Siómorn* (Sömærsk) i Sönderjylland eller Holstein. *Paulus Diaconus* nævner et Land *Scoringa* hvor Winnilerne boede nogen Tid, efter at de varé udgangne af *Scania* (eller Skaane); *Ecard* (*de Origine Germanorum* §. 89) paastaar at Jylland og Holsten (fra Limfjorden til Traven) menes derved og at Romerne kaldte denne Egns Indvaanere *Scyrer*.

I *Sora*, eller Nærheden deraf nævner Ossian en'ster Flod eller Landstrækning *Tora*. *Eideren* kaldtes i gamle Dage *Agi-dora* eller *Eg-dora* og en anden nærliggende Elv *Trea*. Kort fra begge laa *Torild* Herred i Kong Waldemars Tid. *Thanos* Flod synes og at have ligget i eller ej langt fra *Sora*; Navnet vil maaskee sige saa meget som *Dana* eller de Danskes Elv. *Adelung* beretter (i *Alte Geschichte der Deutschen*) at Eideren i de ældste Tider kaldtes *Dena*, og at Indbyggerne deromkring först bleve kaldte *Danske v*). Ved en Elv som flyder tæt sönden for *Skotborgaà* sætter Langebeck Byen *Tandorp*. *Utha* (i *Carric-Thura*), som boede nærved *Tanos* Ström, var en Dat-

ter af *Herman*. Sidstmeldte Navn er, ligesom *Suhm* forhen har anmærket, saxisk eller teutonisk.

— *Erragon* er den mægtigste Konge af *Sora* som Ossian ommelder. Efter at *Aldo*, undveget til ham fra *Morven*, nogen Tid havde tjent ham i hans Krige, men siden bortfört hans Dronning *Lorma*, med hendes Villie, til sit Födeland, drog hin Konge ud imod Fingal med en Mængde Skibe og Krigsfolk. Erragons Magt var saa berömt og frygtelig, at Fingal selv, ved Tanken om at være kommen i Fejde med ham, yttrede et Slags Forsagthed. "Jeg maa vandre i Blod til min Grav," udbröd han bedrövet. —"Sörgelig er den Kamp vi maa "stande mod Soras barske Konge. Jeg skuer "dine Storme o *Morven!* som skulle omstyrte "mine Borge naar mine Börn ere faldne i Strid, "og der er ingen at boe i *Selma*." Erragon kom med ti tusinde Spyd. Fingal lod ham tilbyde ej allene Lorma tilbage, men mange andre kostelige Foræringer, for at formaa ham til at drage hjem i Fred, men forgjeves. Kamp var altsaa uundgaaelig, og den endtes baade med Erragons og hans Medbejler Aldo's Fald. Navnet *Erragon* eller *Ferg-thon* er efter

Macphersons Forklaring en galisk Benævnelse og betyder *Bölgernes Rasen.*

Ved at gjennemsee *Sönderjyllands* Historie i det 3de Aarhundrede, finde vi der en mægtig og krigersk Fyrste, hvis Navn *Hadding*i det oldnordiske Sprog udtrykker samme Betydning som *Erragon* i det galiske. Navnets Oprindelse er af Ordet *Hadda* en Bölge (samt *Ingi* en Mand eller Konge) og det betyder enten en *der fremfarer med Bölgernes Rasen* eller *Bölgernes Konge.* Denne Fyrste var först Konge i *Haddingdalen* og *Tellemarken* i Norge, men ved at ægte en Datter af den förommeldte Kong *Gram*, hvem *Svipdag* (en særdeles mægtig Konge over *Saxerne* i *Holstein*, en Del af *Sönderjylland*, saaog nogle Provindser i *Gotland* og *Norge*) havde fældet i Krig, paadrog han sig den Pligt at hævne sin Svigerfaders Död. Efter at have erhvervet sig et stort Navn ved forskjellige Heltegjerninger og heldige Fribyttertoge, vovede han at anfalde *Suipdag*, hvem Suhm anseer for en af de mægtigste Regentere som indtil hans Tid havde hersket i Norden *x*), og ham havde Hadding den Lykke at fælde i et stort Söslag ved *Gulland*, hvorefter han bemestrede sig den faldne

Konges Rige i Sönderjylland. Denne Kong *Hadding* kaldes af Suhm den 1te af det Navn i det Slesvigske men den 3de (rettere maaskee den 5te) i Haddingdalen *y*), og svarer efter min Mening i Navn, Tid, Besiddelser i Sönderjylland, Magt, Tapperhed og Berömmelse til Ossians *Erragon* Ved denne kan Svipdag ej menes siden han faldt i et Slag i Östersöen, men vor Haddings Dödsmaade er, efter Suhm, ubekjendt. Hans Sön, *Högne*, som regjerede kun kort, synes at have boet oppe i Norge, og dennes Sön *Hadding* döde först Aar 320.

Saxo fortæller ellers om sin *Hadding* meget som har en paafaldende Lighed med Ossians Fortællinger om *Erragon*. Hans egen Datter og hendes Mand (efter Barden hans Kone og hendes Boler) sætte sig op imod ham; en af hans Undersaatter *Tosten* gjör Oprör imod ham og flygter til *Britannien* aldeles ligesom *Aldo* der var bleven Erragons Mand *z*), forener sig med en i de Tider bekjendt Sörover *Coll* (Bardens *Gaul* eller *Gall*, den berömteste af Fingals Helte, som dræbte Erragon) *æ*). Tosten overvandt Hadding fuldkommen i et Slag til Lands, og ingen vidste andet end at

Kongen var bleven paa Valpladsen, men han undslap allene, flygtede ud paa Havet i en Fiskerbaad og borede derpaa Tostens Flaade i sænk; (de Skibe, hvorpaa Aldo flygtede fra Sora eller Sönderjylland, kom vistnok ikke tilbage derhen). Siden skal Hadding have dræbt Tosten i Tvekamp (ligesom Erragon Aldo hos Ossian) men *Coll* omtales ej videre af Saxo. Imidlertid udbredtes Tidender om Haddings Död selv til Sverrig, og bleve der antagne saa troværdige, at Rigets Konge gjorde et stort Gjestebud til sin formentlig bortdöde Vens Erindring — men strax efter hængte Hadding sig selv og döde saaledes endelig for Alvor. Enhver tænkende Læser indseer letteligt at Hadding virkelig maa være omkommet i Krigen mod Coll — men Saxo underretter os selv om Aarsagen til det Dölgsmaal som blev lagt paa hans Fald. *Odin* havde nemlig efter et af Hadding, og rimeligvis tillige af bestukne Afgudspræster udspredt Rygte, lovet ham, at han ikke skulde dræbes i Krig. Da det dog skete, have Præsterne og Haddings Tilhængere ved hine Opdigtelser sögt at skjule Tilfældet, men frelse hans, sin og Gudernes Ære, og tilsidst, da de ej kunde hitte andre Udveje, foregivet

at han havde hængt sig selv, maaskee som frivilligt Offer til Asatroens Sejersgud, der tillige var de hængtes Gud, af Taknemmelighed for hans længe nydte Beskyttelse.

Af disse og flere Saxos Fortællinger, jævnförte med andre Oldtidsskrifter, föler jeg mig overbevist om, at han har været en flittig Samler af gamle Sange og Folkesagn, men dels undertiden misforstaaet dem og sat altfor stor Tillid til Digt og Fabler, og dels, som Suhm og Schiöning have vist, sammenblandet forskjellige Hedenolds Fyrsters Personer og Bedrifter — men ikke destomindre indeholder hans danske Historie ypperlige Materialier, som endnu ej ere fuldkommen benyttede.

Af de opregnede Norske Fyrsters *Grams*, *Løfdes* og *Haddings* (som alle vare nærbeslægtede eller besvogrede med Fradmar eller Svaran) Bosættelse og Regjering i Sönderjylland eller *Sora*, lader den megen Forbindelse som dets Herskere og Helte sees at have havt med *Lochlinerne* eller Nordmændene. *Starno* og *Svaran*, sig letteligt og tydelig forklare ö),

Lanos Sö eller Sump som uddunstede skadelig Damp eller Taage, laa i Nærheden af *Sora*. Etsteds nævnes syv Fyrster fra Lano,

saa at en temmelig betydelig Landstrækning maa forstaaes under dette Navn. I Fingals 1te Bog forekommer en Lignelse om "det mo-"radsige Lanos Taage (*Mist of marshy Lano*) "naar den sejler over Höstens Sletter og brin-"ger Folket Död." Navnet kommer, efter min Mening, af de oldnordiske endnu i Islandsk tilværende Ord *Lon* eller *Læni*, ogsaa *Læmi*, (Galisk *Lon*, Cumrisk *Llyn*, Cornvalsk *Len*, *Lin*, *Llun*) — Vandsamlinger eller Sumpe, mest uden Aflöb, af de Slags som paa Latin kaldes *lama*, *lacuna*, *æstuarium*, *stagnum* — og betegner uden Tvivl de Slesvig-Holstenske Marsklandes Söstrækninger eller Kyster, hvor Havet för har anrettet store Omveltninger og Ödelæggelser, og, især i hine Hedenoldstider, da Digbygning var forsömt, samlet sig til vidtlöftige med Dynd og Tang opfyldte Sumpe, hvis Uddunstninger, især om Efteraaret, endelig maatte være og föles skadelige for Sundheden. Den mægtige *Cormalo* ved *Lanos* Sö har altsaa sandsynlig været en Saxisk eller Frisisk Fyrste. Öen *Inisthona*, som ej laa meget langt fra Lano, har vel været en Ö ved Sönderjyllands Vesterkyst. Macpherson oversætter Navnet ved *Bölgernes Ö*, hvilken Benæv-

nelse formedelst det saakaldte Vesterhavs uhyre Brænding, med rette kan tillægges de deri liggende Ejlande. — Suhm mener at Lano's Sö betegner Limfjorden, men Inisthona Sjælland.

Om mange flere Öer og Steder, beboede af Scandinaver, eller i det mindste Folk af deres Religion og Sæder, synger Ossian, men at bestemme ved Vished hvad de nu kaldes, er maaskee umueligt. Her vil jeg ikke opholde Læseren med flere Gisninger *aa)*. — Kun vide vi at Örkenöerne og Shetlandsöerne vare i Bardens Tidsalder og (maaskee længe) för beherskede af Scandinaver, og at disse tildels f. Ex.: *Colgorm*, *Duth-Maruno's* (eller *Dubhs*) Stamfader, havde bosat sig og erhvervet et Slags Herredömme paa *Caledoniens* Kyster, som allerede da tildels have været besatte af Danske eller Norske *bb)*.

For at opsyse mine fremsatte historiske Betænkninger, hosfölger en genealogisk og synchronistisk Tabel over de vigtigste i dem ommeldte Personer, hvori jeg nöje har fulgt Schiönings Tidsbestemmelser, forsaavidt jeg i disse kan være enig med ham. Dette er ikke Tilfældet med Augnvalds Regjeringsaar som

han henförer til c. 386. Grundene for en modsat Mening har jeg för anfört, og jeg haaber at de især blive indlysende af Augnvalds Slægtregister, som er taget Ord for andet af *Origines Norvegicæ.* De norskjydske Fyrsters *Grams*, *Lofdes* og *Haddings* Levetid har jeg tillige anfört efter Suhm, og betegnét Schjönings Aarstal med a, men Suhms med b. Hin Forfatters 5te Haddings i Norge og dennes 1te Haddings i Jylland fuldkomne Synchronisme stadfæste min för yttrede Mening om disse Fyrsters Enhed *†).

a) Macpherson siger at *Lochlin* i Galisk betegner hele Scandinavien overlioved, men og, i indskrænket Forstand, Halvöen Jylland. Efter Sprogbrugen i nyere Tider er dette vel rigtigt, men at Ossien mener Norge ved Lochlin og Danmark (især den jydske Halvö) ved Sora, haaber jeg her at gotgjöre. Dog nægter jeg ej at Sverrig muelig i de ældre Tider kan have været af Höjskotterne indbefattet under Navnet Lochlin. Nogle have (formodentlig paa Grund af Navnets Lighed) villet forklare *Sora* ved *Sverrig*, men Urimeligheden deraf falder i Öjnene naar man betænker, at i forrige Tider grændsede

kun Dele af *Norge*, *Gothland* og *Danmark*, mod Vesten til *Vigen*, *Kattegattet* og *Sundet*, men *Danmark* og *Gothland* mod Syden til Östersöen, saa at Kysten af hele det Gothiske Rige, foruden hine Farvande, maatte lægges tilbage, forinden man fra *Skotland* kunde komme til *Sverrig* (*Sviþjód*) hvilken Sejlads baade var lang og farlig, iær for Morvenernes smaa og slet udrustede Fartöjer.

*†) Ahlwardt skriver Navnet *Gorm meall. Al* betyder i Galisk Klippe; *meall*, Cornv. *hal*, en Höj, Höjde, Bjerg (lignende vore *Hallr* Sten, Klippe, *fjall*, *feall*, Bjerg) *Gorm* ædel, stor. I *Sanscrit* Sproget skal *mala* betyde et Bjerg, og *calla* Sten Klippe. Det islandske *Maül* (i gchit. *Malár*) betegner nu en Bank eller Strækning bedækt med Smaasteen. Maaskee Navnet har sin Oprindelse enten af Landets, *Norvegr*, eller og af den Kong *Gor* som skal have underlagt sig alle dets Havöer, og sandsynlig en Del af dets Fastlands Kyster tillige. Dersom *Nor* har, hvilket vore Sagaer berette, givet hin erobrede Del Navnet *Norvegr* ɔ: *Nors Vej*, *Vælde* eller *Hæder*, kunde *Gors* Andel med samme Skjel have været kaldet *Gormál* ɔ: *Gors udmaalte Land* eller *Andel*. Schjöning har ellers i sin Norske Historie vist at Navnene *Nerigon*

og *Nordvegr* vare ældre end *Nor.* Alligevel kunde denne Erobrer gjerne have omdöbt sit vundne Land efter sit Navn, ved at udlade det ene Bogstav *d*, eller forvandle det til *s.* — Tidsregningen viser ellers Sandsynligheden af at den Konge som *Trenmor* gjæstede paa sin Reise til *Lochlin*, var den dets Kyster beherskende *Gor*, eller en af hans Sönner. *Trenmor* ægtede Kongens Datter. Erindringen om *Gor*, hans Borge o. s. v., og hans Riges Navn har derfor maaskee vedligeholdt sig længer i *Skotland*, end i selve *Norge*, hvor idelige Krige rasede mellem *Nors* og *Gors* Efteskommere.

b) Disse Navne skal i Galisk betyde *Hvalfiskenes* eller *Skibenes Öer.* Efter min Mening er det sidste Ord *Orc* det samme som begynder Öernes Navn i det Latinske *Orc-ades*, og i det Islandske *Orc-near*, i hvilket sidste Sprog *Orkn* betyder en Hvalfisk af de mindre Arter.

c) *Buchanan* ommelder en *Belus*, Konge over Örkenöerne, som förte Krig mod Kong *Even* den anden af Skotland (nogle Aar för Kristi Födsel efter hin Forfatters Udregning) men blev af ham slaget, og skal derfor have dræbt sig selv af Fortvivlelse. Særdeles ri-

meligt er det, at denne *Belus* eller *Beli* har været enten en af vor *Beles* Forfædre, Konge af Sogn og Örkenöerne, eller og han selv, thi hint Sagn at han omkom sig selv, forekommer mig mistænkeligt, og kan let være en falsk Tilsætning. Buchanans Tidsregning er, som bekjendt, ikke efterrettelig. Paa den anden Side er det ej at formode at hin Konge, med Nöd og Neppe undsluppet fra et ulykkeligt Tog, har ladet Tildragelsen forevige af sine Skalde. Jeg kjender ingen flere oldnordiske Helte af Navnet *Bele* end Kongen af *Sogn*, foruden den Kjæmpe eller Jætte som blev fældet af *Freir*. En Inscription skal findes paa Örkenöerne, hvori noget meldes om en Kong *Bele*, men den er saavidt jeg veed, aldrig bleven nöje beskreven; overhoved kan den neppe tænkes at være fra det 2det eller 3die Aarhundrede. Det er, som, sagt mueligt at flere Fyrster af dette Navn have i Hedenold hersket over Öerne.

d) See *Saga af Friðþjófi frækna* i *Björners Kjåmpedåter* og Schjönings *Norske Historie* 1 Del S. 226, 229 sq.

e) See *Saga af Gautreki* og *Hrólfi* (trykt i Upsala med Svensk Oversættelse) jævnfört med de

förste Dele af *Torfæus's* og *Schjönings* Norske Historier.

f) Skulde end denne Saga være sammenskreven i nyere Tider, indeholder den dog meget overensstemmende med troværdige Oldtidsskrifter, og vilde endda, som historisk Compilation, ej være at foragte. Dog maa Sagngrandskeren, indtil dens Ægthed bevises, kun bruge den med yderlig Forsigtighed.

g) *Schjöning* formoder af denne *Dags* Tilnavn og Navnkundighed, at han har gjort vigtige Erobringer udenlands, hvilket og *Haldans Saga* bevidner. Det er ellers ej usandsynligt at han, naar hans og Sönners Tog især gjeldte Irland og Skotland med nærliggende Öer og Farvande (som efter Ossian og de Brittiske Historieskrivere för og i Bardens Levetid meget bleve foruroligede af Nordboernes Anfald) har sögt at tilbytte eller tilvinde sig *Sogn*, formedelst dets beqvemme Beliggenhed ved Vesterhavet og Overherredömme over Örkenöerne, hvor de scandiske Flaader og Hære, som bekrigede *Irland* og *Skotland*, saavel efter vore, som romerske og brittiske Forfatteres Beretninger, i hine Tider havde deres Tilhold.

h) Det ældste Exemplar deraf findes i den berömte Pergaments-Codex *Flatrjarbók* kaldet

i det store Kongl. Bibliothek. Nogle Udskrifter findes og i Arne Magnusens Samling af Haandskrifter, og i Udtog er Skriftet (endskjöndt fejlagtig) aftrykt i Björners *Kjämpedåter* og den Skalholtske Udgave af *Saga Olafs Tryggvasonar*. Dette Skrifts Beretninger om *Nor* og *Gor* m. m. bekræftes af *Londnama* og flere af de troværdigste Sagaer.

i) See *Torfæi Historia Norvegica* Part. 1. L. 4. c. 7., jævnfört med *Origines Norvegicæ*, samt Schjönings *Norske Historie* 1. D. 5. K. 3. § 7. og der citerede Skrifter.

k) Dette Navn er ikke af scandisk Oprindelse. Maaskee *Dixin* har været en Celter eller anden Fremmed som havde forbundet sig med *Varin*, for paa Kong *Augnvald* at hævne sit eller Landsmænds Tab.

l) *I Edda Sæmundi Part.* 1. Havn. 1787. S. 326.

Dagr. dtti Þóro	Dag ægtede Thora
Drengja. móþor	Tappres Moder
Oloz i Ætt-þar	I den Slægt opfödtes
Æztir Kappor o. s. v.	Ypperste Helte o. s. v.

m) I et Irsk Digt (om Ossian) skal *Svaron* kaldes *Garibh Mac Starn*. *Suhm* (i Historie af Danmark 1te Del S. 94) mener at *Svaran* er den samme som *Svarin*, Vestgothlands

Herskér, hvem den danske Kjæmpe *Gram* nedlagde i Tvekamp. I *Saxos* Historie om *Gram* (hvilken Suhm i denne Post har fulgt), er en stor Forvirring, thi han har sammenblandet Grams Bedrifter med hans Faders, den norske Konge *Huldan den gamles*. *Gram* var egentlig födt i Norge, endskjöndt han kom til at regjere over en Del af Danmark. Vel at mærke blev Navnet Gram, eftersom baade Saxo og Snorre bevidne, et almindeligt Navn paa Konger og tappre Krigere, og forekommer saaledes ofte i vore Oldtidssange. Saxo har hört eller seet Qvad om den *Grams* eller Konges Bedrifter som dræbte *Svarin*, der havde bemægtiget sig Gothland, og deraf er han kommet paa den maaskee urigtige Tanke, at *Gram* (Haldans Sön) havde været hans Banemand. Tiden passer temmelig nöje til *Svaran*, men ikke *Dags* Sönners Slægtskabsforhold med *Gram*, thi han var deres Farbroder. Dog maa jeg tilstaae at Historien viser altfor mange Exempler paa at slige Forbindelser have maattet vige for Politikens Indskydelser, saa at selv Brödre temmelig hyppig i de ældste Tider, og endog efter Kristendommens Indförelse dræbte hinanden. Min Mening er at *Framar*, Dags Sön, er *Varin*, *Svarin*, *Svaran* eller *Garibh*. — Disse Navne synes at have nærbeslægtet Be-

tydning. *Fradmar* betyder det fraadende Hav; *Varin*, en som tilhörer Havet, af *Vaur* eller *Vör* Hav (gen. *varar*) — see *Glossar. Eddæ. Sæm.* P. 1. *voce Varnaviþr.* I Lofoten i Norge kaldes endnu Strömmen efter et sejlende Skib *Vaar*, med Art. *Vaarren.* (Prof. Schyttes Afh. om Lofotens Dialect i Scand. Litt. Selsk. Skrift. — *Hinduerne*, hvis sanscritske Stamsprog röber saa megen Lighed med vores, kalde Vandet eller Söen *Vari*, men Havets Gud eller Genius *Varuna*). *Svarin* heftig, haard, bister (af *svar* vehemens, acc. *svaran Gloss. Edd.* 1. c.). Et eller begge af de sidste Navne kan have været *Fradmars* Tilnavn, givet ham af andre eller valgt af ham selv. Maaskee ogsaa *Varin* var hans förste Navn, omskrevet af en nordisk Digter (efter sædvanlig Maade) til *Fradmars* Svarans irske Navn *Garibh* er vel dannet af *Garbh*, som Shaw oversætter i Engelsk *boisterous* (stormende, larmende, bister) og bliver da i Betydning ej uligt hine nordiske Navne. Flere af Framars Brödre og deres Slægtninge kaldes i Historien med forskjellige Navne; saaledes hed f. Ex. en af hans Brödre *Jöfur*, *Gevar*, *Josur* eller *Josur-Mar*, en af hans Farbrödre baade *Skelvir* og *Yngvi* (ligesom Kong *Freir* ogsaa bar det sidste Navn.)

Nogle af vore ældste Forfædre havde samme Skik som Finlapperne endnu, at forandre sine For- og Tilnavne, hvilke sidste fordum aldrig vare egentlig arvelige. Om de hedenske Menneskenavnes Oprindelse fra Gudernes, og Forbindelse med disse, har jeg før handlet. Mere om disse Æmner kan efterses i *Erichsens* Skrift: *De nominibus propriis et cognominibus veterum Septentrionalium.* Havn. 1755.

n) Paa flere Steder i sine Anmærkninger siger Macpherson at *Shetlands-Öerne* i Fingals Tider stode under scandinavisk Overherredömme. Ossians Digte synes og at bekræfte denne Bemærkning. Af dem kan ogsaa sluttes at hine Öer, ligesom *Orkenöerne* for det meste, da vare besatte med Folk af scandisk Herkomst.

o) Söstrækningen *Lano* laa, som jeg siden skal vise, i Nærheden af Sönderjyllands Kyster. *Gram* og *Lofde*, *Framars* Farbrödre, havde erhvervet sig Besiddelser i Danmark, især paa Sönderjyllands vestlige Kyst (See *Suhms Hist. af Danm.* 1te D. S. 97. 99). Det er altsaa ej urimeligt at *Dags* Sönner have havt et Slags Tilhold der, og faaet Hjelpetropper derfra.

p) Hvad Schjöning anförer om Kongefölgen i

Sogn fra Fridthjofs Tider, grundet paa den urigtige Gisning at han til sin Dödsdag har ejet dette Kongerige. *Fridthjof* ıte har neppe erobret *Hordeland* efter *Alrek* ıte, thi da maatte denne og hans Forgjængers Regjeringstid have været overordentlig kort. *Skelvers* Familie har kanskee besiddet noget og *Fridthjof* det övrige af *Hordeland*, saa at begge kunde före Kongetitel af dette Rige.

*†) Disse Steders Beliggenhed er udförligere omhandlet i Anmærkningerne til de tvende Eddiske Digte om Helten *Helge Hundingsbane*, som snart udkomme i den anden Del af *Sæmunds Edda*, der nu udgives af den Kongelige Kommission for det Arnæ-Magnæanske Legat. *Varinsfjord* er formodentlig Bugten ved den svenske Stad *Kongsbacka*, i hvis Nabolag *Ware* og *Warum* laa i Valdemar den Andens Tid, ligesom og Landsbyen *Warö* eller *Wårö* endnu ligger kort norden for *Warberg* ved Indlöbet af bemeldte Fjord. Det mærkværdige œldgamle Sted *Varnhem* i Westergothland har maaskee forhen baaret Navn af *Varinsheimr*, (ziden *Varnheimr*) ɔ: *Var'ns* eller *Svarins* Opholdssted.

q) Ossians *Svaran* slog Kong *Cormac* af Irland (med hans Formynder *Cuchullin*, Konge af

Sky) paa Flugten. Kun Fingals Undsætning hjalp dem til Rigets Besiddelse igjen.

r) *Johannes Magnus* — en ellers lidet paalidelig Skribent, da hans Værk meget gaaer udpaa vilkaarlig at omkalfatre *Saxo*, hvor denne syntes ham at fordunkle de Svenskes Ære — beretter at *Svarin*, hvem han kalder *Scarin* (da *Skara* af ham skal have faaet sit Navn) var Gothernes Fyrste, den Svenske Konges Blodsforvandt, og ligeledes i Slægt med Kong *Svipdag* af Norge.

s) *Dag* kan af vore Skalde (efter deres Skik at indhylle Navne i Gaader) være kaldet *Stiarni* (af *Stiarna* Stjerne, Cornvalsk *Steren* og *Sterran*, Moesogotisk *Stairno*) for paa en anden Maade at udtrykke den lysende Egenskab som hans Navn tilkjendegav, — ogsaa *Stióri*, ɔ: den styrende eller herskende. Ellers er det mærkeligt at en af hans Sönner hed *Aunn*, *Annr* eller *Amur*, hvilken Omstændighed muelig var Aarsag i at Barden kalder *Starnos* Fadir *Annir*. *Dags* Fader kaldes af vore Skribentere *Haldan*.

t) Om *Svaran* og hans Hære bruger Digteren tit Lignelser hentede fra *Lochlins* og *Gormals* Fjelde m. m. — Endog Lochlins Piger sammenligner han med Landets Snee. *Erragon* derimod afskildrer han som Nattens Aand, der

samler Storme omkring sig, ikke paa *Sora's*, men paa *Morvens* Bjerge.

*) *Hebriderne*, för beherskede af Scandinaver, kaldtes af dem *Sudur*- eller *Sodor-ejar*, og udgjorde i Middelalderen et Bispedömme, hvorunder ogsaa Öen *Man* blev lagt, og som overhoved kaldtes paa Latin *Episcopatus Sodorensis*. Længe efter, da Engelsmændene bemægtigede sig Öen Man, blev Bispedömmet delt, og den nye Biskop over Hebriderne, nævnte sit Stift efter disse Skotlands vestlige Öer, som ej længer bare den Norske Benævnelse. Derimod beholdt Mans Biskop hin gamle Titel og kalder sig endnu paa Engelsk *Bishop of Sodor and Man*. Mange mene at det nu dunkle Navn *Sodor* betyder egentlig den lille Öe *Peel* ved *Man*, hvor Cathedral-Kirken forhen stod, men den Mening kan ej være rigtig, thi Nordmændene kaldte fordum den Öe *Holm*. Domkirken derimod, som var bleven forflyttet did, har efter sit Stift været kaldt *Templum cathedrale sodorense*, fordrejet i daglig Tale til Domkirken af *Sodor*, (ligesom *Collegium regium* i Kjöbenhavn til *Regentz*) og Öen selv fik af Engelsmændene Navnet *Sodor*. See *Robertsons* Reise til *Man* 6te Cap. 13 §., hvor mange forskjellige Gisninger, men ikke denne Oprindelse, ere anförte. Denne Anmærk-

ning er hidsat for at vise Muelîgheden af at *Sudra* eller *Sodra* er bleven til *Sora* ligesom *Sudr* til Navnet *Sodor*, og afgiver ellers en indlysende Pröve paa Stedsnavnes underlige Forvandling og Omflytning i Tidens Længde.

v) Landet *Danmörk*, (*Þanmörk*) ɔ: en skovbegroet Slette, har maaskee snarere faaet sit Navn förend Indvaanerne. *Don mikilláti* underlagde hele Jylland det Danske Rige, efter Haddings Död, sidst i det 3de Aarhundrede.

x) *Saxo* kalder *Svipdag* Konge over *Danmark*, *Norge* og *Sverrig*, men deri har han kun ret forsaavidt at Svipdag beherskede Dele af alle tre Riger.

y) *Saxo* sammenblander de tre Haddinger, som efter *Suhms* Historie regjerede i det slesvigske, og tillægger deres samtlige Bedrifter en eneste, hvilket vistnok er urigtigt. Da næsten alle Konger i Haddingdal, fra Raums Tid af bare samme Navn, og vi ej have Kongefölgen der nöjagtig optegnet, er det maaskee umueligt at adskille dem fuldkommen rigtig efter Talorden. Kun forekommer det mig efter Tidsregningen som om *Hadding den 1te* af Sönder-Jylland maatte være den 4de eller 5te i Tallet af Haddingerne i Norge. See vedföjede Tabel.

z) Maaskee *Aldo*, efter at have gaaet i Haddings Tjeneste, har i Jylland faaet et nordisk Navn eller Tilnavn, hvilke Scandernes Oldtidsfyrster ofte gave fremmede Krigere naar de bleve deres Mænd, og tillige en Foræring af et got Sværd, en Guldring o. s. v., som kaldtes *Nafnfesti*. Den förste Stavelse af Navnet *Al-do* betyder Steen, ligesom den sidste af Navet *Thorstein* eller *Tosten*. Navnet *Hal-þór* eller *Haldor* (i nyere Norsk *Halda* efter den utrykte Del af Schjönings Norske Reiser) er af samme Betydning som *Steindor* og *Thorstein*. At en Sten især var *Thors* Symbol, og hvorfor Guders Navne tillagdes Menneskers hos Scandinaverne, er för anmærket.

æ) Efter Ossian stred *Fingal* ikke personlig i Slaget med *Erragon*, thi hans Nærværelse behövedes ikke, eftersom *Gaul*, hans Krigshövedsmand, för gjorde Ende paa Kampen ved *Sora*-Kongens Nederlag — Suhm mener at Erragon har været en lille Sjællandsk Konge, men det forekommer mig ej rimeligt at Aldo har flygtet saa lang en Vej til en saadan, da tillige liden Lykke var at vente ved at tjene en saa ubetydelig Fyrste. Ossians Digte vise at Erragon var, för Aldos Flugt, bekjendt i Morven som en mægtig og krigersk Regent. — — Ogsaa har Suhm troet

at Bardeus *Annir*, *Inisthonas* Konge, hvis tvende Sönner *Cormalo* havde dræbt, og hvem Fingal sendte sin Sönnesön *Oscar* til Undsætning er *Hadding den 2den* i Jylland, men dette kan ej rime sig med Tidsregningen, da den Hadding först kom til Regjeringen Aar 290. Hin Annir regjerte ej heller i Sora, og synes at have været en ubetydelig Fyrste. — — — Efter Tidsregningen kan endnu min dre *Frode* 3de, födt 293, være den af Ossian besjungne *Frothal*. Denne maa da have været en anden Dansk Fyrste eller Sökonge. En Frode, vistnok berömt i sin Tid, som nævnes i *Hyndluljód*, synes at have været Dags Sönners og Fingals Samtidige. Frothals Fejde med Fingal ligger dog maaskee tildels til Grund for Saxos Beretninger om hans Frode 1tes Skotske Krige.

ö) Om Gram, som först landede i Danmark paa Vestkysten af Sönderjylland, og hans Broder Lofde, kan eftersees Suhms Historie af Danmark 1te Del S. 84. sq. 97-99, o. s. v. Om Svipdag og Hadding 1te, 97. 99. 100. 104, o. s. v. jævnfört med Saxos Hist. D. 1. B.

aa) De Landstrækningers Beliggenhed som jeg troer at have udfundet, kan maaskee i Tiden, ved Hjelp af nöjagtig local Kundskab eller specielle Karter og Topographier, give

Anledning til nærmere Oplysning om flere scandinaviske Egne og Steder, hvis Navne forekomme hos Ossian. Det forekommer mig sandsynligt at enten Öen *Utver* uden for Sognefjorden (hvor der nu staaer et Kapel maaskee isteden for et hedensk Offersted); *Utsten* eller *Utsira*, i Nærheden af den förstmeldte — er Bardens *Uthomo* — og at hans *Finn-thor-mo* har lagt paa Öen *Finnöe*, ogsaa paa Norges sydvestlige Kyst, hvor en stor Sten sees som efter Indbyggernes Tradition skal være opreist i Anledning af et stort Slag med Skotterne for meget lang Tid siden, saa og en Bautasten over en *Thor-fin* som i Hedenold boede paa Öen. *Bings Beskrivelse over Norge.*

b) Dette Æmne udvikles nöjere i en særskilt lille Afhandling om Picternes Oprindelse.

*†) Da jeg nedskrev denne Betænkning over Ossians historiske Efterretninger om vort Norden, var det mig ej bekjendt at flere end Suhm foruden de brittiske Lærde, havde sögt at forklare dem. Siden har jeg fundet forskjellige interessante Bemærkninger om disse Æmner i Biskop Dr. Münters *Leire i Sjælland* (indrykt i dette Selskabs Skrifter for 1806). Deraf erfarer jeg at Hans Höjærværdighed ogsaa

har antaget at Bardens *Sora* har ligget i Danmark; samt ment, at det kaldes af Saxo *Isora*, hvilket latinske Navn — hvis rigtige Forklaring Hr. Forfatteren tilföjer — jeg mener er dannet af det oldscandiske *Iseyri*, som i nyere Dansk er bleven til *Isöer* eller *Isöre*; — ligesom og, at *Gerstenberg* i haus *Minnona* har ment at *Sylt*, en af de större Öer ved Jyllands Vester-Kyst, forstaaes ved *Inisthona*. I övrigt ville Læserne behage at jevnföre Afhandlingens 2det og 3de Afsnit med det 1ste og 12te i min.

I samme Skrift blev jeg og gjort opmærksom paa en Tale af *Erik Skjöldebrand*: "innefattande en Undersökning "huruvida Ossians Sånger kunna förtiena "Fornforskares Upmärksamhet, jemte en "Jemnförelse emellam dessa Sånger och "de gamla Scandinaviske Barders Qvå-"den" i *Kongl. Svenska Vitterhets &c. Academiens Handlingar 7de Del.* Siden har jeg læst den igjennem, men ej fundet deri meget andet, end hvad forhen er bleven anmærket af brittiske Kommentatorer. Taleren gjör Historiegrandskeren opmærksom paa de scandinaviske Steder og Personer som nævnes af Barden, og henkaster

löse Gisninger angaaende nogle, f. Ex: at hans *Loda* er *Sigtuna* eller *gamle Upsala*, snarere end *Ledra* i Danmark; *Sora* maaskee *Södermanland*; Söen *Lano Logagaren* eller *Målaren*; dog tilföjer Taleren at han ej har anstillet historiske Undersögelser herom, men kun vil give Anledning til dem. Han mener at *Svaran* er Saxos *Svarin*, Joh. Magni *Scarin*, — hvilken Mening Suhm længe för havde yttret og udviklet. I övrigt indeholder den vidtlöftige Tale mere en Optegnelse og forskjellige Prövestykker af de oldscandiske Digte som vare Forfatteren bekjendte af Oversættelser, end en Undersögelse om de Ossianske Fortællingers Troværdighed. Af hine finder han *Hialmars Dödssang* og de af *Biörner* udgivne *Rimur om Grim og Hialmar* (et islandsk Digt, höjst fra det 15de Aarhundrede) at ligne Bardens Sange mest i Æmnets Beskaffenhed og digterisk Skjönhed.

Saaledes har jeg fremsat de fleste af de Bemærkninger, hvortil Gjennemlæsningen af *Ossians* Digte har givet mig Anledning. Man-

ge af mine Læsere vil vel mene at det er skeet med ufornöden Vidtlöftighed. Maaskee jeg ej fuldkommen kan retfærdiggjöre mig for denne Beskyldning, — hvis Betragtning bevæger mig til her at udelade mine Undersögelser om Picternes Oprindelse fra Scandinavien, hvorom Bardens Fortællinger give vigtige Vink, — men jeg haaber dog Overbærelse, naar fölgende korte Fremstilling af Bevæggrundene til min Fremgangsmaade overvejes. Allerede ere mange, tildels vidtlöftige Fortolkninger over hine Oldtids Sange udgivne, tildels af brittiske Forfattere, hvilke vel maatte ansees best skikkede og mest i Stand til slige Foretagender. De Værker af dette Slags som jeg har læst, modstride dog ensstemmig forskjellige af mine her ovenfor fremsatte Meninger angaaende Scandinaviens Hedenold, uden at overbevise mig om disses Urigtighed. Da jeg foresatte mig at yttre dem offentlig, fölte jeg Nödvendigheden af at fremstille deres Gruude udförlig, forsaavidt det ej allerede var skeet af andre Forfattere, uden Hensyn til Indholden af Ossian. Heraf foraarsagedes Vidtlöftigheden af nærværende Afhandlings Afsnit om *Loda, Lo-*

das Aand, Magtens Sten og *Cruth-Loda* — hvilke jeg vel föler neppe kunne være underholdende for andre end Elskere af de nordiske Oldsprogs og Oldsagers Studium. Skulde mine Bemærkniuger, efter upartisk Prövelse, finde Bifald af competente Dommere, og fölgelig maaskee engang i Tiden ansees værdige at tilföjes en Udgave af Ossian, vilde de vistnok vinde i Interesse i det læsende Publicums Öjne, ved at forkortes betydelig. Overhoved har jeg i nærværende Undersögelses skriftlige Fremstilling mere havt Hensyn til Forklaringens Rigtighed, sögt ved en möjsommelig Vandring paa Oldsagnenes dunkle og knudrede Stier, end til en afrundet og blomstrende Stil, hvortil Æmnet paa de fleste Steder forekom mig — som skriver i et andet Sprog end mit eget Modersmaal — ej at være skikket.

Jeg indseer og Muelighеden af at sagkyndige Lærde, som have fundet Lejlighed til at læse og forstaa selve deu galiske Original, ville kunne berigtige et eller andet i disse Tanker, formedelst de ved mig brugte Oversættelsers Afvigelse fra Grundtexten. Skulde end dette blive Tilfældet, haaber jeg

dog at de ville finde hos mig forskjellige ej uvigtige Berigtigelser i Bardesangenes hidindtil udkomne Forklaringer, samt flere hidindtil ukjendte Beviser for Digtenes Ægthed, for hvilke jeg især har mit Födelands Sprog og Litteratur at takke.

Endelig finder jeg fornödent at anmærke: at de Efterretninger som jeg hist og her har indfört om *Hinduernes* Troesmeninger og Ord af deres Sprog — hvilket tillige med det nærbeslægtede Persiske er af vore Tiders lærdeste Sproggrandskere befundet at ligne Scandinaviens og Germaniens Tungemaal — ere tagne af nyere troværdige Skrifter, især Paolino da San Bartholomæo's *Systema Brahmanicum* (*Romæ* 1791).

XIII. Synchronistisk og genealogisk Tabel.

Trenmor v. **Inibheaca,**
Konge over *Morven* eller Skotlands Höjlande. — En norsk Prindsesse, formodentlig Datter eller Barnebarn af K. *Gor.*

Trathal, K. i *Morven.*
Comhal.
Fingal, (Slog i sin Ungdom Keyser *Caracalla* paa Flugt Aar 211).
Ossian.
Oscar.

Conar, K. af *Temora* i *Irland.*
Cormac.
Cairbre.
Artho.
Cormac. (Overfeldet af *Svaran*).

Nor,
Konge over en stor Deel af *Norges* Fastland.

(a) 108 *Raum den gamle.* Konge i *Alfheim* og tilgrændsende Lande.
(a) 141 *Hring.* K. af *Ringerige* og *Valders.*
(a) 174 *Haldan den gamle.*

(a) 210 *Dag den mægtige* (Starno), K. af *Ringerige* m. m., siden af *Sogn*, v. *Thora* *Söster til *Angantir*, Örkenöernes Fyrste.
- *Framar,* (*Varin, Svarin* eller *Svaran*), K. af *Sogn* siden i *Gothland.*
  - * *Granmar,* K. til *Svarinshöj* ved *Varinsfiord* i *Gothland.*
- *Dageide,* m. *Alrek,* K. i *Sverrig* (a) 241.
  - *Yngvi, Alf,* Konger i *Sverrig.*

Skelver eller *Yngvi,* K. over *Vors* og *Hordeland.*
- *Skjold,*
  - (a) 245 *Erik Frækni,* Konge i *Sogn.*
    - *Alrek* 1.

Gram, K. i *Jylland.* c. 230 (b)
- En Datter gift med K. *Hadding* eller *Erragon.*

Lofde, K. i *Jylland.* c. 250 (b)

Gard Agde, K. over *Rogaland* og tilgrændsende Lande.
Rug-Alf.
Rögnvald.
Augnvald, (Dræbt af *Svaran*).

Hadding 1.
Hadding 2.
Hadding 3.
Hadding 4.
Hadding 5. Ossians *Erragon*, Konge i *Sönderjylland* m. m., dræbte den mægtige Kong *Svipdag* c. Aar 250.

Gor,
Konge over en stor Deel af *Norges* Sökyster og Öer.

(a) 104 *Meitir.*
Mindill.
(a) 164 *Eckill.*
(a) 194 *Skati.*
Beli, Konge over *Sogn* og *Örkenöerne.*
Ingebjorg. m.

Mæfill,
Refill.
Finna.
Thorstein.
Fridthjof 214 (a) *Bortbyttede *Sogn* og Lehnsherredömmet over *Örkenöerne* til Kong *Dag den mægtige.*
- *Gunnthjof,* K. af *Söllöer* og *Vermeland.*
- *Hunthjof.*
  - *Geirthjof,* K. i *Upland.*
  - *Herthjof,* K. af *Hordeland.*
  - *Fridthjof,* K. paa *Telemarken.*

Anm. Fra den Norske Konge *Haldan gamle*, der paa Mödrenesiden var af *Gors* Slægt, nedstamme de Kongelige Huse som nu regiere i *Danmark* og *Stor-Britannien.* S. Tabellerne ved Suhms critiske og Snorre Sturlesons Norske Historie.

100389818 - 6

